חותם

מוסף על המשמר
מס' 42 (924)
14 באוקטובר 1988
ג' בחשוון תשמ"ט

בית המשפט העליון החל לדון בערעור כהנא על פסילתו

פאפו בשם כ"ך: אסור לפסול רשימה התומכת בדמוקרטיה

אמירה בכל מחיר

יעקב שופר. בדוים 88

יעקב שופר. "גמל אין שם"

מדובר בתערוכה קבוצתית של אמנים חושבים — אנשים בעלי השקפה מוצהרת.

זוהי תצוגה של עבודות צילום המנסות להתקרב ולבודד את ההוויה המקומית-העכשווית של האמן. בתוכה הוא חי, מבלי להתעלם ממנה.

יש כאן מבוכה, כאב ונסיונות ליצירת סקיצה בעלת חותם אישי.

מצאתי בתערוכה הרבה אמירה. האמירה משחקת שם את התפקיד הראשי, הטקסט הוא העיקר והצורה משחקת את כל תפקידי המשנה. תפקידים אשר לא פעם מעוצבים לא רע, אך בסך הכל הם תפקידי אופי המנסים לתפוס קצת פוקוס על הבמה...

וזאת גם בעייתו של המפגש המעניין הזה בגלריית הקיבוץ, אשר מארחת במשכנה מעין התכנסות לשם תצוגת דעות פוליטיות וחברתיות בתוספת יומרה אמנותית. אך מעל לכל הצבע והמנגינה זוהי הצהרה עם אוריינטציה מוגדרת. הטקסטים ליד העבודות הם אישיים או מושאלים בדרך המשל: אברהם אילת אומר כי עבודותיו (צילומים של אתרי בניית וילות ושאר יישובים) מתייחסים לשינוי פני הנוף. אגב, תפישתו של אברהם אילת היא מקורית אך "הצמיגים" פגעו קצת במקוריות של האמן השנון הזה...

יוסי אשר יוצר "מפגש בין עבר מתבלה וגווע ובין ההווה, מביא רצף של וריאציות בנושא: ה"מזין" וה"ניזון", זכריה שדה מביא מעין מחוות של סימני דרך ואומר כי אין לו ארץ אחרת, סקיצה של פרשנות אישית מאוד על ביאת המשיח: כלו או לאו?

לאחרונה, יותר ויותר אמנים מנסים להתייחס למבוכתם נוכח מצבים פוליטיים אקטואליים. המתרחש בשטחים מהווה מעין גירוי-על, כמו קטרזיס אישי-קיומי בשביל יוצרים ואמנים רבים. יותר ויותר מהם מצטרפים אל אוחזי דגל האמירה הקולקטיבית, אך הצרה היא כי מרוב דגלים מפסיקים לראות את פני האוחזים בהם. דגל זה טוב ויפה, אך בצורה האמנותית הוא מכשול עיקש, הממלכד את כל הכוונות הטובות ולא פעם ממית את הכישרון הטהור.

התערוכה בגלריית הקיבוץ נדבקה פה ושם גם בסינדרום המכשיל הזה: מחלת האמירה וההצהרה בכל מחיר.

שני אמנים בולטים בתצוגה הם: יעקב שופר ויהושע גלוטמן. הראשון, בעבודתו "בדואים" מציג תעודה כנה, השקפנות, מסמך חברתי בעל ערך, מהוך, אמיתי עד כדי כאב. אחרי הצועקים של קולקא הצ'כי, נדמה לי כי "הבדואים" של שופר יתפסו מקום טוב בקולקציה של האמנות החברתית המצולמת, מכל מקום יהיה מעניין לראות את הפרויקט כולו. גמל לא יהיה שם, כמדומני...

יהושע גלוטמן מביא את "אגף האיקסים" המרתק שלו, הוא שואל?... כל תוצר צילומי הוא עדות להתרחשות אשר מיצתה את קיומה... האם כל מה שצולם מופקע מתוך ההווה?

יוסי אשר. "טפיל"

גלוטמן שואל שאלות בוטות אשר מתרוצצות בצילומיו.

הוא יוצר מעניין, מושך לפענח אותו, מסקרן לעקוב אחריו. אני משוכנע כי סמליות האיקסים עוד תעורר עליו חמתם של רבים — מה לעשות אם תפקידה של האמנות, בין היתר, גם להיות קונטרוורסית ובשום אופן לא לשרת רעיונות בעלי קו פוליטי מוגדר ובלי יכולת לפקפק.

ארשה לעצמי לסיים בקטע מהצהרתו של יגאל בן-נון המציג שתי עבודות-צבע מהוורהרות "בעיר עזה ליד מתנה האוהלים, ליד מחנה המעצר, ליד תחנת המשטרה הצבאית, ליד המסגד, ליד מלאך אלוהים".

● יוסי קאנץ

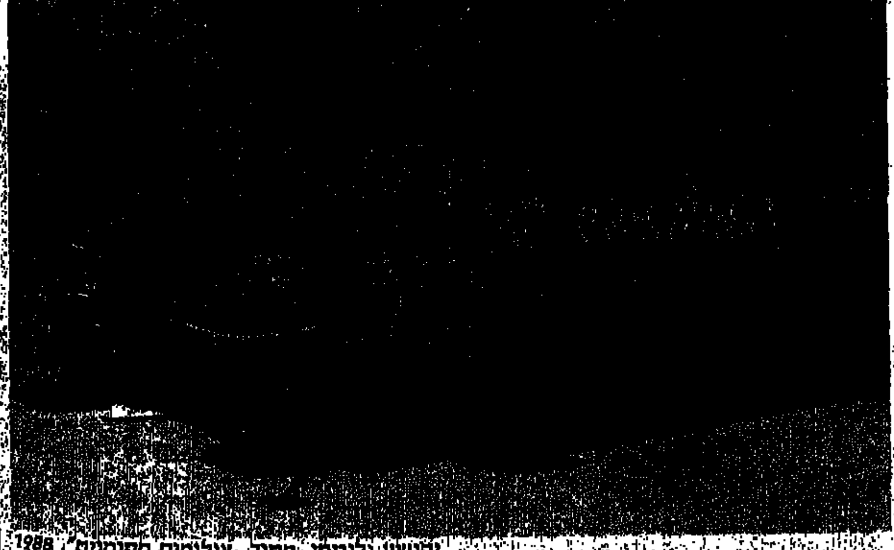

יהושע גלוטמן, מתוך "צילומים מסומנים" 1988

כתובת המערכת:
"על המשמר". רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: יעקב לזר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: רוני גופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות
■ טר־טר־טר־טו, שהערבים ימותו
במשך חודשיים שימש כתב "חותם" נהג של כהנא וחבורת אוהדיו
מאת גבי בשן 5
■ המח"ט שהלך לאיבוד
סיפור הצל"ש האבוד של סא"ל משה סלע ז"ל
מאת גוגה קוגן 8
■ התגובה הראשונה שלי היתה: השתגעת?
עם הסופר חיים באר לאחר הצהרת כוונות
מאת טלי ברזילי זוננפלד 10
■ האם אופקים גוועת?
למי שאינו מאמין בבאבא סאלי וגם אשכנזי הינהו, אין מה לחפש באופקים
מאת שרה בן־הלל 12
■ גם עליסה טעמה מהפטרייה הזאת
מה עושה לך פטריית הקסם המסממת!
מאת ורד לוי 14
■ עין המצלמה בעין חרוד
על הביינאלה השנייה לצילום
מאת חיים מאור 18
■ עכברת הכפר ועכברת העיר
מפגש בין עיר לכפר בסרט האמריקאי
מאת יעל ישראל 20
מדורים וטורים
■ שלום־בית
מאת חיה יוסף 17
עודד ליפשיץ – 2; אריה פלגי – 2; גבי בשן – 3; יורם בר – 3; זאב צחור – 4; אלי חכהן – 4; מיכאל הרסגור – 4; שמואל בונים – 16; עופר ניר – 16
■ כל יום (עיצוב: רחל דביר) 22־27

בשער: המפלצת

עיצב את הגיליון יאיר קפלן

שם הנגיף

השואה אינה חומר חיסון

לנגיפים הנאציים, בניגוד לנגיפי הפוליו, גם אחרי 40 שנה אין חיסון מוחלט

מגיפה נאצית אין בישראל. התפרצויות יש ויש. עוד לא מצאנו את התרכיב הבטוח לחיסון.

א. ב. יהושע בחר בתרכיב לא נכון. בראיון ל"ניוזוויק", בהתייחסו למצב בשטחים, אמר בין היתר ש"לנוכח תגובת הציבור הישראלי על מה שקורה עכשיו בשטחים, אני מבין כיצד יכלו הגרמנים לטעון כי לא ידעו במהלך מלחמת העולם השנייה מה קרה ליהודים".

כוונת יהושע להזהיר מפני מה שקורה לנו בגלל השטחים, מבורכת. ההשוואה אומללה. רוב הנעשה בשטחים ידוע, מתפרסם. קיים גם מאבק ציבורי. איש, כא.ב. יהושע, יכול להתריע נגד העוולות בפומבי עולמי ולחזור לארץ מבלי שיאונה לו כל רע. ההתנפלות עליו, אמנם, לא איחרה לבוא. במידה רבה בצדק. אמן המילים חייב לשמור על מילותיו תמיד, על אחת כמה וכמה בנושא רגיש כמו שטחים־שואה. הוא הרגיש מיד במעידתו, הודה, עזב, ויש לשער (אמנם בקצב הכפרה הישראלי) — ירוחם.

יחד עם זאת, בהמולת ההתנפלות עלול להישכח, שאמנם אין מקום להשוואה אבל לפעמים אין מנוס מאיזכור השואה, בקרב עם־השואה, בהדגשים מיוחדים. צריך לאזכר להם, לעצמנו, שגם ניצולי השואה, בניהם, בני עמם, שמתחנכים על ליקחי השואה, שבנו להם יד ושם לזכרון עולם, גם הם בסך הכל בני־אדם. גם בהם מסתתרת איזו חיה אשר בתנאים מסוימים עלולה להשתלט עליהם. רק פעם אחת בהיסטוריה זו הוביל לאושוויץ, אבל "הפוטנציאל" החייתי הנאצי טמון בכל אדם. בתנאים מסוימים, הנגיפים האלימים האלה תוקפניים מאוד ובניגוד לפוליו גם לאחר ארבעים שנה אין כמניהם חיסון טבעי מוחלט. מדינת ישראל משתדלת מאוד להתגונן מפני הנגיפים הנאצים, מגרשת אפילו השוואות סמנטיות מסוכנות, אבל כל קורא עיתון וכל מי ששירת בשטחים יודע שיש התפרצויות. חריגים — זה שם הנגיפים.

איזכור שגיו קיום ממושך של משטר כיבוש מרכא — יהיו סיבות היווצרותו אשר יהיו — מחליש גם את החיסון הטבעי גם את המומחת וגם את המוחלש, מחליש רגישות, מרחיק את רצון ההתקוממות נגדו. המצב החדש הופך, כהרגל, לטבע שני. מאוחר יותר הוא מחפש גם צידוק. בשלב הבא גם מוצא אותו. אלא אם כן מחסלים את מקורות המחלה, אם ביוב הריכוי.

א.ב. יהושע השתמש בתרכיב לא נכון. אבל אנחנו עוד לא מחוסנים.

● אריה פלגי

מלה רעה

רפא"ל: שקיעה עצובה ומסוכנת

"עיראק משתמשת בנשק כימי" זעקה ביום ראשון האחרון מודעה גדולה בעיתונים. "סין מוכרת טילים לסוריה... ומה מכינה ממשלת ישראל לשנות ה־90 והאלפיים?... שר הביטחון הוא האחראי הבלעדי למדיניות של פגיעה מתמשכת והרס תשתית המחקר והפיתוח במדינת ישראל. במסגרת מדיניותו מינה השר לרפא"ל מנכ"ל שהביא... לשחיקת המחקר והפיתוח של מערכות נשק עתידיות".

זו לא מודעת בחירות. חתום עליה ועד עובדי המחקר והפיתוח של רפא"ל. זוהי התרעה על מחדל חמור שצריכה היתה להדהד באזנינו כבר מזמן, לפני שנים, כדי שבעתיד לא נעמוד, חלילה, חסרי ישע כשנשמע צפירת אזעקה אחרת: זו שתישמע רגע לפני שטילי אויב, חמושים בראשי־קרב כימיים ובקטריולוגיים, ינחתו במרכז תל־אביב.

כאשר לעובדות — עובדי רפא"ל צודקים. אין כמעט פיתוח של אמצעי לחימה חדשניים, בעלי כושר הכרעה בשדה־הקרב העתידי, אבל תרומה עצומה לכושר ההרתעה וההכרעה של צה"ל. ואז בא הליכוד, ובמסגרת "הכלכלה הנכונה" שלו, לפיה הממשלה התנערה מאחריות למשק הלאומי ולשירותי הרווחה במדינה, הגה רעיון מטורף מוזר: רפא"ל צריכה להרוויח כסף ולעמוד ברשות עצמה. שתקים מפעלי ייצור, תמכור לארץ ולחו"ל מערכות נשק שהתיישנו מעט ומוצרים אזרחיים, ומהרווחים — תממן את המחקר... גם הביטחון הפך לעסק!

עד אפריל 82' היה מנכ"ל רפא"ל בן־ציון נווה, הוא הבין את האיוולת שבמדיניות החדשה וניסה למנוע את ביצועה. אבל, כמו רעיונות מגלומניים וחסרי בסיס אחרים, כמו מלחמת לבנון וה"לביא", חלם צמד החמד, בגין ושרון, על רווחים ברפא"ל. הם מצאו להם איש כלבבם שיגשים את החזון: זאב ישראל. הרשות ריכזה צוות קטן יחסית ובו 2000־3000 מדענים וטכנאים מעולים ומסורים, הפכה לגוף מוביל בתחומה וזכתה למוניטין בקנה מידה עולמי. היא תרמה

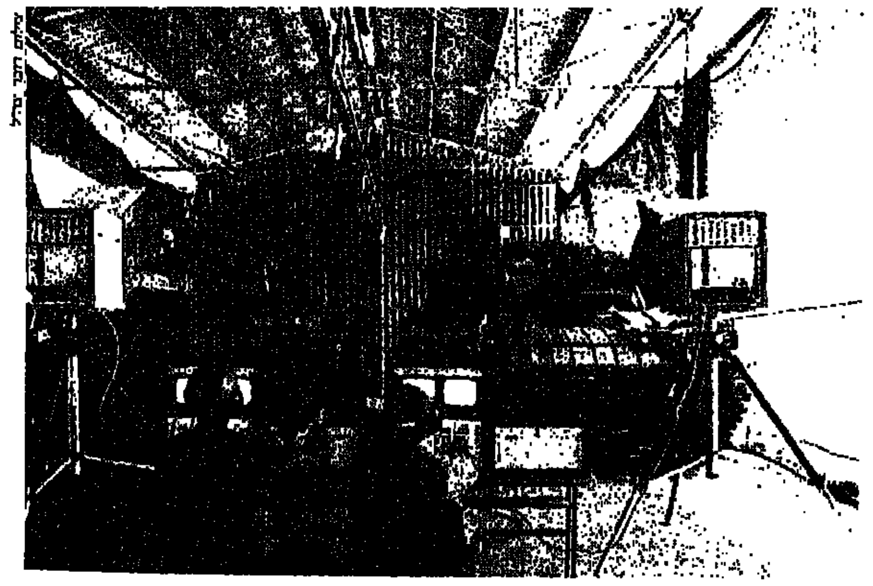
היכן היתה אז, לפני חמש ושש שנים, מחאת עובדי המחקר של רפא"ל?

האצבע המאשימה של עובדי רפא"ל מופנית לרבין ולמנכ"ל הנוכחי מוסה פלד. לרבין ופלד חלק במחדל של רפא"ל, אך הם לא האשמים היחידים, וגם לא האשמים העיקריים.

רפא"ל צריכה להפסידו

רפא"ל קמה ב־58 כרשות של משרד הביטחון, נפרדת מצה"ל, שמטרתה האחת: ייצור אמצעי לחימה חדשניים, חיוניים לצרכים הספציפיים של ישראל, שלא פותחו בשום מקום בעולם, או אמצעים שפותחו במדינות אחרות אבל הן, משיקולים של סודיות או משיקולים פוליטיים, לא מוכנות למכור אותם לישראל.

מעצם הגדרתה רפא"ל, כמעבדה לאומית למחקר ופיתוח ביטחוני, צריכה להפסיד כסף: מחקר, פיתוח ובניית אבות־טיפוס עד לגיבוש הדגם המבצעי של אמצעי לחימה חדיש ויחודי — עולים הרבה כסף. את הייצור התעשייתי הסידרתי של מערכות הנשק רצוי לעשות במערכות שנועדו לכך — מפעלי תע"ש או התעשייה האווירית בסקטור הממלכתי, ומפעלים מתאימים לנושא הספציפי בסקטור הציבורי והפרטי.

רק במקרים מיוחדים, כשיש הכרח בקשר של היזון חוזר בין המפתח — רפא"ל, לבין המשתמש — זרועות צה"ל, יש מקום לייצור המערכות ברפא"ל עצמה וגם אז, כגוף מתוקצב, רפא"ל אינה זקוקה לרווחים אלא רק להחזר הוצאות הייצור.

ואמנם — כך היה בעשרים שנותיה הראשונות של רפא"ל, שהפכה למימוש מוצלח של סיסמת העליונות האיכותית של בונו, מנכ"ל רפא"ל עד אשתקד. תוך זמן קצר שולש מספר העובדים ברפא"ל, שהגיע עד לכ־7,500 איש. הוקמו, בהשקעה של מאות מיליוני דולרים, מבני־ענק באתרים שונים בגליל, אחד לשם, "גלרם" בכרמיאל וגוש שגב.

השאלה היא היכן היו אז, לפני חמש ושש שנים, עובדי המחקר ברפא"ל, הזועקים היום בעיתונות זעקות מרות? הם שיתפו פעולה: הם האמינו שרפא"ל תגדל ותפרוץ ותגרוף רווחי ענק, והם יזכו לקידום ופרסום ושכר. אם הם מחפשים היום אשמים הם יכולים למצוא חלק מהם כשהם מביטים במראה. כגודל החזון — גודל המפולת: התברר, שלמערכות נשק לא־חדשניות אין שוק עולמי שיצדיק את ההשקעות. במוצרים אזרחיים אין לרפא"ל, על־פי הגדרתו, מה לחפש, וייצורם גובל בשחיתות: יש חשש לניצול של תקציבי ביטחון למחקר ופיתוח, בתחומים שהם תחרות לגורמים תעשייתיים אזרחיים שאינם מתוקצבים!

שיא השפל היה, אולי, כשמדען ברפא"ל זכה בפרס על פיתוח חדשני של... קוצב־לב!

התוצאה הבלתי נמנעת היתה מפולת כלכלית, פיטורים המוניים של מדענים וטכנאים, ומפולת בפיתוח אמצעי לחימה חדשניים. רק לאחרונה הבינו עובדי המחקר והפיתוח ברפא"ל לאיזה תהום התדרדרו, וטוב מאוחר מאשר לעולם לא. אם רבין ופלד אשמים, והם אשמים, הרי זה רק בכך שלא שינו בזמן את מדיניותם הנלוזה של קודמיהם, וכנראה הם ממשיכים להאמין בה גם היום.

את רפא"ל אין להעניש על מחדלים של מדינאים ומנכ"לים. צריך לשקם אותה במהירות, בלי הגזמות: בנפשנו הדבר! לפני המלחמה הבאה, ולפני שעוד מאות מבכירי המוחות בישראל יירדו מהארץ בעקבות מאות עובדי רפא"ל שכבר ירדו.

מאבקם של עובדי רפא"ל שהתפכחו הוא מאבק של כולנו, וראוי לתמיכה. זהו מאבק צודק, אבל גם עצוב ועלוב ועיתויו הוא הוכחה לחובבנותם של עובדי רפא"ל, מקצוענים מבריקים בתחומם, אך בכל הקשור למאבק ציבורי: איזה עיתוי אומלל! לפני הבחירות, מי ישמע בכלל את זעקתם?

● עודד ליפשיץ

כלפי

עוד ימים לבחירות. שנאמר: "עם ישראל ח"ין"

רדיו חזק

ביום בו ציטט ח"כ אולמרט (ליכוד) בטלוויזיה את ה"וושינגטון טיימס" על דבר ההבנה שהושגה בין המערך לאש"ף והעקבותיה על הירתמות אש"ף לעזרת מערכת הבחירות של המערך, הופיע ברדיו תשדיר דומה בו הציג הליכוד את העניין כעובדה קיימת. בטלוויזיה אולמרט נזהר, הוא דיבר על אפשרות שאכן המיפגש התקיים. ברדיו, לא עוד ציטוט, לא עוד שמועות — המערך ואש"ף נפגשו. המערך ואש"ף סיכמו. השאלה היחידה שנשאלה היתה, מה הבטיח המערך לאש"ף, בצירוף תשובה מתחכמת של "נחיה ונראה", שהתגובה לה היא — "אם נראה, לא נחיה": עכשיו לך תוכיח שאין לך אחות.

נוריו הליכוד משתולל. ייתכן שהוא חושב זאת לעצמו כי עיני הכל ממוקדות בשידורים בטלוויזיה. מדי ערב צופים בהם בין 60 ל־70 אחוזים מהאוכלוסיה. בכל יום למחרת עוסקים העיתונים בניתוח התשדירים, ומתנהלים גם שיחות היום במקומות העבודה ובבילוי. הרדיו, לעומת זאת, נמצא בצל ובו מעיזים לעשות את שעושים בחדרי המדרגות ולא מעיזים להביא לסלונים.

הלכלוכים הגדולים נשמרים לרדיו, אולי גם בגלל ששם הדובר אינו צריך להיישיר מבטו לעבר מאזיניו. ירידות בוטות במיוחד לא היו עוברות את המירקע. הרדיו, לעומת זאת, סובל אפילו חיקוי וולגארי של ירוחם משל או משהו בן דמותו ובעל קולו, המבטיח שהשטחים יגדלו כדי לממן את חובות חברת העובדים. ברדיו זה עובר.

למחרת הופעת אולמרט, גורע כי בכוונת אש"ף להכריז בכל־זאת על הקמת מדינה פלסטינית. עוד יום עבר, ומתוניס הודיע אש"ף שלא רק שלהר"ס, לא היו מפגשים כלשהם עם המערך, אלא שמדובר בנסיון של הליכוד לחפות על נסיונות למגעים מצידו שעשו בתיווך רומניה. אמינות מיתקפת הליכוד נפגעה. האם ההתקפות מותנו בשל כך? מה פתאום: במערכת בחירות לעובדות כנראה יש תפקיד משני, לא מהותי.

• בסידרת "השפנים של שמעון פרס", הליכוד מצידו הוציא מודעה על־פני עמוד שלם, בה מוצג שפן מספר ארבע. במודעה ציטוטים של קטעי העיתונות על השמועות בנושא. אז מה אם גם אש"ף וגם המערך מכחישים? הרפש כבר נדבק. לא שמגעים עם אש"ף הם רעיון רע, אך הפעם מעניינת אותנו האמת ובבחירות, אין בהכרח קשר בין התעמולה לבין האמת, או בינה לבין מה שהתעמולן באמת חושב.

★

לשידורי התעמולה ברדיו יש תפקיד [illegible]: לא כל אחד מתאים להופעה בטלוויזיה [illegible] גם הופעה נאה וצורת הגשה שובה־לב [illegible] פטור מכל אלו וכך, למשל, שלח [illegible] לרדיו את חבר ועדת הכספים, ח"כ [illegible] וויינשטיין, שהופעתו אינה מן [illegible] למרות שוויינשטיין עוסק [illegible] בכספים, לטלוויזיה שלחו בנושא זה את ח"כ אוריאל לין, שאינו עוסק בכלכלה בתחום עיקרי, אך הופעתו [illegible] יותר מזו של ח"כ וויינשטיין. [illegible] שמור להקדיש מספר [illegible] ברדיו לנושא הנשים בפוליטיקה [illegible] לא הופעל בטלוויזיה. [illegible] אשה לובלסקי להיות הדוברת [illegible] מי שראה אותה מבין למה [illegible] לעת דולב, אבל לדבר היא [illegible]

● יורם בר

הכבש מעופף

הארון

בלכתכם אל הקלפי. כשאתם לבדכם בתוך תא ההצבעה, הביטו סביבכם. ברגעים אלה, כאשר אתם בתוך התא הקטן הזה, שאתם נכנסים אליו אחת לארבע שנים — מרצונכם החופשי — למשך פחות מאשר דקה אחת — זיכרו שבתא קטן ממנו, הקרוי "ארון", נמצאות נשים ערביות, אמהות לילדים. אל תוך "ארון" כזה, שגובהו 1.70 מ' ורוחבו 80x60 ס"מ, שדפנותיו אינן מבד אלא קירותיו מבטון ודלתו מברזל, מוכנסות עצירות מינהליות, לא אחת לארבע שנים, לא מתוך בחירה, ולא לדקה — אלא לשבוע. ושם, בתוך התא הזה הן אוכלות, מקיאות, מחרבנות, משתינות ומתבוססות בתוך המחזור שלהן. מבלי להתרחץ, מבלי להחליף בגדים או תחבושות היגייניות. כל זה פורסם לפני שבועיים בעיתונות, איש לא הכחיש, הארץ לא זעקה ועולם כמנהגו נוהג.

או בלכתכם אל הקלפי — זיכרו מה הם עושים בשמכם. בשם הביטחון. ואל תאמרו "לא ידעתי".

שרון

ידיעה משמחת בעיתונות: מחיר הכבש ירד. וכל זאת למה? מכיוון שהאיש השומר על מחיר הכבשים מתעופף בזמן האחרון (על חשבון מיז) לגייס תרומות למפלגתו, נחלתו הפרטית מופקרת בידי "נאמן" ואנחנו כמעט ופטורים מעונשו.

אגב, וטרינר אשר טיפל בכבשים בחוות שיקמים סיפר, שכושר התפישה של שרון בגידול כבשים הוא מדהים. מה הפלא? הרי קורבנות הם המומחיות שלו.

אולמרט

כמעט מדי ערב הוא מופיע על המירקע ושואל שאלות. רמת התיחכום שבשאלות אינה מעידה על המוניטין שלו כעורך־דין מבריק, מוניטין שאינו נובע מהצלחותיו הגדולות בבתי המשפט כמו מחשבון הבנק שלו.

או לא נשאל את אהוד אולמרט כיצד הרוויח עורך הדין — שבשנתו הראשונה בכנסת נסע בטרמפים — את סכומי העתק

שילמת או לא שילמת, אהוד?

שברשותו. הכל כחוק, ואם החוק גרוע אז אין לבוא בטענות דווקא אל אולמרט. אבל יש לנו שאלת תם. בפקודת מס הכנסה קיים סעיף ט/3. על־פי סעיף זה מי שקיבל הלוואה ללא ריבית, חייב לדווח על הריבית (שלא שילם) כאילו היא חלק מהכנסתו, ועליו לשלם מס על ההטבה הגלומה בעיסקה. השם המקצועי להכנסה כזו הוא "ריבית רעיונית". האם הצהיר הח"כ הנכבד על ההלוואה ללא־ריבית בסך חמישים אלף דולאר שקיבל בתיווך אנשי בנק צפון אמריקה והאם ושילם את המס עליה?

השאלה, אולי, נשמעת מורכבת יותר מהשאלה הפשטנית למה פרס רוצה את ערפאת כראש ממשלה, אך התשובה לעומתה פשוטה הרבה יותר. כן או לא, אהוד?

מקדונלד

השבוע ביקרתי בבני־ברק וראיתי את העיר מכוסה בסמל האמריקאי המפורסם בעולם. מכיוון שלא שמעתי שמישהו הצליח

אגודת החרדים דגל התורה

לזכות בזיכיון הנכסף החלטתי לבדוק את העניין מקרוב. וזה מה שראיתי:

בלק אנד וויט

מן העיתונות: "ש"ס תומכת בהלבנת הון שחור". זו סטייה חמורה מעקרונות המפלגה שרגילה עד כה בהשחרת כל דבר לבן. אבל כשמדובר בכסף, הכל כמובן אפשרי.

גמילה

רבין ממשיך בניתוחים האנליטיים שלו. האיש, שטרם נגמל משכרון הצלחתו כרמטכ"ל, זה שתמך בהפצצות בעומק מצרים, שעמד מעל גבעות ביירות יחד עם ידידו הטוב שרון וקרא להדק את המצור ולנתק את המים — ממשיך להבריק. לפני שבועיים הוא טען שהמספר הגדול של נפגעים הוא סימן להצלחה בדיכוי האינתיפאדה, ולפני שבוע הוא קרא בערב ראיונות בבאר־שבע להשאיר צלקות על גופם של המפגינים.

אולי הגיעה העת לטיפול גמילה!

● גב"ש

מפלגה אחת ולתמיד
עם צ.ש. "יהיה בסדר"!

השבוע גם אנחנו עולים על המפה. השבוע מתחילים משדרי הטלוויזיה של צ.ש. עומדות לרשותנו 74 שניות ואנחנו מתכוונים לנצל את הזמן ביעילות המירבית.

אנחנו לא נבזבז זמן שידור על מנת לשרת אינטרסים של אוכלוסיה מסוימת, כי אנחנו לא משרתים שום מיגזר במדינה. אנחנו מפלגה טהורה, אנחנו ה"צד השני" של שאר המפלגות.

ב־74' השניות לא נעסוק בהתקפות על יריבים, אין לנו באלה. המסר שלנו יהיה חד וחיובי. מסר שאינו מתפשר ואינו מתפרש לשני פנים. אמירה חיובית אחת ויחידה — "יהיה בסדר", בהגשה הנכונה, בטון המתבקש ובתיזמון מקצועי, יכולה לעשות את העבודה טוב יותר מכל תשדירי המפלגות האחרות.

ללא מחויבות מעיקה לשכבה חברתית זו או אחרת, אנחנו עומדים בקיים עם צדנו השני מול העם. עם צידנו השני מוכנים לשרת את הכיסא הזה.

צד שני - 23 אחד קדימה

● ק.ש.

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

פגישות באירופה

כשמסיירים בעולם האוניברסיטאי של אירופה — לעת עתה סקנדינביה וגרמניה המערבית מגלים שתי מעצמות שלא יודעים על קיומן. שתי מעצמות רוחניות, אמנם, אבל בחוזקן אין לזלזל. אחת היא המעצמה הקיבוצית, השנייה — היהודית. אם כי מקורות ישראליים גילו לנו בקופנהאגן שמספר המתנדבים לקיבוצים ירד השנה ב־40% מאז שהליכוד הצליח לעורר את האינתיפאדה, פגשתי צעירים רבים אשר היו אצלנו בשעה ש־100% מן המתנדבים הצפויים אכן הגיעו לארץ הקודש. אחות בבית חולים מסונדרבורג (דניה) דיברה בחמימות על ניסיונה במשק השיתופי. נהג משאית היה בנגב ומתגעגע לשמש. מכולאי, אשר היקפו הגופני מתקרב לזה של כדור־הארץ זוכר בהתרגשות את שהותו באזור חיפה. אולם כפי שגיליתי — אין מעקב. אילו הממשלה (משרד החוץ) היתה עוזרת לקיבוצים לקיים קשר הסברתי עם מי ששהה בהם פעם, היתה תדמית ישראל — ותדמית הציונות — משתפרת ללא ספק בהרבה, בקרב העמים האירופאיים ולא בקרב המיליונרים המקסיקאיים בלבד, בהם מטפל שר התיירות שלנו (ובדרומיהם מפלורידה) באופן כמעט בלעדי.

בגרמניה הבעיה טעונה, כמובן, מתח הרבה יותר גבוה. מדריכת התיירים בעיריית האמבורג עונדת מגן־דוד. כך עושה מוכרת בחנות כלי־בו. גם כאשר באתי לקנות כרטיסים בתחנת רכבת בדרום־מערב גרמניה, היה סמלנו על צווארה של הפקידה. בתשובה לשאלה התרגשה האשה, אמרה שסבה היה יהודי „ואחרי הכוכב הצהוב כל גרמניה חייבת לשאת מגן־דוד, לפי דעתי".

פגישה מפתיעה היתה ברכבת אחרת. מוכר המשקאות הקלים, העובר מקרון לקרון, לאחר שנודע לו מוצאנו, הוציא שטר של שקל הנושא דמות הרמב"ם וגילה ששמו הראשון הוא עברי — יענהאל. סבתו היהודייה ביקשה מבנה שנישא ללא־יהודייה לקרוא כך לבנו הראשון כאשר ייוולד, כדי להזכיר שהאל הצילה בימי השואה.

אבל המעצמות היהודיות והקיבוציות פורשות את דגליהן גם על העולם האקדמאי. אנו נמצאים עתה בבית ההארחה של אוניברסיטת היידלברג (נוסדה ב־1386) הוותיקה, באוניברסיטאות גרמניה. האדם הראשון בו פגשנו הוא פיסיקאי ברזילאי צעיר בעל שם איטלקי. הוא עזר לנו להסתדר ביום הראשון וכאשר הודיתי לו על הסיוע הקולגיאלי השיב בין השאר שעשה זאת מפני שהוא יהודי, והיה בקיבוץ חניתה. הפתעתי הנעימה גדלה כאשר האחראי על החיים החברתיים בבית, סטודנט גרמני לאגיפטולוגיה, העיר לי אגב־אורחא שהוא יהודי, בנה של אם ילידת אלג'יר, ושל אב עובד אזרחי של צבא ארה"ב בגרמניה. הוא עצמו שהה בקיבוץ ראש הנקרה. רבים מן הנפגשים ציינו שאביהם היה יהודי, והם רוצים להיות יהודים, אבל „כידוע רבניכם שוללים זאת מאיתנו". ונכון הדבר — ללא התעקשותם האנטי־ציונית והאנטי־מדעית של יצורי החושך הללו (כי הילד הוא כנס של שני הוריו, ולא של האם בלבד) היה מוכפל מספר היהודים בעולם, ובדיעבד היה מתחזק, ללא ספק, גם מעמדה של ישראל בכל אתר ואתר.

כאן אולי חטאה היהדות האורתודוקסית את החטא האנטי־לאומי הגדול, המחריד והבלתי־נסלח ביותר. העם היהודי, אחרי ולמרות השואה, מדלדל את עצמו, נשמע לרועים מטעים, ומפחית בצורה מטופשת את מעמדו הוא בעולם. גרמניה מלאה אתרים היסטוריים יהודיים, המטופלים בדאגה ובקפדנות על־ידי העיריות ומוסדות התרבות השונים. קצת מאוחר מדי. יבוא יום שנצטער מרה על רבבות היהודים אותם השלכנו אל החושך ואל ההתבוללות רק מפני שאבותיהם היו יהודים, ולא אמותיהם. גם זה יהיה מאוחר מדי.

מי שאינו מבין שהשואה מצד אחד, והקמת המדינה מצד שני, היו המאורעות המכריעים ביותר בהיסטוריה היהודית, באופן אבסולוטי, אינו מבין דבר ומי שחושב שמושג היהדות לגבי ההשתייכות לעם היהודי יכולים להישאר קפואים, הוא או עיוור או רשע, או שניהם יחד. ובנוסף לכך גם מקטין את העם היהודי.

רשות דיבור

לד"ר ישראל ברק וד"ר שמחה לנדאו, קרימינולוגים

„אם כל אשה מוכה היתה מדווחת למשטרה"

השבוע פורסמה ידיעה לפיה כל אשה רביעית בישראל היא אשה מוכה. האומנם? מה אומרים על כך שני קרימינולוגים בכירים:

האם הנתונים בידיעה מהימנים עליכם?

שמחה לנדאו: כל נושא של הערכה סטטיסטית לגבי מספר הנשים או הגברים המוכים או מכים הוא עניין של השערות, אומדנים והערכות. אי־אפשר, לפיכך, לטעון שמדובר במימצא המצביע על עלייה או ירידה ברמת האלימות בתא המשפחתי. עניין הדיווח הוא מסובך וקשה.

ישראל ברק: אין ספק שהידיעה כפי שהופיעה היא מדאיגה. כדאי לציין, יחד עם זאת, שאלימות במשפחה אינה תופעה שמדווחת למשטרה אלא באופן סלקטיבי מאוד. אם כל אשה מוכה היתה מדווחת למשטרה, היתה זו עושה את פעולתה כנדרש.

האם יש בתופעת ההכאה של נשים כדי להצביע על תופעה של הקצנת האלימות בחברה הישראלית?

שמחה לנדאו: מצבי מתח ולחץ בחברה הישראלית משפיעים על כלל האלימות, ככלל זה אלימות בתא המשפחתי. כוונתי לדוגמה למצב של מתח ולחץ ביטחוני, המשפיע על תופעות שונות של אלימות בתוך החברה.

ישראל ברק: מנתוני המשטרה עולה כי בשנת 87', בהשוואה ל־86', יש ירידה של 28 אחוז בנסיונות לרצח וברצח. בנתונים אלה יש כדי להצביע על כך שחלה דווקא ירידה באלימות בחברה הישראלית. מבחינה מחקרית רמת האלימות בישראל נמוכה ביחס לכמה מדינות אחרות כמו ארה"ב למשל, שלא לדבר על מדינות דרום־אמריקה.

האם תופעת הכאת נשים אופיינית לשכבה חברתית מסוימת?

שמחה לנדאו: בשכבות סוציואקונומיות נמוכות גבוה אחוז הפונים למשטרה אבל אין בכך כדי ללמוד מה בדיוק היקף התופעה בשכבות אחרות. במחקר שאני עורך בנושא זה מצאתי, שגם בקרב שכבות הנחשבות מכובדות כמו רופאים, עורכי־דין וכו' קיימת התופעה. שוב, צריך לחזור ולהדגיש שבעיית הדיווח היא המפתח לעניין.

ישראל ברק: קיימת נקודה חשובה ששמה דפוסים תרבותיים. השאלה היא האם אשה בחברה פטרנאלית, או בחברה שבה היא הקניין של הבעל, תספר שהיא מוכה.

האם סביר להניח שילדים במשפחות כאלה יספגו אלימות בנורמת התנהגות?

ישראל ברק: ישנם מחקרים המוכיחים בוודאות, שיש נשים מוכות שגדלו במשפחות שבהן האשה היתה מוכה. המחקרים גם הוכיחו, שבעלים מכים רבים גדלו במשפחות בהן האב הכה את האם.

מה הן, לדעתכם, דרכי הטיפול הנכונות לטיפול בבעיה?

שמחה לנדאו: אין ספק שבשנים האחרונות עולה התודעה של התופעה ויש בכך תרומה רבה, הן לעניין הדיווח והן לעניין דרכי פעולה כמו, למשל, מקלט לנשים מוכות.

ישראל ברק: הסברה היא דרך פעולה חשובה. כפי שעושים הסברה בנושא סמים ניתן גם לתקוף את נושא ההכאה.

שמחה לנדאו: הסברה היא בהחלט כלי חיוני, אולם הייתי מוסיף ומציין בהקשר זה שגם קבוצות טיפול, סדנאות וחוגים, עוזרים בצורה משמעותית. ישנם פסקי־דין המחייבים בעל מכה להשתתף בקבוצת טיפול מיוחדת לעניין זה. להשתתפות בקבוצה כזו יש חשיבות, לעתים מכרעת, על דפוס התנהגותו של המכה.

● אלי הכהן

מקום אחר

אהל הדוד תום

אילו מושב המימשל של מדינת מרילנד היה בבאר־שבע, היתה העיר הופכת למוזיאון אחד גדול. התושבים היו הולכים לעבודה באורחות גמלים ושותים בקיוסק דמוי באר של קוקה־קולה דיאטטית הנמזגת מתוך נאד נוסח הגר־עם־ישמעאל. אבל ההיסטוריה של מרילנד, השוכנת בחוף המזרחי של ארה"ב, קצת פחות ארוכה ולא כל־כך צפופה. האינדיאנים הרי אינם נחשבים ואילו חלוצי המהגרים מאירופה, אם מתאמצים להקדים, החלו בהתיישבות של ממש רק במאה ה־17. זו היתה התיישבות של איכרים קשי־יום שהקימו חוות פרימיטיביות ועבדו קשה, פעם גידלו טבק, פעם שעועית ופעם תירס. מה לעשות, אבל במרילנד לא חיברו את התנ"ך. לא היה כאן יהושע שיפיל חומות ושום ישו לא הלך על פני המים.

ובכל־זאת הכבישים במרילנד רואים הרבה מאוד שלטים חומים המסמנים לנוסע אתרים היסטוריים. בסופי השבוע הדרכים לאתרים הללו עמוסות אמריקאים גאים הנוסעים להצדיע לשורשיהם. המבוגרים לא שוכחים, בהזדמנות זו, לעטות על דש הבלייזר את אותות המלחמות שלהם (ולא כולל מלחמת וייטנאם — היא עדיין מוצנעת) והמהדרין מוסיפים את סמלי המשפחה והקלוב והאוניברסיטה, מצטיידים בספר מיוחד שיצא לכבוד האתר, המסביר כל אבן ומזכיר כל דגל שהונף מעל לאבן, ויוצאים להתמלא בהיסטוריה.

באתר היסטורי ממוצע יש מערך שלם של שומרים ומשמר. לא להתבלבל ביניהם: השומרים — שכל אחד מהם נראה במדיו [illegible]

ללקט נייר שנזרק באקראי על הדשא הענק ואילו המישמר משחק את ההיסטוריה של המקום. אם זה אתר אזרחי אז המישמר לבוש כמו־אז, הדוור מוכר בולים (של היום) מתיבת בולים עתיקה והמכולת שוקלים את הלחם (הארוז ושקול ממילא) במשקולות מאז. אם זה אתר צבאי יחידה סדירה מניפה ומורידה כל שעה את הדגל והמחצצר מריע תרועת השכמה.

למרות שההיסטוריה של מרילנד קצרה, היא כבר עברה הרבה שיפוצים ותיקונים. מלחמת האזרחים (זוכרים את צפון־דרום בטלוויזיה?) היתה רק לפני 130 שנה, אבל מי [illegible]

יהיו נבוכים, משבצים אותם באתרים ההיסטוריים במקומיים כצד ה"גוד גייז", הטובים מהצפון שהקריבו את נפשם למען הצדק ושחרור העבדים השחורים. "אנחנו ניצחנו במלחמה הקשה" כתוב בשדות הקרב המשוחזרים שהם מוקד הפיקניקים של סוף השבוע. לא מסתירים בדיוק עם הדיוק, שהרי מרילנד נחלקה: בעלי העבדים (ורבים מעבדיהם) נלחמו לצד הגנרל לי ומי שהיה מסכן ולא היו לו כושים משלו, היה בעד הצפון. אבל מה זה חשוב?

מי שבא מבאר־שבע ששם על־יד ביתו יש מצד אחד אתר בלבוליתי גדול ומצד שני [illegible]

בגלל חרסים בני אלפיים הממלאים את החצר — ההיסטוריה של ביתו הארעי במרילנד מעוררת השתאות וחמלה.

האתר הכי חשוב במחוז מונטגומרי, שגודלו כמו המרחב שמערד עד עזה, הוא... אוהל הדוד תום. כן, הביקתה שבה חי זה שהרייט ביצ'ר־סטאו כתבה עליו סיפור ילדים תמים ומתקתק. שוב, מחקר מדוקדק עלול לגלות, שמדובר בסיפור דמיוני ושאם בכלל היתה ביקתה היא כבר מזמן נעלמה או אולי היתה במקום אחר, אבל מחוז מונטגומרי חייב שיהיה לו אתר היסטורי משלו — אז יש.

עניין האתר ההיסטורי חשוב גם בגלל הצורך בבניית גאווה מקומית, תחושת שייכות, חינוך הנוער, פטריוטיזם ושאר דברים, שנאמרו עכשיו בישיבת הוועדה היוזמת את שיפוץ הביקתה והפיכתה לאתר מוגן, ממומן המחייב את כל בתי הספר לביקורי קבע. היה גם מי שהזכיר, שלמחוז פיירפקס הגובל במונטגומרי יש אתר משלו וילדינו מושפעים ממנו ובמרחק חצי שעה נסיעה, בארלינגטון, הנציחו את ביתו של הגנרל לי ורואים שם שיחזור של המיטה שלו, המיטה של אשתו, ועוד מיטה משותפת לו ולאשתו, וכל המצעים! ובמרחק חצי שעה נסיעה לכיוון בולטימור יש מבצר של מחוז אחר, שבו ירו פעם בתותח על ספינה בריטית וגם בוושינגטון העיר יש אתר — החדר שבו נפטר לינקולן, שלא לדבר על כל המוזיאונים והאנדרטאות.

וכך הוחלט, שגם למחוז מונטגומרי יהיה עכשיו אתר מורחב ויחיה סביבו אתר פיקניק, מרכז תיירות, סרט וידאו, דוכן למימכר "הוט דוג" וספר המקום הכולל תעתיק של אוהל הדוד תום מהדורה ראשונה. ילדינו ידעו מעתה שיש לנו, במחוז מונטגומרי, במה להתגאות, האתר החדש יחדיר את תודעת ההיסטוריה ארוכת הימים של מרילנד ויהיה מקור לזיכרון משותף, אחדות הגורל של העם וזכותנו על הארץ.

● זאב צחור

שרץ בהיכל

לאחר שסירבו לספק לכתב „חותם" את מצע התנועה, מכיוון שאינם נותנים שום דבר לשמאלנים, הצטרף גבי בשן לתנועת „כך" כחבר מן המניין. במשך חודשיים ליווה את כהנא, כשהוא מעמיד את מכוניתו ורשיון הנהיגה שלו לרשות המנהיג וחסידיו. שבועיים לאחר הצטרפותו, הציעו לו לעמוד בראש סניף תל־אביב ולתפוס מקום מכובד ברשימה לכנסת. מבט מבפנים על התנועה הנאצית ועל העומד בראשה (רשימה ראשונה מתוך שתיים)

מאת גבי בשן | צילם בועז לניר

טו־טו־טו־טו, שהערבים ימותו

מאור עקיבא תוססת הרעה. העיירה בעלת המרכז המסחרי המטופח, השונה כל כך מהמרכזים המסחריים בעיירות הפיתוח האחרות, כנראה על מנת שלא להכביד על שלוות נפשם של שועי הארץ החולפים על פניה בדרכם לחוילותיהם המשפחתיות בקיסריה, מסתירה מאחורי החזות המצוחצחת את ההוהמה האמיתית. לא [illegible] שהעלתה את חמתה של [illegible] אלמוזלינו, ולא חרפת האבטלה שהטילו עליה [illegible] בעלי אליאנס. אלה רק משמשים כר צמיחה ראשון להתפתחות הגניה האמיתי, [illegible]

באור עקיבא, ביום בו פסלה ועדת הבחירות המרכזית את תנועת כך מלהתמודד לבחירות לכנסת, הכל נראה אחרת. אם בכל עשרות הערים של תנועת „כך", כמו נכחתי, היו מרכזים המשתתפים [illegible] לעובדי אורח שנקלעו למקום במקרה ונעצרו על מנת להאזין [illegible] שבאור עקיבא ניכר היה שלא יד המקרה הוא [illegible] יו"ר הסניף המקומי, [illegible] שנידון בזמנו לחמש שנות מאסר על [illegible] כשנה מבעל־בית. ידיים רבות נשאו דגלים צהובים גדולים, והשטח היה זרוע לובשי חולצות צהובות, מילדי גן ועד נשים הרות וקשישים. נאום הפתיחה של דוד ברדוגו, מספר חמש ברשימה, עבר בשקט יחסי, עד שהוא הגיע, רטט עבר בקהל. נושאי הדגלים הסתדרו בשורה, ומיצבור אדיר של שאגות וקריאות עידוד התפרץ. לא היה מקום לספק — לאחר שבחודש האחרון הופיעו בעיירה המוכה שמיר, פרס, אלמוזלינו וכל מי שרק אפשר להעלות על הדעת, הרי רק עם בואו שלו, הגיע המנהיג האמיתי.

אל הבמה עלה איש מזוקן, ממוצע קומה, לבוש חליפה אפורה שכבר ידעה ימים טובים יותר. עיניו מפלבלות, פרצופו מתעוות בעוויתות לא־רצוניות, וכתפו השמאלית מורמת אל־על מעת לעת.

ראו הנה האגדה!

„שלום תושבי אור־עקיבא" — פתח בקול צרוד לקול קריאות מחרישות אוזניים. „תנו לי את הכוח — אני אטפל בהם, הפעם עד הסוף. כסאח, רק כסאח, עד הסוף, עד הסוף".

צעקת ההמון הופכת להיסטריה. שיר הילדים הישן "טרטור טרטו, שהערבים ימותו" פותח את סדרת השירים, הנמשכת בשיר העם הידוע "פרס בן־זונה" ומסתיימת בשירת "כהנא מלך ישראל", הבוקעת מן הגרונות בשכל האגרופים קמוצים ומונפים אל־על. באותו רגע ידעתי שסיימתי את המשימה שנטלתי על עצמי.

מועמד הרשימה לכנסת

העניין התחיל במקרה. בקשה טלפונית פשוטה שלי לקבל את מצע תנועת „כך", עבור „על־המשמר" נענתה בגסות רוח: „אנחנו לא נותנים שום דבר לשמאלנים". לא נותרה ברירה אלא לנסות להשיג את המצע בעורמה. פניתי למשרד העגום והמוזנח הממוקם בלב התחנה המרכזית ומשמש כסניף תל־אביב של התנועה, והצגתי את עצמי כאוהד ומעריץ של כהנא ודרכו. התקבלתי בברכה, ובחופזה לב מילאו אנשי הסניף את ידי בשפע של פרסומי נאצה, תוך האנשים שמצאתי במקום השונה כל־כך מכל מה שהורגלתי לראות בסניפי מפלגה אופייני, מילא אותי סקרנות. האנשים נראו כאילו נאספו מבין דוכני התחנה המרכזית, חלקם מזוגגי־עיניים כתוצאה מנטילת סמים או התמכרות לשתייה, מספר בחורי ישיבה, ונערים רבים שנדמה היה כאילו אינם מוצאים היכן לבלות את הימים האחרונים של החופש הגדול. פה ושם נשמעו גם צלילי מבטא רוסי חזק. אבל מעל לכל בלט סגנון הדיבור. עלגות לשון, תערובת משונה של פסוקי מקרא („חרב אמר") עם ביטויים לועזיים משובשים, ותחושה עזה של שנאה המבקשת להתפרץ. לא

המשך מעמוד קודם

כלפי הערבים — אלה הנחשבים כנחותים עד כדי כך שחבל לבזבז אנרגיה על שנאתם. נושא השיחות ויעד השנאה העיקרי הם דווקא השמאלנים ויש לבטא את המילה בש' מתמשכת, ששששמאלנים.

החלטתי להצטרף לתנועה על מנת להכיר אותה מבפנים. אם חשבתי שיתייחסו בחשדנות אל אחד שזה מקרוב בא ומייד מפגין פעילות אינטנסיבית, ואולי ינסו לתהות על קנקני, נוכחתי במהרה שטעות בידי. המאמצים הרבים להסוות את עיסוקי האמיתי כעיתונאי, נתגלו כמופרזים, אל מול אמצעי הפיתוי יקר־המציאות שהבאתי עמי: מכונית שהסכמתי להעמיד לרשות התנועה, ונהג מתנדב בעל רשיון נהיגה תקף (אני). רק מאוחר יותר עמדתי על פשר השאלה שנשאלתי מיד בפגישה הראשונה, האם יש לי רשיון נהיגה. מסתבר שחלק נכבד מתוך הפעילים הלא רבים, שהגיעו כבר לגיל בו הם רשאים להחזיק ברשיון נהיגה, מנועים מכך מסיבות שונות. מכיוון שהסיבה העיקרית לאי־הוצאת רשיון נהיגה בארץ היא נפשית, הרי שקשה היה לקבל הסברים סבירים מן האנשים מדוע הרשיון אינו ברשותם, רוב ההסברים התמקדו בהכשלה מכוונת של הנבחנים על רקע פוליטי.

שבועיים של פעילות בסניף תל־אביב, פעילות שכללה יציאה יומיומית לעצרות בחירות, הדבקת כרוזים בלילות וחלוקת חומר הסברה לבתים ולעוברים ושבים, הביאו אותי לפגישה עם ראש מטה הבחירות והמועמד מספר 2 ברשימת „כך" לכנסת, משה ניימן. ניימן, נעים־סבר וחבוש כיפה, הולך אחרי רבו כבר שנים רבות. במשרד ההומה אדם, ליד שוק מחנה יהודה בירושלים, רחוק מכל גינוני פורמליות, הסביר לי ניימן את הבעיות הפרסונליות הקשות איתן עליו להתמודד: רמת השכר שהתנועה משלמת איננה מאפשרת לה לגייס פעילים ברמה סבירה ועליהם להסתפק באותם אנשים („טובים, אך לא מספיק מוכשרים" — כפי שהסביר לי זאת כהנא עצמו בשיחה אחרת) המוכנים לעבוד במשכורת של פחות מאלף ש"ח בחודש. הוא קפץ בשמחה על מתנדב חדש שמוכן לפעול ללא־שכר, ומינה אותי בו במקום (אחרי שבועיים חברות בתנועה) לרכז סניף תל־אביב. על מנת שלא לפגוע ברכז, ברוך כגן, שמונה רק ימים ספורים קודם לכן לתפקידו עקב משבר חריף שפקד את הסניף, קידם אותו לתפקיד מזכיר הסניף, כאשר מהצד נתבקשתי „לשים עין" עליו. מבקשה שהופנתה אלי במסדרון המשרד, לחתום על טופס מועמדות לכנסת, התחמקתי בתירוצים שונים. אותה הצעה חזרה גם ביום האחרון להגשת הרשימות, כאשר הסתבר שלא הצליחו להחתים מאה ועשרים איש.

כגן, יליד רוסיה ותושב בת־ים, כבן ארבעים וחמש. נמוך, מזוקן, בריא־בשר וקצוץ שיער. לבוש בדרך כלל בחליפת ג'ינס וחולצת טריקו שחורה, נושא אקדח, ללא רשיון נהיגה („לא יצא לי"), שירת, לדבריו, במשטרת ישראל. בתחילת האינתיפאדה שימש כמלווה שיירות בשטחים. הוא דואג להזכיר מספר פעמים ביום את עברו הצבאי בתותחנים, ורכושו הגדול הוא סוד אותו הוא מוכן להמתיק עם כל מי שחפץ. הסוד הגדול: תת־אלוף ברצועת עזה גילה לו, שבמטכ"ל יש תוכנית־מגירה לגירוש כל ערביי ישראל תוך שלושה ימים. חובב מוסיקה מזרחית („זה אמיתי, שלנו. הזמרים הישראלים האחרים הם שמאלנים שנסחפו לתרבות זרה"). אינו חובש כיפה, אך מגדיר עצמו כשומר מסורת ומרבה להסתמך על המקורות.

כגן, מזכיר הסניף, משולל כושר־ארגון לחלוטין. המארגן האמיתי של הפעילות בתל־אביב הוא עמיתו לשעבר בליווי שיירות, יואל קורנוויץ. קורנוויץ, צעיר חילוני בשנות העשרים, תושב ראשון־לציון, משמש כנהג. אישיותו החלשה של כגן מאפשרת לו לבטא את אופיו האימפולסיבי באופן חופשי. הצעקות הרמות והסכסוכים בין שניהם הפכו כבר לחלק מן הפולקלור בסניף. קורנוויץ, למרות תפקידו הזוטר, רואה עצמו כאיש המרכזי בסניף תל־אביב ומשתדל לטרפד כל ניסיון של כגן להראות ניצני מנהיגות. כגן, כאמור, אינו מסוגל להתמודד ונכנע לכל אורך הדרך.

כל אנשי הסניף

המשרד העלוב והמוזנח משתלב להפליא בתפאורה הכללית של התחנה המרכזית. שולחן משרדי מיושן ומספר כיסאות פזורים בחדר, האפוף בריח העשן של האוטובוסים החולפים ברחוב ומתערבב בריח הסטייקים. מאוורר מזוהם ורועש עושה מאמצים נואשים להקל על עומס החום, אך הצלחתו היחידה היא גירוש כל הזבובים שבחדר וריכוזם באיזור מדפי המתכת, עליהם פזורים מאות חוברות ופרסומי תועבה באדום, שחור וצהוב. מכל פינה בחדר ניבטת תמונתו של המנהיג. על אחד הקירות תלוי לוח הפעילויות: עצרות, הדבקות כרוזים ושמות המשתתפים.

הסניף משמש אבן שואבת לתמהונים. מנחם מגרל (שם אמיתי), מובטל צעיר חובש כיפה וצולע, מגיע כמעט מדי יום לסניף מביתו שביד־אליהו, כשהוא דואג לספר בכל פעם מחדש כיצד שוחרר משירות מילואים: „אמרתי לקצין הקישור שלי, שאם יש לי נשק ביד, ברגע שאני רואה ערבים אני יורה, אז שחררו אותי". מגרל אינו מצליח לבטא כהלכה ביטויים לועזיים, אבל משתמש בהם בכל עת. המלה שהפילה אותו סופית לקרשים היתה המצאת המערך, „אינתיפלאציה", שכל נסיונותיו להתמודד עימה עלו בתוהו. זה לא מנע ממנו לחזור עליה בכל הזדמנות כמוצא שלל רב.

זאב הוא תמהוני מסוג אחר. יהודי חביב כבן שישים הבולט בחוש ההומור שלו, דבר נדיר בשורות התנועה. עלה לארץ מעיירה ליד טורונטו והתיישב באריאל. בקנדה היה בעל בית מלון. בעקבות גירושיו מכר את המלון ועלה ארצה. כאן הוא חי מפירות המכירה ומנסה למצוא אשה. כל באי הסניף הצעירים הם שותפים פסיביים לחיפושיו של הקשיש אחר אשה, ומשמשים אוזן קשבת לסיפורי הרפתקאותיו עם נשים ולהתקפותיו המבולבלות על כלי התקשורת השמאלניים.

דוד, מובטל מחולון, מקפיד גם הוא לפקוד את הסניף כמעט מדי יום. צעיר בשנות העשרים, אך מוותיקי התנועה. כאשר אינו גרוש

„כסאח, רק כסאח. עד הסוף, עד הסוף"

בסמים הוא מצליח לספר את עלילות העבר. הוא מומחה למה שהפך להיות סיפור תל־חי של „כך": פרשת גבעתיים. שלוש עצרות של התנועה שנערכו לפני כארבע שנים בגבעתיים והיו רצופות התכתשויות אלימות עם מפגינים מן השמאל ועם המשטרה, הפכו לאפופיאה של עלילות גבורה. כשהוא גומר לספר את סיפוריו הוא מבקש ממישהו מן הנוכחים הלוואה של שקל אחד כדי להגיע הביתה.

מבולבל אחר המגיע מעת לעת לסניף ואיש אינו יודע את שמו הוא עוד צולע, תושב שכונת פלורנטין בעל מבטא הונגרי בולט. הוא הגיע לתנועה לאחר שבתו נישאה לערבי תושב אום אל־פאחם והוא בא לבקש את עזרת אנשי „כך" בהחזרתה לביתה. את צליעתו הוא מסביר בפציעה שאירעה בעת פעולה סודית בקומנדו הימי, שם היה, לדבריו, רב־סרן בשנות החמישים. לשאלה בדבר עיסוקיו הנוכחיים הגדיר עצמו כאיש ביטחון. פגישה אקראית הבהירה את עיסוקו ביתר דיוק: ש.ג. במגרש החנייה של בית רומנו, בדרום תל־אביב.

מעדיף לחסל אותם ישר

השיחות שהתנהלו בישיבות חברות התכלית בסניף, האירו באור בוהק את עולמם התרבותי של חברי „כך". ההתעסקות היומיומית היא בתקשורת. העיתונים, בעיקר „חדשות" ו„ידיעות", נבחנים מדי יום. רינה צרור, העורך ב„חדשות" סקר־בחירות שבועי ומביא נתונים מדהימים על צמיחת „כך" למפלגה השלישית בגודלה, זוכה לפופולריות רבה. מאמרי הפרשנות שלו, המצביעים על הסכנה שבתופעה אינם נקראים, כמובן. שמיר, שנשמע באחד מנאומיו כשהוא אומר את המלה „ישראלים" הותקף בחריפות וסווג מיד כשמאלני. המינוח הנכון, אליבא דאנשי „כך", הוא „יהודים". יונה אברושמי, רוצחו של אמיל גרינצווייג, הוא מכבי שהרג מתייוון. העיניים בוחנות את השמאלנים בקפידה. יום אחד הופיע דוד, המסומם, בתרועות שמחה. „אני ישר רואה את המזימות של השמאלנים." המזימה האיומה שנתגלתה: במודעת פירסום לתיקי בית־ספר, נראה ילד עם צמה קטנה ואופנתית במקום עם כיפה, כנדרש. העיניים הבוחנות גם שלחו הביתה נער צעיר שהגיע לסניף כשהוא לבוש חולצת טריקו לבנה שבפינתה שלושה ציורים קטנים של סמלי חברות תעופה. הנער לא הבחין שצבעי הסמלים הם אדום, ירוק ושחור, צבעי אש"ף.

לאלי פרטוש, שהיה מרכז סניף תל־אביב והועבר לירושלים עקב הסכסוכים הבלתי פוסקים שגרם, יש לעומת זאת תורת־חיים שלמה. „אני ינקתי את השנאה לערבים עם חלב אמי. כשעלינו לארץ מתוניס ראתה אמי שיש ערבים בארץ ורצתה לחזור מייד לצרפת. מה יש לנו לחפש בארץ עם הערבים? אמא שלי לא היתה יכולה לראות אותם. אז אני לא הצטרפתי לרב. אני כבר הייתי כאן כשהרב הגיע, והרב הוא מתון כמו יוסי שריד לעומתי. הרב הוא אוהב ישראל, והוא אוסר להרים יד על יהודי. ולגבי הערבים — בינינו, אני לא רוצה לגרש אותם. הייתי מעדיף לחסל אותם ישר, כי אם נגרש אותם הם ינסו לחזור. רק אז יהיה באמת שלום, כשלא יהיה אצלם מי שיילחם," וכגן מוסיף גם הוא את שלו: „אנחנו צריכים להיפטר מהם, ולא חשוב איך. אז יקום חזון הנביאים על ,עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב.' השמאלנים? אסור לנגוע בהם לרעה מפני שהם יהודים. אבל אני מאוד מקווה שאחרי שאנחנו נהיה בשלטון הם יאחזו בנשק. רק לזה אני מחכה. אז מותר יהיה לגעת בהם."

הפגישות בסניף אינן הפעילות העיקרית, כמובן. חלוקת כרוזים וחומר הסברה אחר ברחובות ובתיבות הדואר הן לחם־חוק יומי. כמעט ללא הפרעה מחולק חומר ההסתה ברחובות הערים הגדולות. החלוקה לתיבות הדואר, שאמורה לכסות את כל המדינה, בעייתית יותר. לצפון תל־אביב לא הגענו מעולם. התיבות ביפו ג' ובבת־ים, לעומת זאת, מוצפות בחוברות המאוירות בסגנון דר־שטירמר ומפרטות את תכניות התנועה באותיות של קידוש לבנה. מסביר ברוך כגן: „חבל לבזבז אנרגיה בשכונות מבוססות. אלה לא העם

„ינקתי את השנאה לערבים עם חלב אמי... בינינו, אני לא רוצה לגרש אותם, הייתי מעדיף לחסל אותם ישר. אם נגרש אותם הם ינסו לחזור"

[illegible] ליד המנהיג. „אלה שייתלו כבר לא יבחרו לכנסת"

כשלונה של העיתונות

כשבועיים לאחר סיור שערכנו בשוק הכרמל גיליתי ב„מוסף ראשית" שגבי ניצן, הכוכב התורן של השבועון, [illegible] במקרה לסיור. קריאת רשמיו מן האירוע העלו בי [illegible] רבים בדבר אמינותו של דיווח עיתונאי. בלהט [illegible] הפלסטיניים החביבים עליו, גלש ניצן לסיפורים [illegible] ולא נבראו אלא בדמיונו היצירתי. אם נאפשר [illegible] ליהנות מן הספק ולשער, שאולי לא ראיתי את [illegible] שהטיחה אשה, כלשהי בגבו של כהנא — למרות [illegible] צמודה מאחוריו — וגם לא את הערבים שהוציא [illegible] וזקופי קומה כשהם מכריזים על מוסלמים [illegible] דווקא, ואני זכיתי לראות רק את אלה שנאלמו [illegible] מאחורי הדוכנים עד עבור זעם הרב [illegible] אפשר להתווכח. במקום שמונה או תשעה אנשים, כולל כהנא [illegible] מכוניות פרטיות. לפחות ארבעה מאנשי [illegible] [illegible] רזים ומצומקים. איש לא לבש חולצת [illegible] זאת. בעשרים. בריונים [illegible] תוקפנות [illegible] את אימתם על השוק — זה יותר [illegible]
[illegible] כשלונה של העיתונות. [illegible]
[illegible] יש מקום לרשימה נפרדת [illegible]

הפשוט שלנו. אלה מגדלים כלב וילד אחד שהולך לשומר הצעיר, ושם מכניסים לו בראש שטויות על סוציאליזם ואחוות עמים".

באחת החלוקות הללו, שנערכה לשם שינוי בבית סוקולוב, „זכיתי" לראות מקרוב את תגובת הערבים למראה אנשי „כך". עמדנו מול בית מפ"ם, כאשר מכונית נעמדה בכניסה לבית וחסמה את דרכנו. מתוך המכונית יצאו שוטר ואזרח והחלו להעמיס שלטי בחירות של מפ"ם. כגן, שראה את השוטר, יצא אליו, הציג עצמו כאיש „כך" ודרש ממנו הסבר למה שהוא קרא „פעילות פוליטית". השוטר, שבדיעבד הסתבר שהוא תושב אחד הכפרים הערביים סייע לחברו בהעמסת השלטים, החוויר, נכנס למכונית והסתלק במהירות מן המקום. באותו יום גם התפרסם בעיתונות סיפור בדבר העלמותם הפתאומית של מלצרים ערביים בחתונה שכהנא השתתף בה.

פעילות אחרת הסוחפת אחריה מעריצים היא סיורים בשווקים המתקבלים בדרך כלל בהתלהבות — של מוכרים וקונים כאחד. קשה אמנם להבחין, אם הפגנות החיבה הן אמיתיות, או חלק מריטואל קבוע של סוחרי השוק הרגילים לפוליטיקאים הפוקדים אותם חדשות לבקרים, אך אין ספק שהתנגדות ל„כך" ולמסריה, כמעט שלא נראתה. לא רק שם לא נראתה, כאיש שמאל המשתתף בהפגנות מאז ימי „שטח 9" לא זכיתי לראות מעודי הפגנה ללא נוכחות נגדית, ולו סמלית, של הימין. הפעם, במשך כחודש וחצי, נזקקתי לגיחות למערכת „על המשמר" על מנת לאשש את ההנחה הערטילאית בדבר קיומו של שמאל בישראל. פה ושם נשמעה הקריאה „אנטישמי" או „נאצי", אך בזה התמצתה ההתנגדות.

ארבע שנים, אלף ושבע־מאות עצרות

קיים פער עצום בין התמיכה הציבורית הרחבה לבין רמת הפעילים בשטח. כושרה הארגוני של התנועה נחשף במלוא מערומיו במה שהיה אמור להיות שיא הפעילות — הוועידה השנתית. כהנא, כזכור, החליט לערוך את הוועידה בחברון. לצורך כך נעשה מאמץ ארגוני גדול להביא אנשים רבים. בסופו של דבר כללה השיירה כעשרה כלי־רכב מלאים פעילים ושני אוטובוסים של אוהדים, וכמובן — עוד מספר מכוניות של עיתונאים שהגיעו על מנת לסקר את האירוע. למרות שהיה ידוע מראש שצה"ל לא יאפשר את קיום הוועידה בחברון, לא הוכנה כל תכנית אלטרנטיבית. סיפור השיירה הסהרורית המשוטטת בכפרים הערבים הסובבים את ירושלים, כשאנשיה מוצאים פורקן לאלימותם בזריקת אבנים על התושבים המקומיים ובניפוץ שמשות מכוניות, פורסם בהרחבה בכל כלי התקשורת. לאחר למעלה משעתיים של שוטטות חסרת תכלית יצאה ההוראה: לנסות להגיע לחברון לבד. כאן היתה ההזדמנות של אנשי „כך" להוכיח את תושייתם. אבל במסעדת המתנחלים הסגורה בחברון פגשתי רק מונית אחת, עם מזכירתו הנאמנה של כהנא, שולמית, ומספר פעילים ירושלמיים. השאר לא הגיעו. הוועידה כולה התנקזה בכלום.

הפגישות בסניף וחלוקת החומר הן רק התבלין לפעילות העיקרית: עצרות. כהנא, בניגוד לפוליטיקאים אחרים, לא ישב על זרי הדפנה. בקצב עבודה מדהים של שתי עצרות ביום הוא הצליח לכסות במשך ארבע שנים את כל המדינה, ויותר מפעם אחת. אלף ושבע־מאות העצרות לא הלכו לריק. ברמת־אביב, רחביה ודניה לא שמעו עליהן. ג'סי כהן, נווה־עמל, אור־עקיבא ושכונה ד' צפון בבאר־שבע הן מקורות הצמיחה שלו. משם באים הפעילים, ושם, באזורי המצוקה והאבטלה, נמצאת האוזן הקשבת. האבן שהחלה מתגלגלת בבחירות 1981, עם 5000 קולות, היתה עלולה לסחוף היום — אלמלא הפסילה — מאה אלף מצביעים, ועוד רבים הממשיכים להצביע באופן מסורתי למפלגותיהם הותיקות, אך אומרים בגלוי שרק לכהנא יש תשובה אמיתית. הפסילה רק מגבירה את הפער בינם לבין החברה הישראלית הלגיטימית ומשלה אותנו שמדובר ב„שוליים מטורפים".

המשטרה דואגת לשלוח לכל עצרת כוחות מוגברים. ניידות ופרשים רכובים הם הליווי הקבוע בעצרות. בדרך כלל לא נדרשת התערבות המשטרה, אך כאשר מתעורר הצורך נוהגים השוטרים ביד קשה, המופעלת בדרך כלל לכתובת הלא־נכונה. בעצרת שנערכה בנתניה התגודדו כמה צעירים ממתנגדי כהנא ושוחחו ביניהם, מבלי להשמיע קריאת־נגד או הפרעה כלשהי. אחד מהם, כבן חמש־עשרה, אמר לחבריו שהשוטרים כהניסטים. אחד מאנשי „כך" שמע זאת והפנה את תשומת לבם של השוטרים, שתפסו בכוח בנער הצנום וגררו אותו לקול מחאות חבריו אל הג'יפ המשטרתי. הנערים שהתגודדו מסביב לג'יפ פוזרו בגסות על־ידי השוטרים. רק התעניינותה של כתבת עיתון מקומי, שנקלעה לאזור, מיתנה את התלהבות השוטרים, שטענו שהנער אינו עצור אלא „מעוכב", והביאה אותם לשחררו תוך לקיחת פרטיו.

בתנועה גם לא נלאים מלספר על תמיכת המשטרה בכהנא, כשמתבלטת „לטובה" משטרת ירושלים. סופר, למשל, על הפגנה מול אנשי „די לכיבוש", שבה ניגש שוטר אל אחד מאנשי כהנא עם בקבוק בידו וביקש ממנו לזרוק את הבקבוק לעבר המפגינים. כשאמר לו זה שהוא פוחד, העיף השוטר מבט על סביבותיו וזרק את הבקבוק בעצמו.

העצרות נפתחות במרכז מסחרי קטן, כשצוות מיומן מגיע למקום במכונית טרנזיט המצוידת במערכת רמקולים, מיקרופון אלחוטי, גנרטור ומגבר. הפותח הוא בדרך כלל כרוז מבין הפעילים, הקורא לתושבי השכונה לבוא לעצרת. כל כרוז וסגנונו. אלי פרטוש, למשל, קרא לאנשי נווה־עמל בהרצליה להצביע עבור כהנא בגלל שלושה דברים: עקב האינתיפאדה, עקב האבטלה ועקב הזונות היהודיות העובדות בשביל סרסורים ערבים בתל־ברוך. הנוכחים בשלב זה הם בדרך כלל רק ילדים. המבוגרים מתחילים להתקבץ כשמופיע האיש הפותח בנאומים, על־פי רוב דוד בן דור.

המלוקק עם המשקפיים והפרופסור האינטליגנט

בן דור, 58, כלכלן בהשכלתו, חבר אצ"ל לשעבר, הוא עובד מתוסכל בתפקיד זוטר (על־פי הגדרתו) בבנק איגוד, תפקיד שנשלח אליו, לדבריו, על־ידי ההשגחה העליונה על מנת לאפשר את פעילותו ב„כך". לפני ארבע שנים הצטרף לתנועה וכיום הוא מועמד לכנסת במקום החמישי ברשימה. הוא עוסק באופן פרטיזני בחקר השואה, ותחת כסות זו הוא מופיע בהרצאות בישיבות ובתי־ספר ומפיץ את תורת רבו. בשיחה ארוכה שניהלתי איתו הוא האשים בכל מה שקורה במדינה את התקשורת השמאלנית. כדוגמא לעיוותי התקשורת הביא דווקא את לה־פן. האנטישמיות של לה־פן, לדבריו, אינה אנטישמיות פוליטית. לה־פן הוא אמנם אנטישמי על פי הגדרתו — אך לא יותר אנטישמי מאשר כל גוי אחר.

גם בעצרת מתמקד בן־דור בתקשורת ובשמאלנים ולא בערבים. קשה לקרוא לדבריו הסתה. המלה אינה ממצה את עוצמת השנאה שהאיש נושא בקרבו. הוא פותח את דבריו בדרך כלל בפנייה לילדים, אלה שהוריהם אינם עונים על שאלותיהם, שהאמא שלהם לא גומרת את החודש ולאבא אין זמן בשבילם כי הוא רואה „מבט". הוא מלווה את דבריו בתיאורים פלסטיים מפורטים ונוטפי דם של רמי חבה רצוץ הפנים ועופרה מוזס השרופה, מראות שלא זכינו לחזות בהם בגלל הטלוויזיה של אש"ף. כשהוא מגיע לטלוויזיה יש לו כתובת ברורה. „מה שמו של זה המלוקק, האינטליגנט, עם המשקפיים? אהוד יערי, פרשננו לענייני ערבים" — הוא מצטט באינטונציה ארסית. „אהוד יערי זה, כאשר שש־מאות חיילינו הגיבורים שפכו את דמם בלבנון כתב ספר בשם ,מלחמת שולל', כאילו הדם נשפך לחינם. אבל כאשר אשתו של אהוד יערי רצחה אשה יהודייה בגלל עשרים אלף דולאר — זו מלחמת קודש".

השמאל זה לא רק הטלוויזיה. הפרופסור, האינטליגנט, השמאלני, שאמר שבשביל הדמוקרטיה הוא מוכן שישבו אפילו ארבעים ערבים בכנסת. פרופסור ארנס, כמובן, השמאלני הידוע, ושר הביטחון, זה שזורק את הרימון הראשון על אלטלנה. זה שנותן לחיילינו כדורי־גומי בגלל שלערבים בשטחים יש קרובי משפחה בארץ וכל הרוג ערבי בשטחים זה פחות קולות למפלגות היהודיות.

בשלב זה מגיע בן־דור לטיפול בשמאל האמיתי. צריך לשמוע על מנת להאמין:

„מאיפה היו לקיבוצים, מקור הסמים והאיידס, שש־מאות מיליון דולר כדי להפסיד בבורסה? אני אגיד לכם מאיפה. בשנות השלושים והארבעים רצה ז'בוטינסקי להעלות את היהודים ארצה, אך הכנופיה של בן גוריון, גולדה, שרת ואשכול התנגדו לזה, כי הם רצו את הכסף שהיהודים שולחים לארץ. עם הכסף הזה הם הקימו את הקיבוצים הפרזיטים, ועכשיו הפרזיטים האלה הפסידו בבורסה שש־מאות מיליון דולר של היהודים שנשרפו בתאי הגאזים." לא פחות ולא יותר, ואיש אינו פוצה פה ומצפצף. והעם שומעים את הקולות, ולך תשכנע ילד בן עשר, שמה שנאמר בריש־גלי מעל הבמה בככר העיר, ברמקולים, בחסות המשטרה, איננו האמת לאמיתה.

זה נאום הפתיחה הקבוע. המשכו תלוי כבר בשעת בואו של כהנא. אפשר לעסוק גם באקטואליה. ביום בו הצטרפתי לתנועה הניחו חברי ארגון „קשת" מספר מטעני נפץ קטנים ליד דוכני עיתונים בבני־ברק, כנגד מוכרי עיתונים חילוניים. בסניף התל־אביבי התווכחו אם ראוי לצאת ולהפגין בבני־ברק כנגד הערבים מניחי המטענים, עד שמישהו מסר כי ברדיו הודיעו שמדובר ביהודים מארגון „קשת" ועניין ההפגנה בוטל. זה לא הפריע לבן־דור להגיד בערב, בעצרת בנווה־עמל, שאינו מאמין לשוטרים: „היום", אמר הנואם, „הניחו ערבים פצצות אצל יהודים בבני־ברק. אל תתנו לערבים להסתובב אצלנו. ביום שאנחנו נהיה בשלטון נתלה את הרוצחים בכיכר העיר. רוצח מרמאללה ייתלה בכיכר המרכזית של רמאללה ורוצח מכפר קאסם ייתלה בכפר קאסם. למען יראו וייראו. אלה שייתלו כבר לא יבחרו לכנסת".

בן דור, גם אינו נרתע מלספר בדם הוריו. „אני גאה להיות גזעני. אם לא נהיה גזענים — השמאלנים האלה יחזירו לנו את השואה. אנחנו יתומים. הורי ואחיותי נשרפו בתאי הגאזים, ונשארנו יתומים. יש לנו רק אבא אחד — הרב מאיר כהנא."

על כהנא, האיש ותורתו — בכתבה הבאה.

■

המח"ט שהלך לאיבוד

למי שפעל בהתאם למצופה ממנו אין מעניקים בצה"ל צל"ש, לכן לא צוין סא"ל משה סלע ז"ל לשבח על חילוץ המח"ט שלו, ש„הלך לאיבוד" ב־11 ביוני 82', ימי מלחמת לבנון. שישה חודשים לאחר מעשה החילוץ יוצא הדופן, נפל אל"מ סלע בלבנון, בעלות רכבו על מוקש. חבריו ובני משפחתו סבורים, כי אי־הענקת הצל"ש עשתה לאיש עוול

מאת גוגה קוגן

סא"ל משה סלע ז"ל, מג"ד צנחנים ב„חטיבה שלא גוייסה במלחמת לבנון, נפל בעלות רכבו על מוקש ב־21 בדצמבר 1982 יחד עם הסמח"ט אמנון אליעו מקיבוץ בית אלפא. השניים היו בסיור על דרך עפר למוצב קרמי, במסגרת שירות מילואים בלבנון.

צל"שים חולקו לאחר המלחמה האומללה הזאת, אך סלע לא קיבל שום ציון לשבח, למרות שמייחסים לו מעשי גבורה בקרב בעין זחלתא, בו סייע לחטיבה של דורון רובין להסיר את הפקק הסורי שנוצר שם ואיפשר לכוח להגיע במהירות לעבר בחמדון.

חבריו של סלע, סברו וסבורים עד היום, שמן הראוי היה להעניק לו צל"ש על פעולה שאירעה לאחר מכן, רגעים מספר אחרי הפסקת האש, ביום שישי, ה־11 ביוני: פעולת חילוצו של המח"ט דאז, דורון רובין, ראש מה"ד של היום, שחצה את הקווים הארעיים ונעלם בתוך שטח אויב.

סיפור החילוץ נבלע בתוך השורות של חוברות הזיכרון כסיפור חריג, אולי בגלל ההתנהגות התמוהה של מח"ט שריון החוצה את הקווים כשרק רובה מ־16 בידו, כאילו הוא רמבו או, חלילה, נתקף באיזה מין אמוק מלחמתי. בלבנון הכל היה אפשרי.

ועדת הצל"שים אליה הופנתה בקשה למתן ציון לשבח, דחתה את הפנייה. חבריה חשבו שאין להתייחס למקרה כמעשה שהוא מעל ומעבר למצופה ממפקד וצנחן. ההחלטה גרמה להתמרמרות בקרב משפחתו של סלע ובקרב לא מעט מחבריו, אשר עד היום חושבים שהיה משכמו ומעלה.

מעשה החילוץ, לדעת רבים, איפיין במדויק את דמותו של סלע כאדם וכמפקד שקול, אפילו במצבים הקשים ביותר. יחד עם זאת, יש לציין, שאלה אשר הכירו אותו אמרו בפירוש, שאילו היה חי, היה מתנגד לקבל כל ציון.

מח"ט הולך לאיבוד

מלחמת לבנון, 11 ביוני 82. מול הכפר עין דארה, רגעים מספר לפני ההסתערות, נכנסה לתוקפה הפסקת האש. החיילים היו באפיסת כוחות לאחר קרבות מרים עם הסורים בהם סבל הגדוד מנפגעים רבים. כולם רצו קצת מנוחה ושקט.

מפקד האוגדה אמר שאם הסורים יירו אחרי השעה 12 המערכה תתחדש וימשיכו בתכנון עד־הסוף. אף איש לא רצה בכך. כן, כאשר נפל בגיזרה פגז בודד בשעה 12 ודקה והאוגדונר שאל בקשר כל אחת מהתחנות, האם אצלם היתה הנפילה, כולם ענו בשלילה. סלע אמר אז: „נראה מי יהיה האידיוט שיגיד שנפל אצלו". היה מתח נורא, אבל כולם הכחישו. השעה היתה בערך 5.30, עוד מעט ירד הלילה.

אז קרה הדבר: ג'יפ עם שלושה קציני־מפקדה אשר, כרגיל, אחרי מלחמות מתחילים לטייל, עבר את המחסום הרמיוני לכיוון שבשליטת הסורים, ואף אחד לא הרגיש. מעבר לעיקול הדרך לבתים, בא לקראתם חייל קומנדו סורי. אנשי הג'יפ, במקום לעשות אחורה־פנה מהיר, פתחו באש והרגו את החייל הסורי. בתגובה נפתחה עליהם אש חזקה מכיוון הכפר. אחד הקצינים נהרג, השני נפצע אנושות והשלישי, עם כדור ברגלו, חזר בשארית כוחותיו, לאחר שניסה לסובב את הג'יפ ונתקע כמה עשרות מטרים מהנפגעים.

לשמע היריות נזעקו שניים: מג"ד השריון עמי והמח"ט שלו דורון רובין. אלה, כאשר שמעו את המתרחש, התחילו פשוט לרוץ לכיוון הכפר. זאת היתה פעולה אינסטינקטיבית, של שניהם. הם לא חשבו הרבה.

בריצתם לכיוון הג'יפ התקוע, חטפו מכת־אש מהסורים. וכל אחד מהם התנהג כפי שחונך בצה"ל: השריונר (עמי) רץ בחזרה לטנק ודורון רובין, איש צנחנים, במקורו, תפש מחסה. הוא קפץ לוואדי הסמוך לכביש ונעלם.

הטנק של עמי התקדם, כשהוא מטווח את הבית ממנו ירו הסורים והרליק אותו. בלגן שמקורו בחוסר ידיעה מה בדיוק השתרר ברשת הקשר והגיע עד האוגדונר. הגזרה התעוררה לפתע למלחמה, איש לא ידע האם המח"ט נתקע, נפצע או נהרג מעבר לקווים. החושך ירד במהירות והחגיגה היתה בעיצומה.

כמו ברווזים על הכביש

מספר עופר חקלאי, ממושב ארבל, שהיה סמ"ש בגדוד הצנחנים של סלע: „כאשר מנחם עינן, האוגדונר, נתן הנחיה לסלע שיחלץ את דורון, אמר לו „סלע" בקשר: ‚אם אני נכנס, אני המפקד על הגזרה ונעשה את החילוץ בדרך שלנו'. בדיוק הוכחה גדולתו. הוא קיבל את האישור של עינן ונתן הוראה פשוטה: לעצור את האש. אנחנו עצרנו את האש, הסורים עצרו את האש — אף אחד לא שש למלחמות מיותרות...

„בשלב זה נכנסתי לתמונה, כאשר קראו לי לבוא עם הכוח שלי כדי לבצע את החילוץ. התנהל דיון קטן איך להיכנס כי ההערכה הכללית היתה, שאין פני הסורים למלחמה. על סמך ההערכה הזאת החלטנו לפעול בשקט וללא אש.

„היה ויכוח ביני לבין סלע, אם להודיע לסורים ברמקול שאנחנו הולכים לחפש את האבידה שלנו, כדי לא ליצור אצלם תחושה שהולכים לתקוף אותם. סלע טען: ‚למה להגיד, נלך, אם הם יירו — או נתקוף'.

„וכך התחלנו ללכת, באופן מאוד גלוי, אמנם לילה, אבל זקופים על הכביש עם מכשירי ראיית לילה שאספנו מהטנקים. היתה תחושה לא נוחה, לא פחד ממשי, אבל בהחלט לא מלבב ללכת כמו ברווז על הכביש. אין ספק שהסורים ראו אותנו, הם היו מאוד קרובים אלינו. לא רק הלכנו גלויים, ללא זחילות, אלא שגם קראנו בקול רם את שמות האנשים ובמיוחד את שמו של דורון. היה לנו חשש סביר, שהפצועים יפתחו באש אם יראו דמויות מתקרבות. על אחת כמה וכמה, דורון, אשר הערכנו אותו כחייל מעולה, ופחדנו שיירה בנו אם יהיה לו ספק קטן מי מתקרב אליו"...

„מבצע החילוץ", מעיד עופר חקלאי, „היה יותר מין אקט של התגברות על פחד מאשר מבצע צבאי. אנשים גמרו זה עתה מלחמה בצורה לא נעימה, הפלוגה שלנו ספגה לא מעט נפגעים, ואותם חיילים אשר נשמו לרווחה כאשר הוכרזה הפסקת האש, נדרשו להיכנס עוד פעם למצב שאיש לא ידע למה יתפתח. למרות זאת אנשים קמו והלכו, אולי זאת היתה הגדולה של הגדוד שלנו..."

המפקדים הלכו בביטחון, אבל החיילים, כנראה, קיללו את האמא של המטומטמים שסיבכו אותם בפרשה.

מאיר, קמ"ן הגדוד, הלך עם משה סלע בחור, שניהם עם אמצעים לראיית לילה. הם לא ידעו מי ניצב מולם, איזה סדר כוחות, רק ידעו איפה היו מקורות הירי בגלל חילופי האש שהתנהלו לפני־כן, אותם הפסיק סלע.

„הלכנו זקופים, בשקט מוחלט, בידיעה שהסורים רואים אותנו וכל רגע הם עלולים לפתוח באש. בשלב מסוים שמענו את הגניחות של אחד הקצינים שנפגעו והגענו אליהם, חילצנו את החי שביקש מים ואת השני שהיה כבר מת.

„אחרי החילוץ החלטנו להיכנס שנית לשטח ולרדת לכיוון הוואדי העמוק בצד הדרך מתוך ידיעה, שלפי ההיגיון של דורון, כלוחם מנוסה, הוא חיפש מחסה דווקא שם. אחת האפשרויות היתה שדורון נפגע מהירי הסורי והוא שוכב איפשהו בסביבה.

„ירדנו לוואדי בחושך מוחלט, חיפשנו מתחת לאיזה גשרון, לא מצאנו. המשכנו ללכת כאשר אנחנו קוראים בקול רם דורון! דורון! פתאום הופיעה מולנו דמות גבוהה שאמרה ‚סלע זה אני'. זה היה כמובן דורון. הובלנו אותו אחורה. הוא נראה לי בסדר, לא מבוהל, לא נפחד".

עופר חקלאי מוסיף: „הלכנו שלושתנו קדימה, כאשר שמונה חיילים שלי משמשים אבטחה מאחור וסרקנו עם המשקפות. פתאום הופיע דורון מולנו, קצת מחייך ואמר לנו ‚כמעט יריתי עליכם, יאללה חוזרים בחזרה'. קשה לי להגיד שהוא נראה לי המום. זה היה מוזר. אבל ראיתי הרבה דברים מוזרים במלחמות. אנשים מגיבים כל אחד אחרת; לאו דווקא מתוך פחד.

משה סלע ז"ל. „הרבה יותר מצל"שניק"

„דורון הוא לא אדם שצובר פחד. אם אני מנסה להיות במקומו, הוא אדם שבאותו רגע היה בבעיה: מצד אחד יש סורים ומצד שני אנחנו, הוא צריך לתכנן את עצמו מאוד במדויק, כדי להגיע אל כוחותינו בשלום בלי שיירו עליו. לכן הוא המתין ולא זז כל־כך הרבה זמן.

„לא עשינו איזה מעשה גבורה כי דורון התנהג, לדעתי, לפי הציפיות. אני ראיתי אותו יום קודם מסתובב בין כל היריות ובין כל הפצועים, לא בתוך הטנק, אלא לבד עם מכשיר קשר על הגב, כדי להיות איתנו, עם אנשי החי"ר, כי הטנקים היו מאחור והוא רצה לחוש את הקרב...

„קצת מוזר בעיני להגיד על אדם שיום לפני כן הסתובב כך, שהוא תפש אמוק או היה המום. החיילים שלי מאוד כעסו עליו, זה נכון. עצם הצורך הזה, אחרי התפרקות של הפסקת האש, להיכנס עוד פעם ללוע הארי מאוד הרגיז אותם. אני השתמשתי בזה, יותר מאוחר כאשר ישבנו על המחסום אמרתי להם: ‚חבר'ה, מי שעובר את המחסום הזה עכשיו, אתם תצטרכו להיכנס עוד פעם להוציא אותו'. לכן, כאשר בא אלוף הפיקוד ורצה לעבור את המחסום הוא נתקל בחייל שלי שאמר לו: ‚תיגש, תעיר את המ"פ ותקבל אישור'. אמר לו הלז: ‚אני אלוף הפיקוד' ענה לו החייל: ‚אתה אלוף הפיקוד, אבל אם אתה עובר אתה חוטף אגרוף'.

לא כמו טמבל בתחתונים

ראש מה"ד היום, אלוף דורון רובין, זוכר כל פרט של פעולת החילוץ ומשלים את התמונה מנקודת־ראות שלו: „הסיפור שלי התחיל כמה דקות לפני החושך, ביום שישי בהפסקת האש הראשונה במלחמת לבנון. העירו אותי בצעקות, שג'יפ עבר את המחסום ויורים עליו. רצתי קדימה עם מג"ד טנקים עד לתחילת הדרך, ממנה אפשר היה לראות את ההמשך. לא ראיתי שום דבר.

„כיוון שהטנק שלי היה בחוד החטיבה. האינסטינקט שלי היה לרוץ קדימה לראות מה קורה. כאשר הגענו לעיקול של הדרך, פתחו הסורים באש. הכדורים ניתזו בין הרגליים. אז רצתי קדימה והתגלגלתי לתוך מדרון תלול. לא ידעתי אם יורים עלינו או על הג'יפ, למרות שאיתרתי את שני מוקדי האש.

תוך דקות ירדה החשיכה, ואני התקדמתי בתוך הוואדי, 200 מטר מאיזור המת, מתוך כוונה להגיע לג'יפ. זאת היתה פעולה מאוד הגיונית והחלטית. אמרתי לעצמי, שאתקדם לאט עד שאגיע אליהם. זה היה שטח מאוד סלעי, סבוך, ושמעתי את רעש מנוע הג'יפ וצעקות הפצועים. החלטתי שאני אתקדם עד נקודה ממנה אוכל לצפות ואפילו להוציא אותם החוצה.

„קצורו של עניין, אחרי כמה מטרים מצאתי את עצמי בתוך הסורים, כאשר לפי הצעקות הבנתי שאני בתוך המוצב שלהם. היה ברור לי גם, שאני לא יכול להתקדם באופן חופשי, לא לצאת אל הכביש, למרות שעל הכביש לא היתה אש.

„החלטתי שאני קופא על המקום וממתין לראות מי נגד מי, איפה נמצאים מה. היה ברור לי שהחטיבה כולה נמצאת על הרגליים וזאת תוך ירי הטנקים על הבית שעמד אל הגבעה וירי סורי נגדי. היה לי גם ברור שעמי ימסור לכוחותינו איפה אני נמצא.

„שעה וחצי אחרי זה, התחילו הסורים להתקפל ועשיתי הערכת מצב. שמעתי את הקולות של סלע וחייליו ההולכים על הכביש וקוראים לי. אך כמובן שלא יכולתי לענות להם. היתה לי תחושה מוזרה, אבל היה ברור לי שצריך להוציא את הצוות של הג'יפ וזה מה שהטריד אותי יותר. בשלב מסוים הגעתי למסקנה שאני לא יכול לעשות זאת ועקבתי אחרי כל הפעולה של הכוח. היה לי קשר קל אבל לא זזתי. יש דבר שאני זוכר עד היום, את גניחות הפצוע, קצין התחמושת, צרוק. היה ברור לי שהסורים הלכו, לא ידעתי אם על יד הג'יפ יש מארב, כלום.

„אז החלטתי שאני לא יוצא לכביש אלא חוזר באותה דרך שנכנסתי למצב הזה. בזחילה איטית מאוד, מסוררת מאוד, כל פעם עוצר ומקשיב, עד שהגעתי לאותה נקודה ממנה גלשתי במדרון. יצאתי מול החוד של סלע שהתקדם עם הקצינים שלו".

איך ייתכן שמח"ט שריון רץ בצורה כזאת?

דורון רובין: „היה לי אפוד נשק ומשקפת, לא רצתי כמו טמבל בתחתונים. זה היה אינסטינקט מרגע שהקשר צעק: ‚המח"ט, ג'יפ עבר עכשיו ויורים עליו'. פעולה ראשונה שעשיתי היתה לרוץ לראות מה קרה. אחר כך הכל קרה תוך שניות. עמי אמר לי מאוחר יותר: ‚אני לא מבין בכדורים על הרצפה, אני חוזר לטנק שלי'. אני, כצנחן המחיה שלי הוא הקרקע, אני איש חי"ר".

„בדיעבד אולי היה זה שיקול מוטעה, איך מח"ט משאיר את החטיבה שלו כמה שעות ונעלם, נעלם בין מרבאות. זה לא תקין, גם בדיקה צלולה של היום, זה ברור לי שלא היה בסדר, אפילו שטות, על מה שהינחה אותי היה האירוע שממנו נגררתי, למצב בו הייתי מוכרח להישרד. אם הייתי עושה טעות קטנה היו קוצרים אותי בלי ספק. היה שם שלב שהם הסורים, עברו לידי, במרחק אפסי. אבל כנראה שירי הטנקים והחושך הפחידו אותם, ואז הם עלו למעלה, למוצב בכפר עזניה וזהו. הם לא השאירו מארב כמו שאני חששתי. בגלל החשש הזה לא התקרבתי לג'יפ..."

שום דבר חריג

מאיר, שהיה צמוד לסלע במשך כל הלחימה, כולל החילוץ של דורון רובין, אומר במפורש: „... לא זכורה לי בקשה לצל"ש, אני רק זוכר שלמשה סלע היתה גישה מאוד עניינית לנושא הצל"שים. הוא התנגד לכל הצל"שים, אמר שכל אחד עושה את החובה שלו: אינו חריג. ברגע שנותנים צל"ש רואים אותו כחריג ולא כדבר שמתבקש לעשותו.

המח"ט דורון רובין: „בדיעבד אולי זה היה שיקול מוטעה. זה לא תקין. גם בדיקה צלולה של היום ברור לי שלא היה בסדר"

שאלת הצל"ש עלתה מדי פעם אצל חבריו ובני משפחתו של סלע באופן טבעי, כי צילו של אדם גדל עם נפילתו וגם העובדות בשטח ועדויות של ידידים לנשק אמרו זאת במפורש. לאחיו, אברהם ואורי, נשאר משהו לא שלם, מין תחושה של אי־צדק כלפי אדם שנסך ביטחון כזה בחייליו עד שלמרות מצבם הקשה, היו מוכנים להיכנס שוב לתוך האש.

„מה שהרשים אותי מאוד", מוסיף מאיר, „זה השקט שנסך סביבו. שקט שמלווה בהרבה תבונה ושיקול דעת. היה מצב של צרה, כמעט ללא מוצא, הגדוד תקוע ואין פתרונות, וסלע המשיך לשמור על ארשת שקטה שיש בה הרהור כיצד להיחלץ ממצב מביש".

אורי ואברהם סלע דיברו עם דורון רובין כמה חודשים אחרי נפילת אחיהם ושאלו אותו, דוגרי, איך יכול להיות שיש כל כך הרבה סיפורים על משה והוא לא עשה דבר בנידון. שיש חוסר פרופורציה בין מה שמספרים ולתוצאות. רובין אמר שהוא ניסה, אך המלצתו לא התקבלה. הם נפרדו ללא תשובה מספקת.

דורון רובין אומר: „אני המלצתי שיקבל צל"ש לא רק על המקרה הזה, אלא על סך הכל. יש בו אומץ לב, דבקות ונחישות, אין ספק".

אלוף רובין המליץ בכתב וגם הופיע לפני הוועדה, אך זאת עצמאית להחליט ולא מנמקת דחיות, רק החלטות בחיוב. „אילו לא נהרג לא היינו מדברים על זה היום, מה יוצר את ההד? העובדה שהוא נהרג בנסיבות טרגיות, כשרכבו עלה על מוקש".

נחם מקיבוץ ברקאי, שהיה הסמג"ד, הלך לוועדה לבקש צל"ש בשביל סלע. „אם שואלים אותי, לפי קריטריונים שלי, כן היה צריך להעניק לו. אם בודקים לפי הקריטריונים של הוועדה — אז לא. לדעתי נותנים צל"שים לפי קריטריונים לא נכונים.

„לטענת אנשי הוועדה, לא היה במקרה הזה שום דבר חריג. סלע היה מג"ד צנחנים, כך צריך לתפקד איש בדרגתו ומעמדו... הרי לא היה כאן שום מעשה מיידי, לא היתה שם סיטואציה שמתקבלת החלטה פתאומית. היה נוהל קרב תקין".

„אמרתי להם: ‚רגע, רבותי, אם סלע היה רץ אחרי דורון פנימה ומוציא אותו, זאת היתה בשבילכם סיטואציה לצל"ש. יוצא מזה, שאתם מעודדים חשיבה צבאית לא נכונה. תנו צל"שים לאלה אשר מתפקדים צבאית נכון — קראו נכון את המצב ותפקדו נכון — וציינו זאת לשבח. אומץ לב חריג לא צריך להיות תמיד צמוד לחוסר שיקול דעת. לא מקובל עלי שוועדה תגיד כי בגלל שהיה נוהל קרב תקין אין מקום לצל"ש.

„סלע תפש נכון את כל העניין ועצר התדרדרות שלימה של גיזרה למלחמה נוספת בגלל התפתחות בלתי צפויה, כאשר חטיבת השריון והאוגדה כבר עמדו לעשות מזה אירוע. בעצם היה כאן מג"ד אשר בא ואמר למפקד האוגדה ‚אל תפתחו אירוע, תנו לי לטפל בעניין'. באותם רגעים של בלבול היתה כאן לקיחת אחריות, יוזמה, ומעשה אמיץ של כניסה לתוך כפר סורי עם חבורה קטנה של אנשים, כשאתה לא יודע מה מצפה לך".

רפי קרפול, מקיבוץ דליה, אף הוא הלך לוועדת הצל"שים והיום הוא אומר: „אחרי שראיתי מי קיבל צל"שים בלבנון ואיך קיבלו צל"שים, כולל כמה סיפורים, לטעמי, לא מהימנים בציר שלנו, אז אני חושב שהוועדה לא נהגה נכון. לפחות היו יכולים להפגין קצת רצון טוב להבנת הנושא. הם התווכחו איתנו מי לקח על עצמו לעשות שקט בגיזרה. עובדתית, הגיזרה היתה בפאניקה, ואת השקט עשה סלע, הוא לקח על עצמו לבצע פעילות נכונה. אם על זה לא מגיע צל"ש, וכן מגיע למקרים אחרים פחותים מזה, אז אני כבר לא יודע"...

אורי סלע, אחיו הצעיר של משה, אומר כי כאשר חבריו התייצבו לפני ועדת הצל"שים, שאלו אותם מי הם. הם אמרו שהם מגדוד הצנחנים שנלחם בעין זחלתא. אמרו להם: „לא היה שם גדוד צנחנים, היה גדוד של נח"ל שהתקפל ולא מילא את תפקידו..." ובכלל, הם מעניקים צל"שים לאלה שעושים מעשה פתאומי של גבורה מעל ומעבר, ולא למי שמתפקד בצורה מסודרת כפי שמצפים ממנו.

„סלע", כפי שאומר דורון רובין, „היה הרבה יותר מצל"שניק, הוא היה מג"ד בלתי רגיל של גדוד שעבר מלחמה קשה והגיע באפיסת כוחות. אני זוכר ישיבה איתו על גבעה, לא ידענו שהולכת להיות הפסקת אש, ותיכננו התקפה על בית החולים בעזניה. טיכסתי איתו על תוכנית והוא התווכח איתי, הוא אמר לי: ‚דורון, זה קשה מדי ומסוכן מדי'. אמרתי לו: ‚אין ברירה, זה מה שצריך לעשות כי זה הפתרון הכי טוב.' והלכתי איתו על מינימום של המינימום שגדוד עייף כבר יכול לעשות. ראיתי את החיילים של הגדוד עולים לגבעה, עולים צעד, ויורדים שני צעדים וסלע, כמו סלע, לא נסוג ממה שקבענו. גם בקרב בעין זחלתא, שרק לאחר מכן התברר לי כמה נפגעים היו לו, הוא בכלל לא הקרין פחד. מבחינתי, גם אחרי המקרה איתי, הוא היה כמו סלע..."

סא"ל משה סלע נהרג במלחמה אותה מנסים היום להשכיח וסיפור „אובדן המח"ט" בכפר עין דארה, במהלך המלחמה הזו לא יצורף, כנראה, למסכת עלילות הגבורה של צה"ל. אבל למעשה החילוץ של סלע יש מסר שמן הראוי להנחילו: נשמע, נחשוב ואחר־כך נעשה. כאשר זה להיפך, המחיר המשולם עלול להיות יקר מאוד. ■

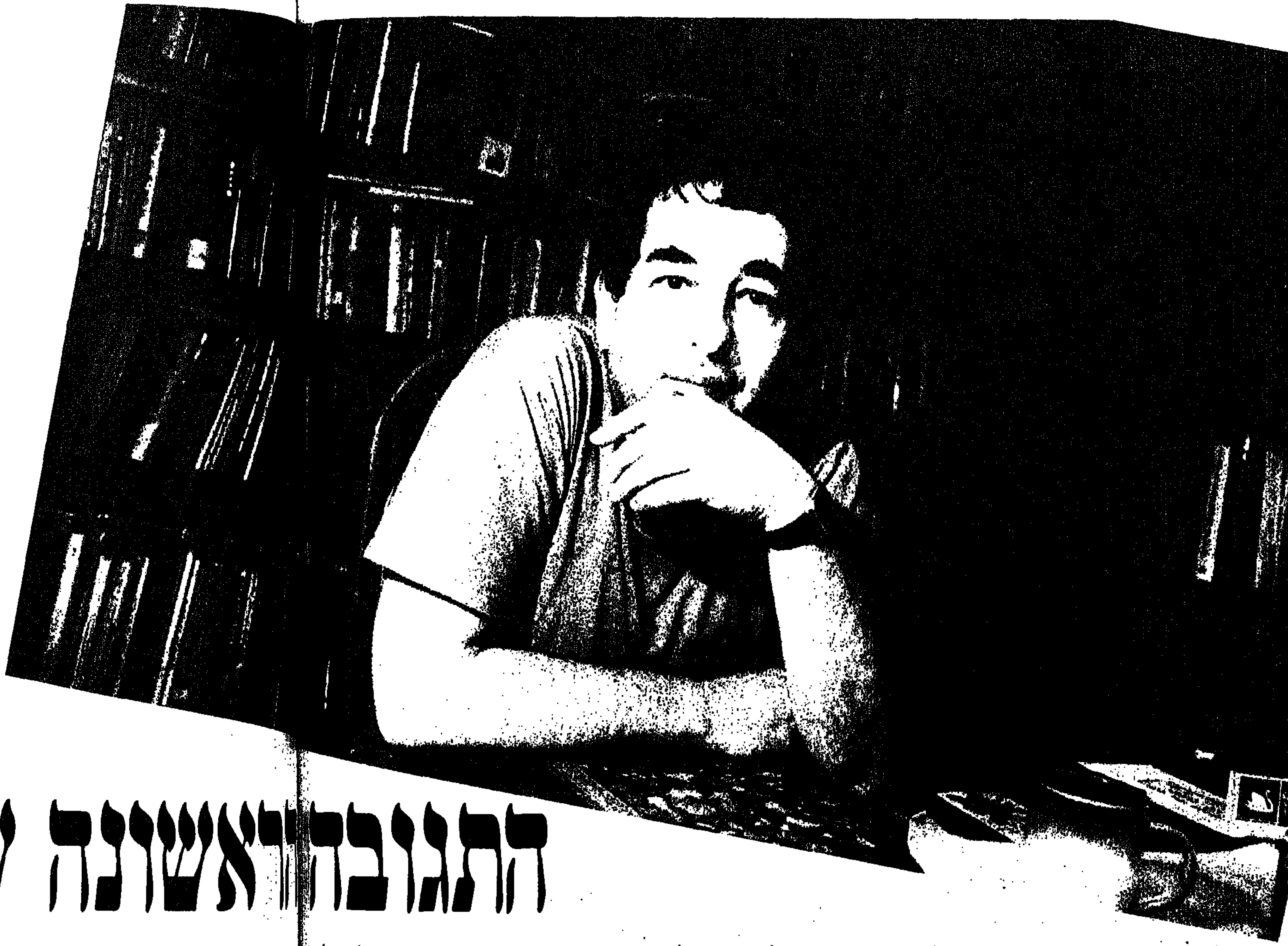

התגובה הראשונה שלי היתה: השתגעת?

נכון לבחירות אלה, יצביע הסופר חיים באר עבור מפ"ם ועל כך הוא אומר: „פשוט ניסיתי לאתר את הכוח הפוליטי, שיישא את הקול הברור והבהיר הן של מחנה השלום והן של הסוציאליזם". את הדחיפה להחלטה נתן לו חבר ילדות, אדם דתי כמוהו, שהציע לו לחשוב בכיוון. בחירה קשה

מאת טלי ברזילי זוננפלד

צילום: ברנע לביא

אחרי חמש דקות בחברתו של חיים באר נדמה לך שאתה מכיר את האיש שנים, ושאם לא היתה לכם ילדות משותפת באותה שכונה ירושלמית, אז לפחות אכלתם בצבא מאותו המסטינג, ויש עימכם מלאי של חוויות לחלוק יחדיו. באר הוא איש שיחה מרתק. בוגר בית הספר 'מעלה' שכל ירושלמי ותיק זוכר אותו כבית ספר של האליטה החברתית של שנות החמישים והשישים. מהכיתה שלו יצאו העיתונאי אמנון דנקנר, פרופ' אבי רביצקי ועוד רבים וטובים. השקפת עולמו הדתית, קרקע גידולו שהצמיחה את היהדות המשיחית של גוש אמונים, רק הגבירו את התמיהה לשמע הכרזתו על כוונתו להצביע בבחירות הקרובות למפ"ם דווקא. מה לחובש כיפה סרוגה ולמפלגה של אתאיסטים מוכהקים?

"דווקא אנחנו היינו המופרעים של הכתה", מספר באר, "אני זוכר שישבנו שעות בבית המשפט, מקשיבים לדיונים. היום כשאני חושב על זה אני מבין כמה צרות אני עושה לבן שלי כשאני לא מרשה לו להיעדר מבית הספר. אני, לעומת זאת, הייתי בורח עם כמה מחברי באופן קבוע לבית המשפט. גדעון רייכר היה אז בראשית דרכו העיתונאית ב'ידיעות אחרונות'. הוא היה שולח אותנו פנימה לאולמות, להקשיב ולקרוא לו כשהעניינים מתחממים. כמו במשגל נסוג — בכל פעם שהנה, דברים קורים, מתחילים לזוז, להיות מעניינים — הייתי צריך לרוץ החוצה ולקרוא לו".

ובכל זאת המשכת?

"כן, ודאי, היתה איזו משיכה ורצון חזק להתקרב לעולם העיתונות".

באר הגיע לעיסוק אליו נמשך מילדות. הוא כותב בעיתונו "דבר" ופרסם עד כה שני רומנים שזכו לתשבחות רבות מהביקורת: "נוצות", שעובד לאחרונה להצגה ו"עת הזמיר" שהוא מעין מפעל חיים כפי שמעיד באר. מה שפחות ידוע לציבור קוראיו הוא שבאר הוציא גם ספר שירה, "שעשועים יומיום". "אני אוהב את הספר הזה מאוד", הוא מעיד.

נוח להתראיין ולהצטלם, משתף פעולה ברצון ובעל חוש הומור, "רק תגיד", הוא אומר לבועז הצלם, "ואני אשב לך באיזה פוזה שתרצה, אתה רוצה משהו כמו זה?", הוא מתיישב בתנוחה הגותית ומוסיף, "שאיראה הסופר. ההוגה, עם מקטרת או בלי מקטרת?"

בן 43, נשוי, אב לשלושה ילדים — בת ושני בנים, מתגורר ברמת-גן. "זה שיכון שפעם היה של הפועל המזרחי. הילדים שלי כל-כך טובלים עכשיו", הוא מסביר ושואל, "אתם יודעים מה זה פה מפ"מ הגדול, שהוא בשמינית, כבר יודע להתגונן, כשאומרים לו מפ"ם הוא עונה 'כך' ובזה מסיים את הוויכוח, לקטן זו בעיה קשה".

מאז שהצהיר באר על כוונתו, הפך לרמות "חמה" בתקשורת. עיתונים ניסו למצוא מה הוביל אותו להחלטה ה"תמוהה". הוא, בתוך כל הקקפוניה התקשורתית מנסה להסביר, ותוך כדי שיחה נדמה לרגע שאין מישהו שמתאים למפ"ם יותר ממנו, ממש נולד לתוך האידאולוגיה המפ"מית, חי אותה ומאמין בה.

למען האמת, לא התכוונתי לפתוח את הראיון במפלגת הפועלים המאוחדת דווקא. אבל באר, שלא צריך לדובב אותו, רצה לפתוח בזה. הוא מרגיש שהוא חב משהו לאנשי 'על המשמר' ומתחיל להסביר עוד בטרם התיישבנו על הכסאות בחדר עבודתו. את שטף הסבריו הוא קוטע לא פעם כמתנצל ואומר, "אני מייד מסיים, תוכלי לשאול אותי כמה שאלות שתרצי ואענה, אבל קודם אני רוצה להסביר". הסבריו היו מנוסחים היטב, כאצל מי שמשוכנע ובוטח בעצמו, ואף על פי כן היה נדמה מדי פעם שהשיחה חשובה לו, לא פחות מאשר לנו. עכשיו הוא במגרש הביתי, עם אנשים שקרובים לו כדיעותיהם ולדבריו יש משמעות גם במובן של שכנוע עצמי.

> „קיבלנו מדינה לבנטינית ולא במובן החיובי של הדבר. מדינה שהולכת ומתבהמת, מלוכלכת, גסה, שונאת זרים וחריגים"

"הסיבה בראש וראשונה פוליטית, כי מתוך בחירה טבעית, כשבירדתי בין המפלגות שבאות הפעם בחשבון, נראה לי שמפ"ם היא הקרובה ביותר למה שאני חושב שצריך. בעקבות האקט הפוליטי הזה, ההכרזה הפומבית שלי, התברר לי שההצבעה באורח היא שכטית, למפ"ם, למשל, מותר להצביע רק לשמוצניקים ולמי שפעם הצביע מפ"ם, אך להצטרף להצבעה חד-פעמית כאקט פוליטי, את זה כבר קשה לאנשים לקבל. כשדיברתי עם אנשים שהשקפתם קרובה להשקפתי הם אמרו לי, אני מצביע רץ. בשאלתי למה, התשובה היתה: 'כי בפעם שעברה הצבעתי רץ'. אני חושב שלמפ"ם קרה משהו, היא איבדה דור של מצביעים כי היא לא הלכה לבד, וזה חבל".

באר מפסיק לרגע את שטף דיבורו, פונה לבועז הצלם ושואל, "מה זה אצלכם בקיבוץ? מהם אחוזי ההצבעה למפ"ם בקיבוצים?" [illegible] כל הערב הוא אינו מרצה, הוא גם שואל, מתעניין, חושב [illegible] ומשרה אווירת נינוחות, לא באתם אלי לשמוע מה יש לי [illegible], אלא גם אני רוצה לדעת, לשמוע מכם. מדברים קצת על [illegible] ההצבעה בקיבוצים, מעריכים מה יהיה כוחה של מפ"ם אחרי [illegible] ובאר ממשיך: "נושא המערך זו טרגדיה גדולה. שמעון [illegible] הוא המנהיג הבכיר המרכזי ביותר במדינה שקשר את גורלו עם נושא השלום. מהבחינה שלנו יש אירוניה היסטורית בכך שביטחוניסט, בנגוריוניסט כמוהו, דווקא לו זה קרה. אבל, הטרגדיה היא, שהאיש לא אוסף את הכוח הנפשי והפנימי שלו לפעול בעניין הזה גם בצד הפוליטי".

באר הגיע להחלטה לעבור למפ"ם בדרך האלימינציה, מתוך מה שהוא יורע שלא קרה. מתוך יאוש ואכזבה, מציפיות שלא מומשו. "האכזבה מהמערך נובעת מכמה גורמים. הגורם המצטבר וארוך הטווח הוא ממשלת האחדות הלאומית, לא לכן הזה התפללתי. כשהצבעתי למערך ידעתי שהם יצטרכו לעשות הרבה ויתורים אבל זה כבר היה יותר מדי. הרי לא ייתכן שלמדינה לא תהיה אופוזיציה. בנוסף לכך המחויבות שלהם לתהליך השלום לא מומשה והתהליך לא קיבל תנופה. ואם כבר הלכו לממשלת אחדות לאומית ולא קידמו את מהלכי השלום, אז מדוע לא הפיקו את המקסימום מהממשלה הרחבה שהקימו? ההיפך הגמור קרה, במקום להפסיק להיות תלויים כל-כך במפלגות הדתיות הם חטאו בחיזור חסר בושה אחרי הקול הדתי. ואדחיק לכת עוד יותר, אם כבר החליטו לחזור אחרי הקול הדתי, אז מדוע לא הפיקו מזה את המקסימום ופעלו להאצת תהליך השלום? העיתונאי בן דרור ימיני, מהעיתון החרדי 'יתד נאמן' אמר לפרס בזמנו: 'לך לרבנים אבל לפחות תביא שלום'. לי היתה התחושה שהפעם רצון המערך להיות בתוך השררה היה חזק יותר מכל הדברים המהותיים האחרים.

> „רצ נתפשת בעיני כמפלגה בעלת קווים כנעניים... זו מפלגה שיש בה לא מעט ריח פאבים תל־אביביים, מפלגת ,אין'"

לדעתי, הולך המערך ומאבד עם השנים את הרגישות החברתית שלו, את הדאגה לעובד, לפועל, את הצד הסוציאליסטי שלו. אני חוללתי בלגן קטן בהצהרה שלי, שנבעה מסוג תיסכול שחשתי, והגעתי למצב שבסיטואציה הנוכחית מה שהכי קרוב לי כרגע, זו מפ"ם. לא מערך, לא רצ, לא מימד. ומכולן, הבחירה הקשה ביותר בשבילי, זו הבחירה במפ"ם".

מדוע? בגלל הצד הדתי?

"כי למרות שאני משוחרר מסטיגמות, אינני יכול להשתחרר מהן. אני מודע לזה. יש משהו דוגמטי, נוקשה, כמעט הייתי אומר חרדי, במפ"ם. ולא משנה אם זה היה נכון לפני ארבעים או עשרים שנה והיום זו מפלגה אחרת. כולנו נסחפים אחרי דברים מהסוג הזה. מימד נוסף שגורם קושי הוא, שלמרות שאינני איש פוליטי, נטול כל אספירציות פוליטיות, אין לי חשק לעסוק בזה, זה קשה לי, זה לא חשוב לי, אבל אפילו לשם השעשוע, אם נניח הייתי רוצה להיות קשור למפ"ם, אינני יכול. אינני יכול להיות במקום בו כל העשייה מתרחשת בשבתות, האוכל אינו כשר, לכן זה בלתי אפשרי בשבילי. נוסף לכך, לא פעם אני יכול לאתר סוג של אנטי־ידידתיות יכול לומר שמפ"ם היא אנטי־דתית, אבל בהחלט יהודית. יש לה איזה שהוא דיאלוג, היא מתחבטת בסוגיית היהדות. את זה אני אומר גם לאור מי שעומד בראש הרשימה, יאיר צבן. רצ נתפשת, בעיני, למרות שאני מסתייג מההגדרה שלי עצמי, כמפלגה בעלת קווים כנעניים. חוץ מזה רצ זו מפלגה שיש בה לא מעט ריח פאבים תל־אביביים, מפלגת 'אין', ולעומת זאת במפ"ם אני מריח את ריח החקלאים, חולצה כחולה, מעין זיכרון יהודי נוסטלגי. אני מודע לזה שכל הצבעה פוליטית היא בחירת הרע במיעוטו, לכן זו בחירתי ללא התחייבויות ארוכות טווח, אלא מה שנקרא 'נכון לעכשיו'".

הרבה אנשי רוח התבטאו בזמן האחרון בדרך זו או אחרת בעניין האינתיפאדה. אחרים החליטו להצטרף למפלגות כדי לפעול בכיוון שהם מאמינים בו. — יש לאירועי השטחים השפעה על החלטתך?

„האמת היא, שמה שעשה את הסיבוב האחרון בבורג הזה, של ההחלטה הזו שלי שהובילה להצהרה, היא אולי העובדה שיש לי בן שעומד לפני גיוס לצה"ל. עצם המחשבה המאוד־קונקרטית, שהנער הזה שאני ואימו מנסים לגונן עליו במידת יכולתנו מיום שנולד, שהאברך (מלשון רך בשנים) הזה, יצטרך לעשות את הדברים שער עכשיו נראו לי שייכים למישהו אחר. ברגע שזה מגיע לפתח ביתך, וזה כבר אינו בגדר חוויה לאומית שקוראים עליה בעיתון או רואים אותה בטלוויזיה, ויותר מכך, זה הופך לדבר שאפילו לא אתה עצמך צריך להתמודד איתו, אלא מישהו שיקר לך ביותר מתמודד עם זה ואתה נושא באחריות כל כך גדולה שאינך יכול עוד לשתוק ולא לנסות ולעשות את מיטב יכולתך כדי לפעול ולהשפיע. עצם ההתקרבות הזו, הידיעה ששעון החול הולך ואוזל, שאני שומע את הצעדים הולכים ומתקרבים ויודע שזה בשר מבשרי, משהו שקרוב לי יותר מאשר אני קרוב אצל עצמי — הפך אותי הרבה יותר חשוף, כאילו ללא עור לגופי, האינתיפאדה הגיעה אל סף ביתי ממש. יכול להיות שהדבר הזה הכניס אותי לקוצר רוח, לאיזו מין עשייה".

כשהבניסו את כדורי הגומי לשימוש, אמרת בשיחת חברים פרטית, שקל לך יותר עם כדורים ,חיים' המוסנים לעבר דמות מטושטשת, מאשר כדורי גומי המוסנים אל מטרה ברורה. אתה מוכן להסביר?

„כאשר נותנים לחייל פקודה לירות ברובה אש חיה, יש כל כך הרבה סייגים וכל כך הרבה מיגבלות, עד שאין סיכוי שחייל שנלחם במלחמה יירה באש חיה בזמן רגיל. אבל אם נותנים לחייל אלה ואומרים לו ,תכה!' או אומרים לו לפצפץ ראשים, יש סיכוי הרבה יותר גדול שיעשה זאת גם בזמן רגיל מאשר לגבי הפקודה לירות. האלה היא הרבה יותר HANDY, זה פחות טאבו, מסביב לרובה יש טאבו. להרבין, אנחנו כולנו פה ושם מרביצים, אבל לא יורים. במלחמה יורים באוויר, ויורים כמי שיורה בך, פה מכים אנשים לא חמושים ואז הסיכוי שתעשה את זה למי שבחברה שלך, הולך וגדל".

איך אתה מתייחס להתבטאויות של אנשי־רוח בנושאי אקטואליה, יש להן כוח מיוחד?

„האמת היא שאני מבדיל ביני כאזרח לביני הסופר. כאזרח יש לי מה להגיד ואני רוצה להגיד, רוצה להשפיע, כשאני יכול. זה, כמובן, אם מישהו רוצה לשמוע. יש לי כלים ואני יכול לכתוב את זה, אני יכול להצהיר את זה, זו טיבה של דמוקרטיה. אני כן מאמין שאנשים כותבים רואים את עצמם עם רגישות רבה יותר למתרחש מסביב, והם מבקשים להתריע כשהם רואים מה עומד להיות. לכן אני מתייחס בכבוד למה שאומרים וכותבים אנשים. אני מכבד את יכולת ההתבוננות שלהם ואת החזון שלהם. אני נוהג להאזין להם אפילו כשעל פניו זה נראה כאילו הם הגזימו והם נשמעים בוטים מדי. יש לפעמים שהם מולידים את דבריהם והוולד יוצא עם הדם, עם מי השפיר, אדום וסמוק כולו. אם ניקח לדוגמא את ליבוביץ, הוא אחד הראשונים שאמר דברים קשים, ואני שכששמעתי אותו, כשהייתי צעיר, ממש הזדעזעתי, דבריו היו ממש חילול הקודש. מה שאז נראה לי מטורף לגמרי הם דברים שהיום הם בגבולות הקונצנזוס. נתן זך הוא אולי אחד המשוררים היקרים ביותר, לכן מה שאמר הוא חומר למחשבה. אחד התפקידים של יוצר הוא לעורר למחשבה. להביא את הציבור לבחינה מחודשת של דברים. ובקשר לעצמי, אני לא מדבר משום שאני חושב שאני סופר, אלא משום שאני מרגיש שאני לא יכול לשתוק, ואם אני רואה דברים שאחרים לא רואים, אז אני נוהג לומר אותם. ובקשר למפ"ם, מעבר לכל מה שאמרתי עד כה על עצמי, פשוט רציתי שאנשים שקוראים אותי יבחנו את עמדותיהם מחדש ויתנו את הדעת לדברים שכתבתי.

> „המערך הולך ומאבד עם השנים את הרגישות החברתית שלו, את הדאגה לעובד, לפועל, את הצד הסוציאליסטי שלו"

„אני לא זזתי שמאלה, המציאות זזה ימינה. מוזר הוא שהיו תגובות של לגלוג וזלזול דווקא מקבוצת האנשים שהם המחנה הפוליטי שלי, אבל אני נאחז במאמר חז"ל שאומר בערך כך: ,מוטב לו לאדם להיות שוטה כל חייו לפני המקום, מאשר להיות שעה אחת רשע'. ואם חשבתי שחשוב הפעם להצביע מפ"ם, אינני רשאי לכבוש את האמירה הזו בשביל להיראות שקול ומיושב בעיני החברה".

מקובל עליכם, היוצרים, לצאת בהצהרות פוליטיות ברוב בקבוצות?

„האמת היא שבעניין זה המרוואיקנים, אם הם מעורבים, הם

(המשך בעמוד 13)

לספרות יש נאמנות אחרת

[illegible] שלך, "נוצות" ו"עת הזמיר", גדושים [illegible] דוחים של יהודים דתיים ואתה חוזר [illegible]

[illegible] מנסה להסתכל במבט מפוקח על החיים [illegible] מנקודת מבט אחרים. אתה בא אליה עם [illegible] ועצמומיות, היא גם לא עוסקת בצד [illegible]

[illegible]

האם אופקים גוועת

מאת שרה בן-הלל

צילום: בועז לניר

„ב אופקים מצאתי את הסלאמס שבלבי", אומרת מרים אורן שעזבה את קיבוץ שדה יואב לפני 18 שנה ועברה לחיות בעיירת הפיתוח אופקים, מתוך אמונה שתוכל לתרום למקום ממירצה, השכלתה וכשרונותיה. 18 שנה עד שהגיעה למסקנה העצובה, שהיא אינה רצויה בעיירה. שתרומתם של אשכנזים, מוכשרים ככל שיהיו, אינה מתקבלת בברכה באופקים. מרים, מורה לחינוך מיוחד בחטיבת הביניים ויושבת ראש ועדת החינוך באופקים עומדת בפני עזיבה נוספת. הבת, רמה, כבר לומדת השנה בבית-ספר בבאר-שבע והשתיים נמצאות בשלבי אריזה סופיים.

מרים: "מכרתי את הדירה אבל ההרגשה שלי איומה, אני עוזבת כהגר שעזבה את בנה כדי שלא תראינה עיניה במות הילד. אני מתרחקת כי אינני יכולה לראות בגוויעתה של אופקים".

בשני תחומים ממקדת מרים את תהליך גוויעתה של העיירה: בשממה הרוחנית ההולכת וגוברת ובהתחרדות המשתלטת על המקום. הבת הבכורה, יעל, עזבה בתום לימודיה ואינה חושבת כלל על אפשרות של חזרה לאופקים. רמה, הצעירה יותר, היתה מוכנה לעזוב מזמן, אלא שחסרון כיס מנע את הדבר עד לתחילת שנת הלימודים הנוכחית. "די, הספיקו לי שנות חיי במקום הזה" אומרת מרים.

כמו מעבר להרי חושך

„ל אנשים החיים באופקים יש תחושות קיפוח עמוקות שאינן נובעות בהכרח ממצבם הכלכלי. את הסלאמס החברתי הם נושאים בליבם כל הזמן. מיליון פרטים קטנים תורמים להרגשה הזו. העיירה הולכת ומתדרדרת. אנשים שיכולים להסתלק מכאן עוזבים ואלה שנשארים מתפקדים ברמה נמוכה. זה מתחיל מנושא התרבות במקום, השואפת לאפס, בית קולנוע אחד שכיסאותיו חורקים ואיננו עונה על הדרישה המינימלית. הספרייה המקומית מדוללת כשחלק מהספרות העברית החדשה נמצא בכלל מחוץ לתחום. למשל, ספרו של רן בן-אמוץ, 'לא שם זין', הוצא מהספרייה כשראש המועצה היה איש המפד"ל. באר-שבע, הנחשבת לעיר מחוז, מספקת אמנם תרבות מגוונת, אך לגבי עיירה כאופקים היא מרוחקת כמו מעבר להרי החושך. אילו רק סללו כביש בין שתי הערים, היה המרחק מתקצר כדי עשר דקות נסיעה. אילו רק העתיקו את שעת היציאה של האוטובוס האחרון מבאר-שבע משעה 21.45 לשעה מאוחרת יותר, היה מתאפשר לאוכלוסיה שאין לה רכב פרטי ליהנות מהתרבות הנמצאת קרוב.

„רק משפחות בעלות מודעות גבוהה, עושות את כל שביכולתן כדי להעניק לילדיהן תיאטרון, קולנוע, קונצרט ותערוכה, וכאלה יש מעטות. כדי לחזות בהצגה בבאר-שבע, דרושה לוגיסטיקה מסובכת. צריך לקחת בחשבון כי באותו לילה אי-אפשר לחזור הביתה. במשך שנת הלימודים זה בלתי אפשרי. בחופשות, במשך שנים רבות, לקחתי את הבנות ל'מסע התעוררות תרבותית' במוזיאונים של תל-אביב וירושלים כדי שיספגו את שאין ביכולתן לקבל כאן".

פרנסי העיר, הקימו מבני ציבור מרשימים, אלא שאלה עומדים בשממונם. פעולת המתנ"ס המקומי דלה וכמעט שלא פוקדים את המקום בני-נוער. קייטנות הקיץ נסגרות מחוסר משתתפים. יש במקום בית תרבות ומועדון לעקרות בית. זו, אולי, הפעילות היחידה שיש בה מידה של התמדה. אבל כשצריך להפריש תקציב עבור מדריך נוסף לנוער במצוקה, הקושי עצום. אז מסתבר שהבירוקרטיה והקשר שבין משרדי הממשלה לא מאפשרים לבצע את הדברים החשובים באמת.

בעיות התעסוקה הן פרשה בפני עצמה. מפעלים נפתחים ונסגרים חדשות לבקרים. חוסר הוודאות הוא הדבר הוודאי ביותר במקום. אפילו מפעל הטקסטיל הגדול במקום, „אופ-אר", נפל על הפנים. כיום, על אף ההפגנות המתישות, הוא מצמצם תפוקתו למינימום. ישנם מפעלי תעשייה זעירה, בהם נדרשת מיומנות מזערית ובמפעלים האיזוריים מוצאות נשים עם השכלת מינימום תעסוקה בעונות הבוערות. לאדם הרוצה למצוא שם את מקומו הקבוע קשה. לא בגלל תנאים סוציאליים הנחשבים דווקא להוגנים, אלא בשל הידיעה שאין קידום למי שאינו חבר באחד מקיבוצי האיזור. מצב התעסוקה מבריח אנשים. הצעירים לא רואים כאן תכלית. המבוגרים, מעדיפים לעבוד במפעלים שבאיזור באר-שבע. זהו שלב ראשון בעקירה מהמקום. רק מי שבנה את ביתו במקום ואין ביכולתו למכרו, או זה שעליו לטפל בהוריו הקשישים, נשאר. „מוזרמים לכאן כספים, אבל לאן? איך מנצלים אותם?"

אפילו אונס אין כאן

„ה צעירים מתחלקים לשני סוגים," מספרת מרים, „ישנם תלמידים טובים המשתלבים בלימודים העיוניים, עושים 'בגרות' ונעלמים מהאופק. אם בגלל שבמהלך שירותם הצבאי פגשו את בני גילם ממקומות אחרים, הכירו חברה אחרת והבינו שאין להם עתיד באופקים, או שבתום הצבא הם ממשיכים במסלול של הרחבת ההשכלה או רכישת מקצוע — ופשוט לא חוזרים. אי אפשר לחנך פה נוער על 'לוקל-פטריוטיות', כי אין על מה. בני הנוער קונים השכלה ודעת במקומות אחרים אבל את ידיעותיהם לא יתרמו למקום ממנו הלכו, כיוון שהגיעו למסקנה שהמקום הזה אינו בשבילם.

ישנם המדרדרים. אלה שמסתובבים בפאב ובדיסקו המקומיים. נערים ונערות היוצאים לתרבות רעה בצורה הדרגתית. תחילה הם [illegible] מבקרים בבית-הספר אבל עורכים פה ושם פריצות כדי [illegible] סמים. ה„פושרים" נעזרים בקשר שיש להם עם נערים אלה כדי להרחיב את המעגל של צורכי סמים צעירים. בשלב מסוים המקום מתחיל להיות קטן עליהם. הם זקוקים לשטח פעולה של אנשים עשירים. לכן, כשהם הופכים ל„ג'אנקיס" [illegible], הם מתחברים לאנשי העולם התחתון ועוזבים למרכז הארץ. למעשה נוצר מצב אבסורדי. בעיירה עצמה הפשיעה מעטה מאוד. אפילו אונס אין כאן. פריצות קטנות, שימוש [illegible] בסמים והדרדרות נערות בשעת לילה מאוחרת, הם חלק מהנורמה [illegible], ואילו לחברה הישראלית מספק המקום את „תרומתו" [illegible] לפשע. לזונה, למשל, אין מה לעשות במקום. זה לא מקום [illegible] כי האוכלוסיה לא עשירה וקשה מאוד לעסוק במקצוע [illegible] במקום קטן בו כולם מכירים את כולם לטוב ולרע. שלא [illegible] מהבושה הנגרמת למשפחה. אז יש זונה אחת שאמנם [illegible] לחברה, ואפילו היא עוסקת ב„עבודת-חוץ" בבאר-שבע.

סקר שערך המשרד לתכנון וכלכלה, בראשות השר גד יעקובי, מצביע על הגירה שלילית מהעיירה אופקים של 964 תושבים במהלך שלוש השנים האחרונות. מספר הנמוך אך במעט מ-992, העוזבים את ערד. אמנם, לצד דימונה, אותה עזבו 2,492 תושבים, ובאר-שבע ממנה היגרו 6,500 תושבים למרכז הארץ, נראה מצב אופקים פחות חמור, אך אסור להתעלם מהעובדה שמי שרק יכול, קם והולך ממנה.

"הטובים והרעים הולכים. נשארים רק הבינוניים: אלה שרמת השכלה והמיומנות שלהם אינם פותחת להם דלתות בחוץ, ואלה שלקחו על עצמם לטפל במשפחה. גם בין האחרונים יש מי שמעדיפים לגור ולהתפרנס מחוץ למקום, ולפצות את ההורים המטופלים בביקור מפעם לפעם ובצ'ק חודשי קבוע.

נאצים שבאו מהגיהינום

„א ין כמו רמה, שחוותה את המקום מקטנותה, כדי לאפיין אווירה זו. „זה לא מקום שכדאי לגדל בו ילדים. החברה יכולה לקלקל אותם". זה מתחיל בקריאות גנאי, בהטרדות ובזריקת אבנים. כל זאת במגע האישי בין האנשים ובעיקר ביחס אל השונים. רמה זכתה בלא מעט מאלה. ילדים בני חמש ושש קראו אחריה לא פעם: „אשכנזייה מסריחה"... „אמא שלך גרושה"... „קוסית אחת, רוצה שאני אכניס לך? בואי, בואי" בכיתה, כשהיא משמיעה את דעותיה השאובות מהחינוך ה„שומרי" של האם, מגלים כלפיה רגשות אמיתיים של שנאה. „אני מתנגדת שיכתבו על הלוח בס"ד (בסיאתא די שמיא) וכולם כועסים עלי. כבר קראו לי בשל כך 'נאצית'. המורה לאנגלית אמר עלי שאני ומשפחתי באנו מהגיהינום. שאנחנו נאצים וכו'".

רמה מרגישה את השונות על בשרה. כשהיתה בת 12, באה בבכי הביתה ואמרה למרים: „אמא, אולי יש משהו בבאבא סאלי. איך זה יכול להיות שכולם מאמינים בו ורק אנחנו לא. אני הילדה היחידה בכיתה שלא מאמינה בו, אז אולי כדאי שגם אנחנו נאמין".

מה כבר אפשר לדרוש מילדה בגיל זה שהלחץ החברתי מכביד עליה, שואלת האם. כיום, כשהיא בת 16, ומשתייכת ל„נוער העובד" היא סוגרת עצמה בבועה מסוימת, אך גם כך אין מנוס מאבנים מושלכות.

בעיירה אופקים נחשב לשונה גם זה המגדל כלב בבית. לרמה ומרים כלב צעיר ומטופח השוכן בדירתן הצנועה בעולם מובדל מהסביבה. אבל כשיוצאים לטייל מעט עם הכלב הקשור בשרשרת, רצים אחריהן ילדים וזורקים אבנים. „לפעמים אני מרגישה כאילו אני בשטחים". אומרת רמה בשקט. תרבות הרחוב פורחת באין מרסן. אם יכולה לשמור על ילדה בן החמש שלא ירוץ לכביש, אך לא תגער בו על שהוא משליך בקבוקי מיץ ריקים על מכוניות בכביש הכניסה לעיירה. ילדים קטנים הורסים תאי טלפון שהותקנו ברחובות. הורסים מיתקני משחקים שנבנו למענם. מנפצים זכוכיות על הכבישים. יושבים בצידי מדרכות ומטרידים נערות צעירות בקריאות מקניטות. „אשמח מאוד ללכת מפה ולהתחיל בחיים חדשים עם תדמית חדשה. לא אמליץ לאף אחד לבוא לגדל פה ילדים".

אחותה הבכירה, יעל, הצליחה לזכות בחינוך טוב יחסית. מגזל בית ספרה כלל אותה בכיתה קטנה של ילדי המיוחסים, בזכות האם המורה. כך זכתה לתשומת לב ולטיפוח. כשרמה התחילה ללמוד, בטל הסידור הזה ובכיתה הטרוגנית גדולה זכתה לאותה מנת חינוך לה זכו כל ילדי המקום. ללא טיפוח, לא הצליחה להגיע לעושי ה„בגרות המלאה". לפי כישוריה היא יכולה לגשת רק לחלק מהבחינות אך כיוון שסידור כזה לא קיים בעיירה, הרי שנדונה להיות בין התלמידים שלא יזכו בקידום לפי יכולתם.

"אם לא די בכל הדברים הללו", מוסיפה מרים, "מתרחש באופקים תהליך מזורז של התחרדות. החרדים כובשים את המקום בשיטתיות, צעד אחר צעד. בתחילה בדרכי נועם ואחר-כך בתוקפנות. השילוב הזה של עדתיות ודתיות קיצונית אינו מותיר פתח לחילוני שאיתרע מולו והוא גם אשכנזי".

קצב התחרדות מזורז

„ל פני כמה שנים נתבקש ראש העיר להקים במקום ישיבה. משסירב, החלו הלחצים. הוצעו לעיר תקציבי פיתוח מיוחדים שקשה היה לסרב להם אבל בתמורה צריך היה להסכים להקמת הישיבה. משהוקמה, איישו אותה לפי צו רבני, אנשי בני-ברק, שבאו על נשותיהם וטפם. הגיעו גם גייסות של אברכים מכל רחבי הארץ, כדי להשלים את מספר הלומדים. לקטנים פתחו, כמובן, בית-ספר יסודי של רשת החינוך החרדי העצמאי ולפעוטות שני גנים של חב"ד. עכשיו, המלה האחרונה, אולפנא לבנות. מלבד אלה קיימים באופקים שלושה בתי-ספר ממלכתיים דתיים. קצב ההתחרדות במקום מהיר מאוד. אומרים שלא יעבור זמן רב ואופקים תהיה כמו נתיבות.

בית הספר החרדי, הוא היחיד המחלק ארוחות חמות לתלמידיו והורי הילדים כמעט לא משלמים עבור שאר פעילויותיו. משפחות מרובות ילדים, כאלה שהפרוטה חסרה בכיסם, מעדיפים את החינוך הזול הזה ובכך עונים על ציפיות החרדים. הרי לשם כך באו למקום. אולפנת הבנות אף היא הוקמה לבנות שאינן בנות המקום; אנשי אופקים, אנשים מסורתיים בעיקרם, ראו את הבנות החרדיות הוורדרדות שממכבטן נשקפת הבתוליות, והחליטו כי אלטרנטיבה זו עדיפה על חינוך קלוקל.

ייתכן שלגבי אופקים זה פתרון מתקבל על הדעת, הצרה היא, שבר בבד עם השתלטות החרדים על המקום חלה נסיגה, עד כדי התבטלות מוחלטת, של אלה שאינם מקבלים את תורתו ומנהיגותו של הבאבא סאלי. כדי להיות שייכים למקום, צריך אדם חילוני לבטל את דיעותיו והשקפותיו ולסגל לעצמו את מוסכמות המקום תוך הסכמה שבקול לבשורה הדתית.

„יש לי תחושה שבקרוב תאבד ה'עבודה' את שליטתה במקום", אומרת מרים. „בעירייה חברים 3 נציגים של האגודה, 3 מהמפד"ל ורק 5 הם אנשי ה'עבודה' אמנם השלטון עדיין בידיה, אך לא הרוב. זה יוביל למצב בו יחנך עוד יותר הנוער החילוני, כי כבר היום עובר הרגש לטיפוח הדת ולתפישה הקונסרבטיבית הפונדמנטליסטית". ■

מרים ורמה אורן: „ההרגשה איומה"

התגובה הראשונה שלי:

המשך מעמוד 11

אנשים מאוד בודדים. יענקל'ה שבתאי אמר פעם שסופרים לא רואים בתי קפה, משוררים, לעומת זאת, כן. יש פחות קליקות של סופרים מאשר של משוררים, אין להם זמן. למשוררים יש. אז גם בעניין ההצהרה שלי, לא הייתי קשור לשום קליקה, לשום קבוצה. ייתכן שאילו הייתי שותף, אולי דעת הרוב היתה גוברת עלי והייתי נכנע ללגלוג. אני, למשל, לא יוזם כרוזים וחתימות על כל מיני דברים, אבל אם פונים אלי ומבקשים אני מתייחס בכל כובד הראש. אני רואה בדברים אלה משהו שבא לנקות את המצפון, מעין אליבי ליום הדין, בבחינת — אני הצלתי את נפשי, אני בסדר. ובכלל אני לא מאמין שאזרחים יכולים לעשות הרבה מלבד בזמן בחירות. אין לי, למשל, מספיק כוח לבוא אל בני ולומר לו 'אל תלך לשרת בשטחים', אינני אנרכיסט במידה כזו, לכן הרגע שבו יש לך איזה שהוא כוח, אלה הן השעות האלה, של חודש לפני הבחירות.

„אני חי בחרדה איומה מפני חוקים או תקנות, או גזירות שיילכו וייסגרו עלינו. מה שאנחנו רואים בערים הערביות ובמחנות הפליטים נעשה מעובה יותר וסמיך יותר. האמת היא, שאם להיות כן עד הסוף, אז אין בלבי על האנשים, אלא על הממשלה, על הציבור, על החברה, לא על הבודדים. חברה שלא רוצה להחליט וחיה בקיפאון — בהכרח מביאה למצבים בלתי אפשריים. אינני מאשים את החייל מגולני שהשתולל, אלא את מי שהעביר לו מסרים כפולים. אינני כועס על הנערים המבולבלים שמסתובבים בגדה אלא על מי שמאלץ אותם להיות שם".

ההצהרה שלך הפתיעה אפילו את חבריך הקרובים ביותר, אולי בגלל השילוב הזה של שמאלן דתי, שהוא חזון בלתי נפרץ בימינו?

„אולי משום שבאמת האנטי-דתיות, הבוטות של השמאל יוצרת מצבים כאלה. השמאל מגיב בדיוק למה שהדתיים מצפים ממנו. זה בעצם כמו במריבות משפחתיות, כל צד נותן את הקטע שלו. אני הצלחתי להעלים עין ולהתגבר על כל מיני רתיעות בשביל לקדם עניין אקוטי, אבל לרוב האנשים, במיוחד אלה שהצבעתם שבטית, קשה חציית הקווים הזו, הם חשים משב של צינה זורם מהצד ההוא. אין תחושה שיש מקומות בהם אתה יכול להיות ניטרלי, כל מקום שייך לאיזו שהיא קטגוריה. למשל, אבי רביצקי דיבר בצוותא, אחוז התרגשות, ואמר שהוא מדבר בנקום שאינו ביתו. זה כי אין מקומות ניטרליים, כל דבר מיד משויך לזרם. במערך, לעומת זאת, יש מידה של פלורליזם, שם דברים מתאפשרים.

„אני חושב שהשמאל צריך להסיק כמה מסקנות אם הוא רוצה לפרוץ החוצה. א) הוא צריך לעשות מאמץ להיראות יותר פטריוטי, ולא להיות תמיד הסניגור של הפלסטינים. ב) הוא צריך להיות יותר רגיש, ערני ופתוח לרגשות הצד האחר. לנסות ולהכיל ציבורים אחרים, לא להיות מין אשכנזי 'ווספי', לא להדיף התנשאות וצינה".

אני נזכרת במאמר שכתב ב. מיכאל לפני שנים, כשניסה להסביר מה קרה לחבריה האלה של גרעין אמונים, אלה שבילדותם היו 'יורמים' עם ביסה, ואחרי 67' ניתנה להם ההזדמנות להיראות שגם הם יודעים להיות חלוצים, שגם הם 'סיירים' ו'גזעיים'. זו היתה שעתם הגדולה ועל רקע זה צמחה המשיחיות הדתית-מיליטריסטית שלהם. אתה מסכים לקביעה הזו?

כאר מחייך, מתפלא שאני זוכרת מאמר עיתונאי כל-כך ישן, ואומר: „אני מוכן אפילו להוסיף על דבריו. כשאני הייתי נער, בעצם ידעתי איך מסתכלים עלי מבחוץ. אז, לפני הבחירות, דיברו עלי כגרורה ואחרי הבחירות, כשהיו צריכים אותי, דיברו על השותפות ההיסטורית ואחר כך הגיעו לדבר על הסחטנות. אנחנו, הנוער הדתי, ידענו שאם אנחנו רוצים לממש את עצמנו ולהיות חלק, לא גרורות ולא סחטנים, יש לנו שתי אפשרויות, או להוריד כיפות ולהצטרף לזרימה הכללית ולנסות ולהגיע לעמדות מפתח, ויש הרבה כאלה, או ללכת לעולם האקדמי ולא למקצועות ההומאניים אלא להיפך, רופאים, מהנדסים עורכי-דין וכיוצא באלה, פתרון כזה לא תובע מהאנשים להביע עמדות בגלוי, או להתמודד עם בעיות.

„היתה קבוצה קטנה שכן רצתה להתמודד, מי אנחנו הם שאלה, ומה אנחנו רוצים. הקבוצה הזו התרכזה סביב הרב צבי יהודה הכהן קוק. ביניהם אפשר למצוא את הרב ולדמן, הרב דרוקמן, חנן פורת ועוד. הם הפכו להיות מנבטה של החורש האדיר הזה. אילו ידעה תנועת העבודה לקבל אותם ולהתמודד עם הבעיות לאשורן, אני בטוח שהציונות הדתית היתה מתפתחת לכיוון של הרב ריינס ולא לכיוון של הרב קוק.

„כשהייתי ילד, נערים מתנועות-נוער סוציאליסטיות צעקו לנו 'איפה יוסל'ה?' היה בזה משהו אנטישמי. הכיפה צרבה לי את הפדחת. הרגשתי שאני קורבן של סטיגמה. אני, במשך השנים, למדתי לחיות עם זה ומאוחר יותר להתגבר על זה. אבל על רוב האנשים זה עבר קשה, זה יצר ניכור. יצר תהליך של 'אנחנו נראה לכם, שאנחנו גם כן יודעים להיות ציונים, חלוצים אפילו היפר-ציונים. אנחנו האליטה החדשה'. זו היתה אחת התגובות, אבל היא ניצחה את כולן. מי שנשאר הם הכוחות המיליטנטיים שסביבם גדל דור חדש, זה ממש תהליך אבולוציוני".

הרחוב הראשי של רמלה

ב אר יודע איפה טעינו, לאו דווקא בעניין הציונות הדתית, הוא מדבר על הרחקת פתרון הבעיות עם קום המדינה, על פערים חברתיים, על הנצחת הבעיה הפלסטינית אחרי מלחמת ששת הימים. „אבל", הוא אומר, „הטעות הכי גדולה היא שאנחנו לא מוכנים לומר לעצמנו עד היום מה אנחנו רוצים להיות כאן. מדינה כנענית? חברה נוסח אחר העם? מדינת הלכה? מדינה של גאולה משיחית נוסח גוש אמונים? מכיוון שאיננו מתמודדים עם כל זה, מה שקיבלנו זו מדינה לבנטינית ולא במובן החיובי של הדבר, משהו שאפשר לתארו כרחוב הראשי של רמלה, מדינה שהולכת ומתבהמת, מלוכלכת, גסה, שונאת זרים והריבים".

בשעת לילה מאוחרת, כשהטיפים כבר אינו מקליט ולא ברור עוד מי המראיין ומי המרואיין, הוא מספר שבעצם, את ההחיסה „לחשוב בכיוון מפ"ם", נתן לו חבר ילדות, אדם דתי, היום פרופסור באוניברסיטה, שהוא מאוד-מאוד מעריך. „הוא שאל אותי מה אני מצביע הפעם, אמרתי לו, שעדיין לא החלטתי ואני מתלבט. ואז הוא שאל, 'מה עם מפ"ם?' התגובה הראשונה שלי היתה, 'השתגעת?'"

„[illegible] בן 36, סכיזופרן "רשמי" מזה 12 [illegible]"

מאת ורד לוי צילם בועז לניר

„צעיר ישראלי(24) אושפז במחלקה הסגורה של בית־חולים לחולי נפש בצפון הארץ, לאחר שבשבוע שעבר אכל את פטריית הקסם המסממנת בתאילנד. הצעיר יצא לטייל במזרח הרחוק והגיע, כמטיילים רבים אחרים, לאי מרוחק, הנודע בזכות פטריות הקסם שלו שהשפעתן קטלנית כמו סם קשה. הצעיר, חבר אחד הקיבוצים בגליל העליון אכל את הפטריות באחת המסעדות באי, מאחר שלא ידע עד כמה חמורה השפעתן ועד מהרה השתגע.

מתברר, כי הפטריות הן בעלות חומר נרקוטי קשה ביותר הגורם להתמכרות, פגיעה במוח ובמערכת העצבים. הישראלי התמוטט והחל להתפרע בחוצות האי. היכה עוברים ושבים, פגע בעצמו ובאחרים והתנהג בצורה מוזרה. הוא נעצר על־ידי המשטרה, אך שוחרר כשהתברר שהשתגע. תוך כדי כך נתקלו בו זוג מטיילים מחיפה, שזיהו אותו עוד משירותם הצבאי המשותף. הזוג התקשר ארצה כדי להודיע על המקרה. הפרשה הגיעה לידיעתו של חרות לפיד, משקם האסירים, שלפני שנה טיפל במקרה של צעיר מראשון־לציון שנפל קרבן לפטריות הקסם. לפיד יצא לתאילנד והחזיר את הישראלי ארצה". **(מנחם הורביץ, חדשות, 4.10.88)**

גם עליסה טעמה מהפטריה הזאת

לא לפני שבוע, לפני 12 שנים, בן 23 במקום 24, חבר קיבוץ אבל במרכז, לא בצפון, הבייתה הביא אותו קרוב משפחה, חרות לפיד לא היה שם וזה גם לא קרה לו בתאילנד, אלא במקסיקו. אבל הפטריות אותן פטריות, הטריפים אותם טריפים, הטירוף אותו טירוף ואת המכנה המשותף הזה אי־אפשר להפריך — גם הוא טעם מהקסם המשוגע, וגם הוא חלה. סכיזופרן "רשמי" מזה 12 שנים. בן 36 היום. מתמרדן בין שפיות לטירוף, פעם פה ופעם שם. כמה חודשים במשק, כמה חודשים בגהה. חי חיים בלתי־אפשריים, כמעט. נשוי לאשה בריאה ואוהבת. אב לשניים חמודים, בן ובת. יובל. מונולוג.

★

הערה — הראיון נערך בהסכמתם המלאה של יובל ואשתו. שמו של יובל אמיתי. על פי בקשת המשפחה — שאר הפרטים חסויים ושמורים במערכת. החבר שטייל עם יובל סירב לקחת חלק בכתבה וביקש להישאר בעילום שם.

המקום הכי יפה בעולם

זה היה המקום הכי יפה שראיתי בחיים שלי וראיתי הרבה. בצד אחד ג'ונגלים. מסביב — שדות. באמצע — נהר שכולו מפלים־מפלים, קטנים כאלה, נופלים אחד לתוך השני ומתחת לכל זה קרקעית לבנה. אבל כשאני אומר לבנה אני מתכוון לבנה. ממש לבנה לגמרי, כמו שלג, כנראה בגלל הלובן המהמם הזה של החול, המים קיבלו גוון כחול שקשה לתאר אותו בכלל. כחול כמו — כמו — כאילו שמישהו שפך אבקת צבע לתוכם. זה היה מטריף. לא יכולנו להוריד את העיניים. תיכף החלטנו שנישאר שם קצת. אנחנו — זה אני ו־א., החבר שלי שאיתו טיילתי. זה היה בפאלנקה, במקסיקו, והשם של המקום היפה היה אגוואה אזול. מים כחולים. רק אחר כך נודע לנו שהמקום הזה ידוע בעיקר בגלל הפטריות שלו. "THE MAGIC MASHROOMS", הסבירו לנו ההיפים המקומיים והתפלאו איך אנחנו לא יודעים, עוד לא היינו בעניינים.

אגוואה אזול, אגוואה אזול, איך הגענו לאגוואה אזול — במקרה ממש בטוקס, משהו לגמרי לא מתוכנן. זה התחיל, ככה, אני וא. באמצע הטיול שלנו. מאחורינו חודשיים של טיול ביחד, ארה"ב, מקסיקו. נוסעים בטרנספורטר הישן לכיוון גבול מקסיקו. יש לנו בדיוק יומיים עד שהוויזה למקסיקו תיגמר ונהיה חייבים לצאת משם. נוסעים לכיוון גוואטמלה עם הדולרים האחרונים בכיס. עוברים בכל מיני חורים נידחים לאורך החוף המערבי של מקסיקו. יום בהיר אחד, באמצע דרך־עפר שמובילה משום מקום לשום מקום, בלב הג'ונגלים, חור לא מהעולם הזה, עומדים להם שני היפים, בחור ובחורה, והם מנסים לעצור טרמפ. חשבנו שאנחנו מתים מצחוק. אם היו אומרים לי שעוברת שם מכונית לשבוע זה היה נשמע לי מוגזם. אבל הם הסתכלו עלינו כאילו שאנחנו והטרנספורטר שלנו זה הדבר הכי צפוי והכי טבעי בעולם.

עצרנו. הם שאלו לאן אנחנו. אמרנו — גוואטמלה. שאלנו לאן הם. הם אמרו — אגוואה אזול. מקום נחמד. לא רחוק. חבל שתפסידו. למה שלא תבואו לבקר. עשינו חושבים. מה יש לנו להפסיד, נישן שם את הלילה, ומחר — הופ, החוצה ממקסיקו. העלינו אותם וככה הגענו למקום הכי יפה בעולם. בבוקר הם נתנו לנו לטעום מהפטריות.

ריחפתי מעל השדות

בטח ששמעתי על הפטריות האלה. עוד בארץ, אני זוכר איזה כתבה על מישהו שניסה, ועל הטריפים. קראתי. ידעתי פחות או יותר במה מדובר, לא הערכתי את מידת הסכנה, לא תפסתי בכלל שישנה סכנה. באופן כללי, הדבר האחרון שהיה לי בראש בתקופה ההיא זה תחושה של חשש או סכנה, הייתי מוכן לנסות הכל, שום דבר לא הרתיע אותי. הייתי פתוח לחיים. עושה דברים מסוכנים, שאנן, בטוח בעצמי. הם הוציאו איזה צנצנת עם דבש שבתוכה שטו הפטריות, ואנחנו אכלנו. לקחתי ביס ואמרתי — לי זה לא יקרה. לקחתי עוד ביס ואמרתי — לי זה לא יקרה. ובאמת — לא קרה כלום. לא הרגשתי שום דבר מיוחד. גם א. לא. בבוקר קמנו כרגיל. העמסנו את הציוד, נפרדנו לשלום מגן־העדן ומהמארחים שלנו, והמשכנו על פי התכנית לכיוון גוואטמלה. רק אחרי כמה שבועות, כשנתקענו בלי גרוש ולא היה לנו אפילו איך לעלות על המעבורת מפנמה לקולומביה, החלטנו שחוזרים לפאלנקה, למאהל של ההיפים הנחמדים עם הפטריות שלא עושות כלום, לאגוואה אזול.

ה־"MAGIC MASHROOM" נראית כמו ארנייה לבנה. יש לה כובע גדול. היא בצבע לבן־קרמי כזה. וסביב הגזע שלה יש מין עיגול כהה יותר בגוון כחול־סגלגל. החברה' ההיפיס שגרו שם במאהל הסבירו לנו. הם הקפידו שלא נטעה חס וחלילה ונאכל איזה פטריית רעל. הם אמרו לנו שבין הגללים של הפרות בשדה נמצא אותן בקלות. שנקטוף, נאסוף, ונביא למאהל.

אני זוכר טוב־טוב את יום הקטיף ההוא — אמרו שכל אחד יילך לבד ולכיוון אחר. אני הלכתי ימינה, א. הלך שמאלה. אחרי כמה דקות ראיתי פטרייה אחת נהדרת, ענקית, עם העיגול הכחול והכל. מיד קטפתי אותה, דחפתי לפה ובלעתי את כולה. מה אני, פראייר, להביא אותה למחנה ולהתחלק עם כולם? אחרי שעבר קצת זמן, נתקלתי פתאום ב־א. ואני רואה שגם הוא קצת מסטול. מה העניינים, שאלתי אותו. מצאת? בטח. הוא אומר. ואיפה...? היא כבר מזמן פה. הוא מצביע על הבטן שלו. ואנחנו צוחקים. מתים מצחוק. איך עבדנו על ההיפים.

איך מעבירים טריפ במילים

הטריפ הראשון היה נפלא. בערך רבע שעה אחרי שאכלתי זה התחיל. הרגשתי קצת מטושטש ומין לאות כזאת באיברים. ומהר מאוד התחלתי לדמיין דברים. צבעים. צורות. כמו טריפ של L.S.D. הרגשתי טוב, על הכיפאק. גם א. אחרי שנפגשנו התחלנו להשתולל ביחד. צחקנו כל הזמן. היה לנו מצב רוח מרומם ביותר. ממש התפקענו מצחוק. הרגשתי איך אני מתנתק מעצמי, נהיה קל כזה, הרגשה טובה. נעימה. למרות הכבדות באיברים אתה כאילו מרחף. ריחפתי מעל השדות. הייתי בעננים. הרגשה טובה, נעימה, שמתחשק לחזור אליה עוד ועוד. זה נמשך כמה שעות, ואני זוכר שבהחלט לא רציתי שזה ייגמר. אחר כך, כשההשפעה עברה, היה ברור לנו שנמשיך לנסות עוד מהפטריות האלה. זה היה כזה כיף, אז למה לא?

שום דבר לא הדאיג אותי. לא פחדתי ולא חששתי. בכלל, לא היתה לי תחושה מיוחדת של אחריות כלפי עצמי או כלפי העולם. למה? ככה. כזה הייתי. לא התעמקתי בנושא. מה שגירה אותי — עשיתי. מה שמצא חן בעיני והיה לי נעים — עשיתי שוב. מה שלא — לא. זאת היתה פחות או יותר פילוסופיית החיים. ובאגוואה אזול היה בעיקר נעים — היופי, האנשים, האוכל, הפטריות, נגנבנו אל עולם אחר. הם היו ילדי־פרחים אמיתיים, הרי מדובר בשנות ה־70 כל ערב גיטרות ומדורות ותה־צמחים ואהבה — גלי אידיט וכלי עוליו. אפילו על ההדפס עוד לא שמעו אז. מהבוקר עד הערב, כיף. כיף. היה להם הכל שמה: מריחואנה וחשיש ועטריות ומסקאלין. נסחפנו. במשך כמה שבועות זה היה התפריט העיקרי שלנו: בבוקר אכלנו פטריות מטוגנות בביצה. בצהריים מרק פטריות. בערב — פטריות בדבש. שתינו יין מסקאלין והיינו מסטולים עד הגג. על ההזיות אני לא יודע איך לספר. איך מעבירים טריפ במילים של עיתון?

★

טריפ נחמד.

אנחנו יושבים מעל חורבות פאלנקה — עיר היסטורית, משהו כמו פומפיי. היתה קיימת לפני מאות או אלפי שנים. מטיילים. מסתכלים. אני יושב על צוק ורואה את המבנים. פתאום אני מתחיל לשמוע קולות. אני שומע את הקולות של פאלנקה מלפני אלפי שנים. העיר קורמת חיים מולי. אני שומע אותה. אני קולט אותה בדרך אחרת. הכל נראה לי זז וחי ונושם. אני קולט אותה. אני מרגיש אותה ממש כאילו ש... כאילו שאני חי בפאלנקה של לפני אלפיים שנה. לא, זה לא מפחיד. זה לא מרתיע. זה לא מלחיץ. זה גם לא משעשע או מצחיק. זה מרתק. זה מהפנט. זה תופס אותי. אני לא יכול להוריד את העיניים. לא רוצה שייגמר. א. קורא לי מאיזה עולם אחר. אני לא עונה. אני נשאר בפאלנקה העתיקה. הוא הולך.

★

טריפ מצחיק.

א. ואני מסתובבים בג'ונגל עירומים. כולם היו שם עירומים, כל הזמן. פתאום מגיע אוטובוס עם תיירים. א. ואני מסטולים. עירומים. רעבים. מתים לחזור למאהל. אבל העניין הזה של התיירים נראה לנו איום ונורא. אנחנו נכנסים ללחץ לא־מוכן. מזנקים ומתחבאים בין השיחים. – מה נעשה, אני לוחש לו. – לא יודע. הוא עונה לי. נראה לנו שאם נצא והתיירים יראו אותנו זה יהיה סוף העולם. – אולי נכין בגדים מעלים. א. מציע. – כן, בסדר. אנחנו קוטפים שרשים, מכינים מהם חגורות. מחברים אליהן עלים גדולים, בעיקר שיסתירו... העלה של א. לא נראה לי. – זה מאוד לא אופנתי. אני מסביר לו בשיא הרצינות ותולש לו את העלה. במשך כמה דקות אנחנו מעבירים ביקורת על האופנתיות של העלים ותולשים אחד לשני. אנחנו מתפלשים בבוץ, מתים מצחוק חנוק. בשקט. שהתיירים לא ישמעו.

א. רוצה כבר ללכת. אבל אני מוכרח לעשות גם זר פרחים. איך נצא אל התיירים בלי זר פרחים? שעה שלמה אנחנו מתעסקים עם הזרים. הפרחים מתערבבים בראש, עם הצבעים שלהם והריחות, אנחנו לא כל כך זוכרים למה רצינו בגדים ולאן תכננו ללכת. אנחנו שוזרים פרחים בשיער. אחר־כך גם מכינים שני שרביטים מקושטים. אנחנו שני קיסרים המורייסבר וחשובים. עם השרביטים ביד, לאט־לאט, בצעדים קטנים ומלאים חשיבות עצמית, כיאה למעמדנו הרם, אנחנו מגיחים מהסבך ועוברים בדממה ליד האוטובוס. התיירים חוטפים שוק. אנחנו מתעלמים וממשיכים אל המחנה, ומספרים להם מה שקרה. מאותו רגע ועד הלילה כל המחנה צוחק. 6 שעות, 7 שעות. כל פעם שמישהו נזכר, כולם מתחילים לצחוק מחדש. יום שלם של צחוקים. כפר שלם מסטול וצוחק.

★

טריפ רע.

לילה. אני מסתובב מסומם, הגוף כואב לי. כבר כמה ימים שיש לי כאבי בטן. אני לא מרגיש טוב. הכל מתערבב לי בראש עד סחרחורת — הכוכבים. הירח. אורות זוהרים. גוונים. יש גם יופי, אבל זה לא כמו שהיה בהתחלה. אני לא מרגיש יותר את הגוף שלי. הכל נהיה לי מוגזם, כבד, כבד לאללה. אני מאבד כל קשר עם המציאות. אני לא מתקשר יותר. אני לא מסוגל לדבר, או לא צריך לדבר, כי אני מאמין שיש לי כוחות טלפתיים עילאיים. אנשים יכולים לקרוא את המחשבות שלי. אני משדר אותן ישירות אליהם. אני כבר לא צריך מילים. הכל בתמונות ובתנועה. אני מעבר למילים. אני רואה דברים שהיו פעם ואני מסוגל לנבא מה יהיה בעתיד. אני נביא.

א. ואני מתרחקים, זה מזה. התקשורת בינינו הולכת ומתדרדרת. אני חוזר מהלילה הזה ומספר לו. על האורות. ועל הקולות. ועל הצבעים. אני רוצה לשתף אותו. רוצה שיבין. חשוב לי שיבין. הוא לא קולט שום דבר. כואב לי. בבוקר הבא אני פתאום אומר לעצמי — די. עד כאן. לא רוצה יותר.

שלושה ימים אני לא נוגע בפטריות, אנחנו מחליטים לעזוב את המקום. לחזור לארה"ב. מאוחר מדי. אני כבר משוגע.

כמו משוגע

בשלב מסויים א. נשבר. "לא יכול להמשיך איתך יותר" — הוא מודיע לי. אני בוכה. אני מבקש ממנו שלא יעזוב. מבין ולא מבין למה הוא צריך לעזוב. אני מתנהג, כנראה, כמו משוגע. אני משתולל, מתפרע, צועק, מדבר לא לעניין, מעיר הערות משונות לאנשים. א. לא יכול יותר. אני עושה כל מיני שטויות שלא זה המקום לפרטן. האוטו נשאר אצלי. אני נותן לו $100 ואנחנו נפרדים. אני ממשיך לכיוון ארה"ב.

הוא חזר אחורה. אני ידעתי שמשהו קרה אתי, אבל לא לגמרי תפשתי, לא הבנתי מה. כי מה שעשיתי ומה שקרה לי, בעיני זאת המציאות האובייקטיבית ואין אחרת. ככה זה, הרי, אצל כל משוגע. היום אני חכם ויכול להגיד — ירדתי לגמרי מהפסים. כבר באגוואה אזול חליתי בסכיזופרניה. אמנם במצב קל יחסית, אבל סכיזופרניה. סכיזופרניה רשמית, קלינית. בכל זאת, תפקדתי בסדר — נהגתי, קניתי אוכל, מצאתי את הדרך, עד שהגעתי שוב אל הקרובים שלי בלוס אנג'לס. היה לי רע. לא הייתי מודע למצבי ולא ידעתי איך להגדיר את זה, אבל היה לי רע וקשה, קשה מאוד. המציאות לא התאימה לי לדמיון. ניסיתי לחבר ולא הצלחתי. הקרובים קלטו שמשהו לא בסדר אתי. אבל הם חשבו שבאתי ממקסיקו עם קלקול קיבה.

אחרי חודש בערך הגיע לשם איזה קרוב שלי מירושלים. הוא ועוד חבר היו בדרך לניו־יורק, נסעתי איתם. משם טסנו לאנגליה, ואחר־כך חזרה לארץ.

באוגוסט, או יולי, 77', חזרתי הביתה. שבוע הכל היה בסדר. סיפרתי לכולם חוויות. הייתי נרגש. סיפרתי להם על הפטריות. ורק אחרי כמה ימים בא ההתקף. אושפזתי במחלקה סגורה. בגהה. על זה אני מעדיף שלא לדבר. אני רק יכול להגיד שזה היה סבל גדול. טראומה שאי־אפשר לתאר. מהמרחבים האינסופיים של הטיול ליפול למחלקה סגורה, זה היה כואב. זה היה בלתי אפשרי.

הרופאים קבעו שיש לי סכיזופרניה, שכנראה התפרצה בעקבות הפטריות. הם לא אמרו בדיוק אם זה היה קורה גם בלי הפטריות או שהפטריות ממש גרמו לזה. קיבלתי תרופות נגד ההשפעה של הפטריות, שעשו לי להרגיש נורא. הייתי במצב הכי גרוע. לא דיברתי עם אף אחד. סבלתי. סבלתי קשה. מאז, במשך 11 שנה, בכל שנה הייתי מאושפז כמה חודשים. בין 3 ל־6. ככה זה עם סכיזופרניה — יש התקפים, אני חוזר לטירוף, ומאשפזים אותי. עכשיו, זו פעם ראשונה שעברו כבר כמעט שנתיים בלי התקף. אני עובד בבננות, יש לי משפחה, אני חי ומתפקד כמו כולם. בהרגשה שלי — מבחינת יכולת התפקוד שלי, ותפישתי את העולם, חזרתי לעצמי. חזרתי ליובל של לפני הנסיעה.

צר לי אם אאכזב מישהו אבל אני לא מתחרט. על שום דבר. גם לא על הקטע של הפטריות. אני רואה בכל הטיול הזה שלב הכרחי וחשוב בהתבגרות שלי. כל ההתייחסות הסטראוטיפית ל"סוג של הצעיר שנמשך למזרח הרחוק ולמיסטיקה ולסמים" לא מקובלת עלי. הייתי מין טיפוס זרוק ואדיש, ונראה לי שבלי זה לא הייתי מתבגר לעולם. ברור שהייתי מעדיף להיות בריא, אבל אם הייתי מחזיר את הגלגל לאחור — הייתי חוזר על הכל בדיוק. נשמע מוזר? שיישמע. קשה להאמין? שיהיה קשה. אני יודע שבמובנים מסוימים זה בנה אותי. התנהגתי כמו נסיך מפונק, לא עשיתי חשבון לשום דבר, הייתי אטום. הייתי נשאר "ברר" כזה. לא נגעתי בחיים בכלל. הסיפור הזה שינה אותי לגמרי. נגעתי בחיים ועוד איך. קצת יותר מדי אולי. נכון שהיום, "בגילי ובמצבי" — אשה, ילדים — לא הייתי יוצא לעוד טיול כזה. אבל לא בגלל סכנות ולא בגלל מרדות, ולא בגלל שלמדתי לקח או משהו כזה. אני פשוט עייף.

■

שינויים כימיים במוח

פר' חיים בֶּלְמֵיקֶר, יו"ר החטיבה הפסיכיאטרית באוניברסיטת בן גוריון

העיקרון לגבי מקרים כאלה הוא אותו עיקרון הנהוג ביחס לסמים בכלל. ברוב המקרים זהו מצב הפיך. 99.9% מהאנשים שהתנסו בסמים הלוצינוגניים, יצאו מהטריפ וחזרו לעצמם. לכן אנו נוטים לסבור שלגבי אותו אחוז שאצלו מתרחש נזק בלתי הפיך, החומרים ההלוצינוגניים משחקים תפקיד של זָרָז ותו לא. שזה היה קורה ממילא.

בפטרייה פסילוסיבה מקסיקנה מצוי הפסילוסיבין, זהו חומר פסיכוטוגני שגורם לטריפים. משהו קרוב מאוד לל.ס.ד. הוא גורם לשינויים כימיים במוח, אבל כאמור — כדרך כלל לשינויים הפיכים. בבדיקות שנעשו על חיות מעבדה, לא נמצאו שינויים אנטומיים. זוהי שאלה מסובכת משום שאין לנו דרך לבדוק מחקרית, בדיעבד, האם היו לאותו אדם סימנים של מחלת נפש לפני שטעם מהפטריות. כללית, מרבית המטפלים העוסקים בתחום זה, גורסים ששימוש ממושך וחוזר בחומרים האלה יכול לזרז, להחריף ולגרום למחלות־נפש. אבל לפעמים די בפעם אחת. בביס אחד, בטריפ אחד, על מנת שזה יקרה. לא רק לגבי הפטרייה אלא לגבי כל חומר הלוצינוגני. רוב האנשים, כאמור, יוצאים מזה בשלום. אם זה חד־פעמי או כדומה לכך. אבל גם רוב האנשים שנוהגים 120 קמ"ש יוצאים מזה בשלום.

ולטה רוסית

[illegible] מאותו קיבוץ. [illegible] חבר טוב שלי. היינו יחד בצבא. עברנו יחד הרבה [illegible] אישית, זו היתה משבילי טראומה חזקה כשהוא [illegible]

[illegible] איך הוא הגיע מהטיול. שבוע שלם הכל היה כרגיל, [illegible] אותנו עם הסיפורים. סיפר גם על הפטריות [illegible] ופתאום — טרח. זה היה בלתי יאומן. ביום [illegible] אני לא רוצה להיכנס לפרטים, אבל כל מה [illegible] כשאומרים להם "משוגע", "לא שפוי" [illegible] החבר הכי טוב שלי. זה היה קשה מאוד, [illegible] לראות אותו ככה.

[illegible] הוא במצב מצוין, הוא נשמר מאוד. מטופל [illegible] החשקיה גבנות. עובד. מעולה. משתתף [illegible] חברתיות. בקיצור, חוץ לעצמו [illegible]

טקסי פולחן אינדיאניים

פר' זוהרה הרשנזון, מומחית לפטריות (מיקולוגית).

בכל הנראה מדובר בפטריות מסוג פסילוסיבה [illegible] ואם לפי התיאור הם מצאו אותן בגללים של [illegible] שמדובר במה [illegible] זוהי פטריית כובע עם [illegible] משורות שיש להן סוג [illegible] למשל, היא מגדלת אלקלואידים הלוצינוגניים המזכירים מאוד [illegible] את אלה של [illegible] מאוד קשה. [illegible] נמצאה לראשונה במקסיקו [illegible] בשנות ה־60 יחד עם [illegible]

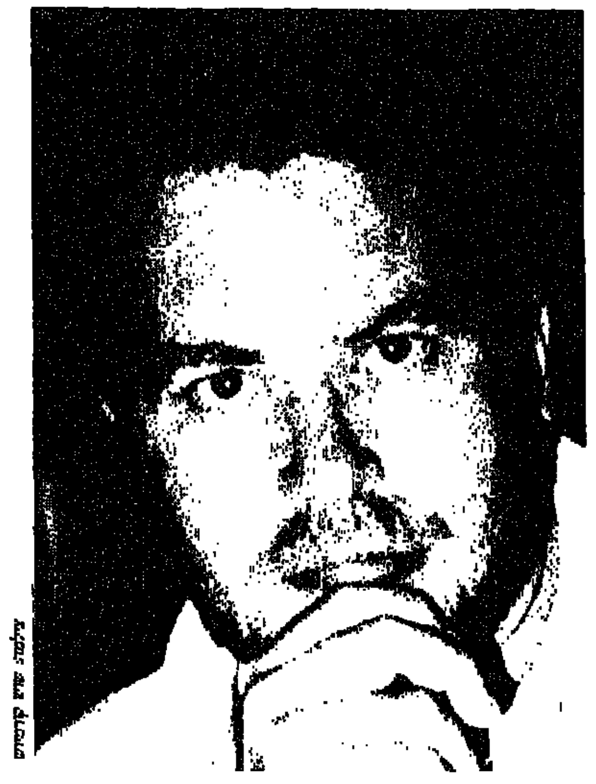

דודו פישר. ביום ששמע אותו אהוד מנור, פשוט לא יכול היה לקום מהכיסא

בסך־הכל ובסופו של דבר, הוא נותר דודו פישר מפתח־תקווה. גם לאחר שעמד בנוכחותה של מלכת אנגליה ואולי אמר בלב תפילת ברוך שחלק מכבודו לבשר־ודם, גם לאחר שחתם על חוזה הופעה בברודוויי, גם לאחר שהוא מוכן נפשית להתמודדות על תפקיד ראשי בהפקה הקולנועית של „עלובי החיים" ואחד מיריביו הוא פלאסידו דומינגו הגדול — דודו פישר הוא, עדיין, בחור טוב מפתח־תקווה.

עכשיו, ובעקבות החשיפה העצומה שבאה בעקבות „עלובי החיים", הוא מגיש מופע שכולו שירים מתוך מחזות־זמר וסרטים מוסיקליים, כמו „פורגי ובס", „סיפור הפרברים", „זמר הג'אז" (כל נדרי, אלא מה?), „אוליבר", „אנני", „פנטום האופרה" וכמובן, ואיך אפשר בלי, „עלובי החיים". לא רק שפישר לא יכול היה לגשת למופע כזה ללא ההצלחה הגדולה של „עלובי החיים", אלא שהצוות על הבמה מורכב כולו משחקני הפרודוקציה ההיא — יותם זילברמן, סימה עמיאל, חיים פנירי, חני בודגוב ועדי בן־טוב. אלדד שרים אחראי לעיבודים. אהוד מנור תרגם ועיבד. צדי צרפתי ביים. המופע הזה יתקיים במספר אולמות גדולים, 14 הופעות בינתיים, עד ראשית נובמבר, בהפסקות שבין הצגת „עלובי החיים". נדיר, במופע של זמר ישראלי, לבשר על מכירת כל הכרטיסים להופעה הראשונה, אבל ככה זה. היכל התרבות בתל־אביב, 19 באוקטובר, מכור! פישר ישוב לתל־אביב עוד פעמיים, ב־30.10 וב־2.11 (שתי הופעות באותו ערב). והוא ממשיך לחוץ, הופעה קבועה בארצות־הברית, בראש־השנה ויום־כיפור. „אני שחוק לגמרי", הוא אומר. „יום לאחר יום־הכיפורים טסתי ארצה, ישר ל,עלובי החיים' ומשם, ישר לפה, לחזרות על המופע."

הוא לא מוותר על החזנות. גם אם צמצם בהרבה את פעילותו בתחום הזה זו היתה, למעשה, ראשית הקריירה שלו. ארבע שנים חיזן בדרום־אפריקה וכששב ארצה, לפני תשע שנים, המשיך להתרוצץ על קו אירופה־ישראל וארצות־הברית־ישראל, כדי להתפרנס. במקביל, שר ביידיש והקליט. תקליט היידיש האחרון שלו זיכה אותו בפלטינה, על מכירת למעלה מ־40 אלף עותקים בארץ. החזנות סיפקה לו הכשרה מקצועית להתמודד על תפקיד ז'אן ולז'אן ב„עלובי החיים". הוא מפוקח דיו כדי לדעת שאלמלא היה מדובר בבמאי אנגלי, חסר־פניות ובעל אוזן פתוחה ועין אובייקטיבית, לא היה זוכה בתפקיד, בגלל ה„סטיגמה" הוא קורא לזה, של חזן וזמר יידיש: בא הגוי ההוא, סטיבן פימלוט, וראה כוכב בהתהוותו, וכל השאר, לפי הקלישאה הידועה, הוא היסטוריה. כל מה שקרה, ועוד יקרה לדודו פישר, הוא תוצאה של אמונה חזקה. קודם כל בההוא מלמעלה. אחר־כך, בעצמו, בכשרונו ויכולתו. „ייתכן," הוא מהרהר בקול, „שאיפשהו, בתת־ההכרה, התחבא הרצון לשחק. אבל עד שהגיע ל,עלובי החיים', זה לא בא לידי ביטוי. אבל, איך אומרים ביידיש? מענטש טראכט אונד גוט לאכט. משמע: הבנאדם חושב ומתכנן, אבל אלוהים מסדר את הכל כרצונו וצוחק אחרון, לא שלא שותי פה ושם, בחוץ־לארץ,

שירים מתוך מחזות זמר, כמו למשל, ,זכרונות' מתוך ,חתולים', אבל לא התעניינתי בנושא הזה. לאחר שנכנסתי ל,עלובי החיים', גיליתי את מחזות־הזמר והמופע הזה הוא מעין סיכום של גילויי התקופה האחרונה."

אהוד מנור, מי שתרגם את „עלובי החיים", אומר על פישר, שהוא זמר שהמחזמר פשוט נולד בשבילו. „המון פעמים הציעו לי לערוך ערבים של מחזות מוסיקליים ואני סירבתי, מכיוון שהרגשתי שאין לי את הכלי שיוכל לבצע את זה," הוא אומר. „חיפשתי מישהו שיוכל לבצע את השירים באופן החזק והמשכנע והקרוב ביותר למקור. ביום ששמעתי את דודו פישר, בבחינות ל,עלובי החיים', וזה היה הקשר הראשוני שלי איתו, פשוט לא יכולתי לקום מהכיסא. כך גם הבמאי האנגלי וכל הנוכחים בחדר. היה ברור כשמש, שהוא האיש שאנחנו מחפשים. הוא נולד להיות כוכב של מחזות־זמר. מפתיע לראות איך אדם שלא היה לו קשר לבמה, לפחות לא מהתחום הזה, יודע לעבוד על עצמו באופן אינסטינקטיבי, כמו שחקן. פימלוט אמר לי, לאחר תקופה קצרה של חזרות, שמדובר לא רק בשחקן־מלידה, אלא גם במנהיג טבעי, כאריזמטי, ועם כל זאת, עדיין יש בו משהו מאוד תמים וילדותי."

פישר בנוי מאסיבי. דובי כזה. טיפוס ידידותי כזה, טוב־לב. יש לו תכונות, חיצוניות ופנימיות, שעושות ז'אן ולז'אן טוב. הוא יודע איך לשלב טכניקות של זמרה, מחזנות ועד פופ וזה, כך פישר, היתרון שלו על פני זמרים אחרים. הוא גם שומע מגוון רחב מאוד של מוסיקה, מקלאסי ועד פופ והרבה מחזות־זמר, בעיקר בזמן האחרון. „גם גוספל," הוא אומר. „שמעתי גוספל בכנסייה בניו־יורק וזה היה יפה מאוד. אני רוצה להכניס דבר כזה גם לבתי־כנסת. תאר לעצמך. כל החבר'ה היו באים..."

הוא יופיע בברודוויי, החוזה כבר חתום, כולל הסעיפים החשובים מאוד, העקרוניים, לגבי שמירת שבת וחגים. פישר יופיע, מינוס שתי הופעות, ביום שישי ובצהרי יום שבת. „וכזה אני רואה את ההישג האמיתי," הוא אומר. „יותר מן העובדה שאני עומד להופיע בברודוויי. המפיקים שם הבינו למה אני לא משחק ביום שישי, אבל שבת בצהריים, זה כבר לא היה מובן כל־כך. כשהסכימו לוותר על שתי ההצגות האלה, אמרתי לעצמי: דודו, כנראה שבאמת רוצים אותך."

אחרי „עלובי החיים", הרצון הטבעי הוא לשחק את התפקיד הראשי ב„פנטום האופרה". גם הקולנוע עומד על הפרק. הוא נוסע לניו־יורק „להריח מה קורה", בלי האשה, בלי שלושת הילדים. אם יעלה באפו ריח של הצלחה ממשית, יצרף אותם אליו. ואם לא — הוא לא יצטער יותר מדי וישמח לשוב ארצה, אל החברים בפתח־תקווה, אלה שמלווים אותו עוד לפני ההצלחה, שלא שינתה אצלו, הוא אומר, שום דבר בסיסי. כמובן, שהמצב הכלכלי השתפר וכמובן שמזהים אותו ומבקשים חתימה, פה ושם, מה שקשה להניח שהיה קורה, אם היה ממשיך להוציא תקליטי חזנות ומוותר על הבחינה ל„עלובי החיים".

„אנשים עובדים כל חייהם, מופיעים באיזה מועדון לילה עלוב, ושום דבר לא קורה להם," הוא אומר, ברגע של חשבון־נפש. „לי, ברוך השם, זה קרה ואני מודה לאלוהים שזה קרה. אם הייתי אומר, לפני שנתיים, שאני רוצה להופיע ב,עלובי החיים' בברודוויי, היית אומר שאני מטורף, והנה, תראה."

מנור, מלה אחרונה. „דודו אפילו לא הגיע לאמצע הדרך של מה שהוא מסוגל לעשות. כשהוא פותח את הפה, אין לו שום בעיה של יכולת קולית או אינטרפרטציה רגשית. אתה חייב להיכנע לו. יש עובדות מוגמרות שאינך יכול להתווכח איתן."

ועם פרגון כזה, מקיר לקיר, הוא עוד יכבוש את ברודוויי. ואחר־כך, כמו שאומרים, השמיים הם הגבול, וגם קדושת השבת. בעיקר קדושת השבת.

● עופר ניר

שמואל בונים

מצלצל ביידיש

איציק מאנגר כבר זכה להתאזרח בארץ. שרים אותו, מציגים אותו על הבמה, מתרגמים לעברית (מי בהצלחה פחות או יותר, ומי בפחות), מלחינים את שיריו, ויש פרס מאנגר ויש רחוב מאנגר (בתל־אביב). בקיצור, זכינו ויש לנו איציק מאנגר.

אני גיליתי את מאנגר לעצמי בתחילת שנות ה־50. ידידים לקחו אותי בפריז למועדון תרבות יהודי בצפון העיר לחזות בהצגת בובות. ערב גשום, מקום עגום, שתי עשרות אנשים בקהל – עצוב. לפני תחילת ההצגה עלה אל הבמה יהודי חיוור פנים, מעיל שחור ארוך תלוי על כתפיו, לשאת דברי פתיחה. הוא דיבר על מר גורלו של השחקן היידי, הנודד במקלו ותרמילו לחפש לו קהל. התיאטרון היהודי, אמר האיש, נרצח יחד עם הקהל שלו. אלה הם רגעי הגסיסה, עוד מעט ו„פיניטא לה קומדיה".

האיש, פניו החיוורים, מעילו, דבריו – כבשו את ליבי. שאלתי את מארחי – מי האיש? חבוטו בי בתמיהה ואמרו: „זהו איציק מאנגר!"

חזרתי ארצה, שיקעתי עצמי בכתביו והתבשמתי. ובכן, כאמור, איציק מאנגר יש לנו. הגיע הזמן להעלות את המסך על משה נאדיר – משורר, אסאיסט, מחזאי, הומוריסט (ביידיש). מאנגר אמר על נאדיר: „...היידיש חוזרת ומחייכת בחנאה עם הגרוטסק הלירי, הדמיון העליז, משחק המילים המבריק של משה נאדיר..." במאים, שחקנים, מתרגמים, קהיונים, צאו לחפש את משה נאדיר, כדי שיינתן לנו ללגום ממעיין יצירתו.

רק כדי לעורר בכם את התיאבון, אני מביא כאן, על קוצו של מזלג, כמה פנינים מתוך אוצר יצירתו: (מתוך הספר „נאדיראיזמים" שליקט וערך הרץ גרוסברד).

● לדעתי צריכה לשון תקודש להיות שפתנו, אלא שאת ,לשון הקודש' צריך לדבר ביידיש.

● לא כל מה שאינו נוצץ – הוא לא זהב.

● כשהדברים מתחילים להתבהר – נעשה לי חושך בעיניים.

● אם ברצונך לקיים את הפסוק „ואהבת לרעך כמוך" – אהוב את עצמך קצת פחות.

● אין גבוה מן האדם. האלוהים, אמנם, גבוה ממנו, אך זאת כיוון שהאדם נושא אותו על כתפיו.

● אחדים מידידי מתאוננים:

– לא, זה לא מה שהיה פעם. פעם לא היה כך.

– איך היה?

– היה אחרת.

– טוב יותר או רע יותר?

היה רע יותר, אבל הרע היה טוב יותר. אמנם גם הטוב של עכשיו אינו רע, אבל אין הוא מגיע לקרסוליו של הרע של פעם.

● בויטרזי שבחלון, הכנסייה עומד אחי. הוא רוצה לצאת ואינו יכול. אני שומע אותו מכה באגרופיו בחלון הכנסייה וצבעוני וצועק: תנו לי לצאת, אינני רוצה לעמוד בין גויים!

נ.ב. כאן עלי לומר את המשפט הנדוש: ביידיש זה מצלצל הרבה יותר טוב. ביחוד ביידיש של משה נאדיר.

שלום בית
חיה יוסף

הקו היפאני

אופנה

בפאריס כבשו היפאנים את דעת הקהל באופנה. הכיגור שלהם, הנעליים, התסרוקות ועכשיו גם האיפור. יש להם משהו מן האיפוק הדומיננטי. הם לא מנסים לבלוט, אך הם נמצאים בכל, ואי אפשר שלא לראות שהם יפאנים. צבע האיפור שלהם עדין וכשמורידים אותו מן הפנים רואים כמה גדול כוחו. הוא משנה כליל את מראה הפנים מבלי להרוס את האישיות של המתאפרת או... המתאפר כי גברים היפאנים מתאפרים, אם כי באיפוק רב. האיפור והאופנה היפאניים מנסים להבליט את האישיות והשוני של כל אחד.

לשמחתי גיליתי בבית־ספר לאיפור של „...רין שתף" לימור וההוראות לאיפור יפאני. בסיס האיפור: גוון עור חיוור מאוד. אפילו נוטה ללבן. (בנות בכל הגילים, תעזו פעם, זה כדאי, גמרנו עם השיזוף ההיסטרי) עיניים: כל שטח העפעף העליון יאופר בגוון אחר, כדאי לפי גון הבגד שלובשים. מעל הצללית קו עבה של איילינר. מי שמעזה, וכדאי להעז, מורחת מסקרה, אך רק על הריסים העליונים. לחיים: סומק בגוון חום טבעי. שפתיים: לפי הצילום תואם טוב את הקו המיוחד. צבע השפתון תלוי בצבע הבגד, צבע העיניים וכמובן לפי הטעם האישי.

חברותי בנות ה־60 ומעלה, גם בעיר וגם בקיבוצים, מושבים ומושבות: כדאי להעז להשתמש באיפור ולא לפחוד. זה מוסיף המון חן ולכל המכיטים בכן.

יותר יפה מיפני

אהדה על גלגלים

מלה טובה

בשנת 1982 התארגנו בעיר גיסן שבגרמניה, הורים של ילדים חולי לוקמיה וסרטן והקימו אגודה שמטרותיה: תמיכה [illegible]

הראשונה הייתה בשנת 1983) טיול של רוכבי אופניים: במשך כ־5 ימים הם רוכבים כ־500־600 ק"מ ואוספים תרומות, למען שיפור המחקר ותנאי האישפוז של הילדים חולי סרטן. שם המבצע: מסע פייסר על שם רופא וחוקר סרטן ידוע, שהיה מנהל בית החולים לילדים בגיסן.

השנה החליטו רוכבי האופניים להרחיב את פעילותם, כ־70 רוכבי אופניים וביניהם כמה ספורטאים מאוד ידועים הגיעו לישראל. הטיול מתקיים תחת חסותה של האגודה הישראלית למלחמה בסרטן ובחסות סגנית נשיאת הבונדסטאג הגרמני, גב' אנמרי רנגר וגב' סוזי אבן. המוטו הוא: רוכבי אופניים בריאים לעזרת ילדים חולים. הקבוצה הביאה למארחיה בישראל המחאה על כמה אלפי ש"ח ומקווה לאסוף תרומה גדולה גם בישראל להקמת מעבדה. שגריר גרמניה בישראל מר וילהלם האס אירח את הקבוצה בביתו בהרצליה פיתוח ובכל עיר בה תעבור הקבוצה היא תתקבל על־ידי המוסדות ותושבי המקום. המסע יניח את היסוד לפעילות מחקרית משותפת של לוקמיה ומחלת הסרטן בגיל הילדות.

מחיר הגירושין

גם זאת ישראל

הביטוח הלאומי בישראל ערך לפני זמן מה סקר שמסקנותיו מראיגות: בשנות השישים היה שיעור הגירושין בישראל 8.8% בלבד ואילו השנה הגיע שיעור הגירושין בקרב האוכלוסיה היהודית ל־19%, כלומר: כפול. בצרפת, לדוגמה, שיעור הגירושין הוא 26% ובדנמרק מחצית מהזוגות הנישאים מתגרשים. בסקר התברר שמספר הנישואין קטן יותר וזוגות רבים עוברים לגור יחד ללא כל התחייבות, כלכלית או מוסרית. על נישואין מתחילים לחשוב כאשר עומדים לפני הרחבת קן המשפחה.

כשליש מכלל הנשים הגרושות [illegible]

[illegible] המשותף אם עוזבה את הבית ללא הסכמת הבעל. כמובן, שסבל הילדים במצבים כאלה יכול להיות הרסני למשך כל חייהם.

השאלה היא מה מריץ את הצעירים להתחתן? אולי באמת כדאי לעשות „תקופת ניסיון" ולגור יחד ללא התחייבות עד שיודעים בביטחון שאכן רוצים לקשור את החיים בטוב וברע.

לא חשוב הגיל, העיקר הגיל

בריאות

כל שריר זקוק להפעלה סדירה שאם לא כן — לא רק הוא מתנוון, אלא גם כל השרירים הקטנים סביבו וכל המערכת הבנויה סביב השריר. למשל, אם שריר הבטן מנוון, אין חיזוק לכל חלל הבטן. המעיים, הכליות, הכבד וכל יתר האיברים שחיינו ובריאותנו תלויים בהם מרחפים בתוך חלל הבטן. כמובן שזאת הגזמה מסוימת, אבל בסופו של דבר התוצאות יכולות להיות שליליות. ילד קטן זקוק לחיזוק ופיתוח שריריו, מבוגר זקוק לשמירת כושר שריריו והקשיש במיוחד זקוק לחיזוק שריריו ולפעילות גופנית. פעילות השומרת על הרגשה טובה, כוח פיזי וביטחון עצמי. מחלות שונות אפשר למנוע ולרפא, על־ידי פעילות גופנית מבוקרת.

ביוזמת „רפי זהב" (מאוד מטפלים בגיל הזהב) התאספו כמה מאות גילאי 60 פלוס ליום ספורט עממי בסיועו המקצועי של האיגוד לספורט עממי בישראל. במגרש הספורט המשרת בדרך כלל את אוניברסיטת תל־אביב עסקו בספורט, התעמלות, שחייה, משחקים, משחקי נופש וריקודי־עם. מי שלא ראה מימיו שמות מתעמלים יכול היה לראות זאת ביום שני, ה־10 באוקטובר, בחמשת המוקדים שעמדו לרשות הבאים ליום הספורט. גם הרצאות קצרות היו ויפה ירקוני, הגאה בגילה וחמת הנפש, שרה ושיתפה את הקהל המשולהב בשירה בציבור.

„לא חשוב תאריך הלידה, חשוב איך מתנהגים ומרגישים טוב כשלוקחים את היוזמה בידיים. כלומר לא להתנוון," אמר לי [illegible] בן 82.

עוד כמה תרגילים וכולנו ניראה כמו יפה ירקוני

לב ילד

ילדים

הבאתי ילד כבן עשר, שעיניו גדולות וחכמות אך שפתיו כחולות וגם לציפורני ידיו צבע כחול־סגול. זה מראה מפחיד והילד יודע ואת נדמה לי שזה מאוד מפריע לו. הוא רגיש וחכם ויודע שהוא חולה מיום לידתו. נולד עם פגם בלב וההוריו עשו עד עכשיו את כל המאמצים כדי להקל עליו. הילד מבקר בבית־ספר רגיל אך קשה לו. כל פעילות גופנית מעייפת אותו, רוב שנותיו בילה בטיפולים רפואיים וכמובן שכב ימים רבים בבתי־חולים שונים בהם מטפלים בילדים פגועי־לב.

קריאה ושמיעת רדיו אלה הם העיסוקים האהובים עליו והוא קורא גם ספרים שלא מתאימים לגילו. יש הרגשה לעתים שמדברים עם מבוגר בדמות ילד קטן. וזה מוזר וקצת עצוב כי הרי ילד צריך להיות ילד ועוד יספיק להיות מבוגר.

אחת השיחות היפות אתו הייתה על שירה. אמרתי לו שאינני מבינה כל שיר, כי המשוררים משתמשים במילים שאינן ידועות לי והוא ענה: „שיר זה כמו מוסיקה. צריך להקשיב לצליל ולפעמים המילים בכלל לא חשובות. אבל יש מילים שגם אני לא מבין. למשל: ,לקום מוקדם בבוקר עם שיר חדש בלב'. הלב שלי חולה ועכשיו אפילו מדווחים שיש רק דרך אחת להציל את חיי... להחליף את ליבי

החולה בלב חדש. איך אני אבין שאפשר לקום בבוקר עם שיר חדש בלבד?" היה לי קשה לענות לו על שאלתו וחשבתי: לו רק יכולתי לתת לו תשובה.

חזרתי הביתה ועל שולחני חיכתה לי חבילה קטנה: ספר חדש של מיכל סנונית: „דרך הלב". מיכל כותבת על לב קטן שזה עתה נולד שאינו יודע מה לעשות בעולם המשונה החדש הזה. בדרך הראשון של הספר המילים: לב קטן יצא לדרך, לב קטן יצא לדרך ארוכה. הלב הקטן נפגש עם היפה והלא יפה בעולמנו ועם הדברים היפים והקשים שבחיינו, ואיך בתוך כל לב טמונים כמה לבבות, כי לב יכול להיות עצוב ושמח, כואב ואפילו שבור. נכון, יש לב שבור מתוך אהבה נכזבת או משהו אחר מאוד פוגע. הלב נפל וקם, נסחף בנחל סוער ועלה על קוצים וגם פגש בדברים מאוד יפים בקיצור... הלב הקטן, כמו כל ילד, למד את „החיים". למד להסתגל למצבים שונים וכסוף אפילו פגש בלב אחר. התאהב בו וחי עמו ביחד עד יום מותם. סיפור קטן, סיפור פשוט אך סיפור של חיים.

את הספר הזה שלחתי לילד החולה. הוא טלפן לי ואמר: „זה ספר יפה. לב החולה והלוואי ויהיה לי לב בריא ואני ארגיש כמו שמרגיש הלב הקטן שמיכל סנונית כתבה. עכשיו את הסיפורים שלה הבנתי היטב." תודה לך ותודה למיכל סנונית.

גדי דגן, הבאבא ברוך, נוף נתיבות

עין המצלמה בעין-חרוד

מנהלי הביינאלה לצילום המתקיימת בימים אלה בעין-חרוד, בחרו להציג בה צילום ישראלי לצד צילום אמריקאי ואירופי. אמנות, היא מילת המפתח בצילומי המציגים מחו"ל, נוכחות, הוא שם המשחק בביתן הישראלי, עם דגש מיוחד על נוכחותו של האוצר – אדם ברוך

מאת חיים מאור

ב ימים אלה מתקיימת הביינאלה הישראלית השנייה לצילום במשכן לאמנות בעין-חרוד מאוחד. ביינאלה — כשמה כן היא — אירוע המתרחש אחת לשנתיים ואמור, לפני הבנתי, להציג, לחשוף ולייצג את הטוב שבעשייה האמנותית העכשווית. זו, יש להודות, סיבה טובה לנסוע לעמק.

גליה בר-אור, מנהלת המשכן לאמנות ומנהלת הביינאלה, הרגישה בפני את ההבדלים בין האירוע הנוכחי לבין קודמה: "בביינאלה הראשונה לצילום הצגנו תערוכה של צילום ישראלי המייצג לטעמנו את שנות ה-80. בביינאלה הנוכחית בחרנו להציג צילום ישראלי לצד צילום אמריקאי ואירופאי. בביינאלה הקודמת הוצגו צלמים אשר נבחרו על-ידי ועדת שיפוט. הפעם נבחרו שלושה אוצרים (בן ליפסון האמריקאי, ז'אן לוק מונטרוסו האירופאי ואדם ברוך הישראלי), המייצגים שלוש תפישות עולם שונות. בהצגתן זו לצד זו הן מרגישות אחת את ייחודה של רעותה ופועלות להרחבת מרחב האופציות של הצלם בן זמננו. במקביל מוצגת גם תערוכה של צלמים ישראלים צעירים, מתוך מגמה להמשיך ולחוש את דופק היצירה הנוצרת בארץ".

אדם ברוך, חריף ניסוח, מציין כי לדעתו "הצילום הישראלי חי בסביבה תרבותית שאינה תומכת בו. הביינאלה לצילום בעין-חרוד הינה פשוט מפעל ישראלי חלוצי, מבורך למרי. בדרך-כלל פעילות הגלריות והמוזיאונים הישראליים, בתחום הצילום צנועה, ענייה, מתנוונת". המקום היחידי בו, לדעתו, מקבל הצילום "חלל תצוגה אפקטיבי ביותר" הוא העיתון והמגזין הישראלי. מכאן הוא מגיע לבניית תיזת ה"ארט-כרוניקה" שעוד נעסוק בה בהמשך.

מרק שפס ומיכה ברעם, נציגי מוזיאון ת"א, חולקים על תמונת המצב שמציג אדם ברוך ומצביעים על מספר תערוכות הצילום שהוצגו במוזיאון בשנים האחרונות. "כמובן", אומר ברעם, אוצר הצילום במוזיאון, "המוזיאון חייב להביא את טובי הצלמים בארץ ובעולם. וזה מחייב התבוננות מתוך פרספקטיבה וזמן". כך או אחרת, האירוע בעין-חרוד הוא אמצעי נוסף להרחבת ולהעמקת המפגש עם הצילום כתודעה אמנותית.

אם נשווה את הביינאלה הנוכחית לכדור-הארץ, נוכל לאמר שבקטבים נמצאים הצלמים יאן סאודק וגדי דגן ועל קו המשווה שוכן הצלם מייקל ספאנו. במשפט מרחיב נוסף ניתן לאמר, כי שלושת הצלמים ממחישים את שלוש הגישות הבולטות בביינאלה.

ז'אן סאודק האירופאי מייצג את הצילום בביטוי אישי צרוף. הוא מתחבר באופן מובהק אל המסורת הצלומית של המאה ה-19, לדימויים סוריאליסטיים, פורמטים אינטימיים, צנועים, צביעה ידנית, במלה אחת — "צילום אמנותי".

מייקל ספאנו האמריקאי מייצג את הצילום כמתעד ומעבר תהליכים של זמן ומקום. צילום בעל הקשרים חברתיים ללא יומרות חברתיות (דוגמת בן-שהאן, לונג ואחרים). דהיינו, העיסוק האמנותי במראה הפנורמי הגדול ובפורמט הצר והארוך הוא משמעותי יותר מן המסר.

גרי דגן הישראלי מייצג וממחיש את התפישה השלישית — הצילום כנוכחות תקשורתית, כסמן מועצם של תרבות-חברה-פוליטיקה. עבודתו נמצאת בנקודת המפגש שבין האיקונה הדתית-דידקטית לבין כרזת הענק בשלטי-דרכים או קיר-תעמולה ייצוגי במדינה פשיסטית.

החלון והווילון

כשם שאלוהים ברא את האדם בצלמו, כך בורא האדם את המציאות במצלמתו. הצילום החל את דרכו כאמצעי טכני גרידא להעתקה מוצלחת של המציאות, על-פי ערכי התפישה הקלסית ("התמונה היא חלון למציאות"). לאחר 150 שנות התגרות בציור, מאבק גלוי וסמוי, עומד הצילום בפני העולם, ללא בושה והתנצלות ומכריז: אני אמנות!

הצילום, כיום, נבחן לא רק כמכשיר וכטכנולוגיה, אלא גם כמדיום, חומר וכלי לאמירה אסתטית-אמנותית, כווילון או כמירקע דרכו מועברים דימויים מניפולטיביים ומשמעותיים של ועל המציאות. במשפט אחד — חתירה לאינטרפרטציה של המציאות ולא להעתקתה.

מבין שלושת האוצרים הנוכחים בחרו, לדעתי, ז'אן לוק מונטרוסו ובן ליפסון ללכת ב"דרך הבטוחה" ולהציג תפישות מוכרות ומנומקות. אדם ברוך מציג תאוריה בטוחה פחות ובעייתית. יחד עם זאת ואולי בשל כך, הביתן הישראלי הוא המסקרן והמרתק ביותר.

ז'אן לוק מונטרוסו בחר להציג שלושה תצלומים המייצגים, לדבריו, את הגיוון והפלוראליזם שבצילום האירופאי "שיצא מהלם ההיפנוטי שהשפיע עליו הצילום האמריקאי החל משנות ה-70. בחרתי בשלושה תצלומים המייצגים "טמפרמנטים" שונים, אשר משותפת להם התביעה: להביע באמצעות עבודתם הצילומית ראייה מודעת ויוצרת. נבחריו הם: יאן סאודק צלם צ'כי "היוצר עולם גרוש בחזיונות, חלומות בלהה ותשוקות מוחלטות. עולמו מגיח מעולם של פליני, ממועקת המוות, הזיקנה והזמן החולף".

סבסטיאו סלגדו מציג צילום פוטו-ז'ורנליסטי בנושאים חברתיים. תצלומיו מתעדים חיי איכרים מנוצלים, עובדים מהגרים בשכונות עוני וכו', ומזכירים בסגנונם את תצלומיהם של ווקר אוונס ויוג'ין סמית. גם ז'אן קריסטוף בלו, המצלם בעיקר נופים, מציג תצלומים הנראים מוכרים וחביבים, באסתטיקה "בטוחה".

אשף הצילום האמריקאי אינו מציע חידושים והמצאות. בן ליפסון, האוצר, בחר בארבעה צלמים שיצירתם קשורה בתהליכים ובנסיונות אישיים לתרגם לאמנות את הזמן, המקום וההכרה הספציפית בה הם חיים. "אם לא תצלם במקום שממנו באת — מצטט ליפסון מפיו של מייקל ספאנו — קרוב לוודאי שיהיה ביטוי לחוסר כנות באמנותך".

מייקל ספאנו מצלם תצלומים פאנורמיים, מאורכים, של נופי ילדותו ברובע ברונקס בניו-יורק. ז'אן גרובר מציגה תצלומי טבע דומם צבעוניים. היא יוצרת "סביבה" מיניאטורית על-גבי שולחן — המורכבת מבקבוקונים, פסלי ארד זעירים של מלאכים ובעלי חיים, כלי-מטבח ועוד. הצילום פועל במערכת הנעולה של ציטוטים ווריאציות על תולדות האמנות, מן התקופה הקלסית ועד לציורי הבקבוקים של מורנדי.

גם ג'ון קופלאנס מתחבר אל תולדות האמנות. הוא מצלם את חלקי גופו העירום, המזדקן, בתנוחות המתקשרות אל מוטיבים גבריים מתבליטים יווניים ואשוריים. הנוכחות הגופנית והגדלת מירקם הגוף קושרות אותו גם אל צילומיהם של ווטסון, שטיגליץ ו"אמני הגוף" של שנות ה-70. פרנק גולקה צילם את מראות ההרס

סבסטיאו סלגדו, ברזיל 1981

[illegible] ביתו, לאחר סופת טורנדו. כעבור שנה צילם את אותם [illegible] שוב. בתערוכה תלה את צמדי התצלומים.

האוצר הוא היוצר

בביתן הישראלי מוצגות עבודותיהם של מיכל היימן, אלכס ליבק וגדי דגן.

היימן מציגה שורה ארוכה של הדפסי-רשת צילומיים בפורמט [illegible] הגדולות של עמודי העיתון "ידיעות אחרונות". עמודים [illegible] תצלומיה והכיתובים המלווים אותם. הדמויות המוצגות [illegible] כוללות מבחר "מצליחנים" ודמויות תקשורתיות, מעין [illegible] תרבות ישראליים.

ליבק מציג סידרת תצלומים המתעדים את לוויית יעקב [illegible]. רצף של שישה תצלומים, אשר צולמו בזה אחר זה. [illegible] האחרון בסידרה הוא זה שפורסם בעיתון "חדשות". הרצף [illegible] את תהליך עבודת הצלם בבחירת "הפריים הנכון" ו"הרגע [illegible]".

[illegible] דגן מציג עבודת ענק, פוטו מונטאז' צבעוני העוסק [illegible] של הבאבא-סאלי. זוהי מעין איקונה מודרנית כש"הקדוש" [illegible] שני הצדדים, ובמרכזו — נוף נתיבות ודמויות מאמינים. [illegible] היוקרתית של האיש, מתנשאת באלכסון השמימה, כמו [illegible] של אל-השמש או רכב-האש שהעלה את אליהו הנביא [illegible]. גם פוטו-מונטאז' זה מקורו בסידרת תצלומים לעיתון.

[illegible] ברוך מנסה להפוך כרוניקה (עיתון, זמן מהיר, חולף נזיל, [illegible]) לכרונוס (זמן נצחי, מיתולוגי, יציב, ערכי). הדמויות [illegible] כ"חדשות" עוברות מטמורפוזה והופכות לדמויות [illegible], גדולות מן החיים, המייצגות ערכים, אידיאלים, [illegible] אמנות.

[illegible] ברוך רואה את האמנות לכוונת התקשורת וההמולה [illegible] ולכן מלת-המפתח בביתן הישראלי היא נוכחות. אלה [illegible] בעלות נוכחות פיזית (גדולות ממדים וצבעוניות) ומנטלית [illegible] ישירים, אמירות ברורות, תקשורתיות, קשר מיידי [illegible]/דחייה רגשית). החומר המוצג כולל דמויות המוכרות [illegible] הישראלי. אין לו קושי נפשי-מנטלי להתחבר אליהן. מקדם [illegible] וההבנה הוא גבוה. יחד עם זאת העבודות אינן פשטניות, [illegible] מתאימות גם לקהל אנין ואינטליגנטי, קהל המסוגל לאתר [illegible]/התקדימים וההתייחסויות מתולדות התרבות (פופ [illegible] האמנות מושגית אצל היימן, "פייטה", ג'וטו, רמברנדט ויוג'ין [illegible] אצל ליבק, איקונה, כרזת רחוב, קיר תעמולה, דמויות [illegible] ומנהיגים באמנות אצל דגן). כך יוצאים כולם נשכרים מן [illegible] ו[illegible] בידם. ורבותי, זה עובד!

[illegible] שלא "עובד" כל-כך, זו התאוריה. "ארט כרוניקה", לדעתי, [illegible] פוטו-ז'ורנאליזם בתחפושת. כן, אותו פוטו-ז'ורנאליזם [illegible] המוכר, למשל, ממגזין "לייף". "לייף" הניב בשנות השיא [illegible] צלמי-עיתונות מקצועיים רבים, אשר עבדו על-פי נסיבות [illegible] מוגדרות וברורות ותצלומיהם החדשותיים עברו את מחסום [illegible] והפכו לאמנות, עם מימד נצחי, אוניברסלי, מיתולוגי. [illegible] קרטייה ברסון, דייאן ארבוס או יוג'ין סמית זכו לכך בזכות [illegible] תצלומיהם ובזכות ראייתם ואמירתם האישית. ללא רתיחה [illegible], מאולצת. מיכה קורשנר ומיכה ברעם הם שניים מן [illegible] כאלה בארץ. הרשימה המקרית הזו מצביעה כי "ארט [illegible]" חברו יחדיו הרבה לפני התאוריה הטרייה.

[illegible] העניין המשמעותי והבעייתי יותר בביתן הישראלי הוא [illegible] יוצר-אוצר. התחושה שלי, והלוואי ואתבדה, היא כי [illegible] האמיתי בביתן הוא האוצר אדם ברוך. בדרך-כלל, אוצר בוחר [illegible] ועימם או בלעדיהם בוחר את העבודות הקיימות או [illegible] בסקיצות/מודלים. אחר-כך הוא עורך ומארגן את [illegible] התצוגה, לפי שיקולים שונים וכותב את המאמר, [illegible] ומבאר/מחזק את המוצגים ואילו כאן יש סגנון [illegible]. נראה כי התערבות האוצר היתה רבה יותר. [illegible] לומר, כי האוצר התאים את העבודות לתאוריה. [illegible] האוצר הוא היוצר האמיתי של העבודות תוך [illegible] כוונת צילום, להגשמת רעיונותיו. הצלמים [illegible] שיתפו פעולה במעשה זה. נראה כי, על פניו, נוצרו [illegible] חדשים כיון אוצר ליוצר. יש מי שמחכים לו כבר [illegible].

[illegible] הישראלי, בעל הנוכחות האדם-ברוכית, הוא [illegible] להציג אמירה צילומית עכשווית אחרת, [illegible] ישראלי מובהק" (גם אם הפרצוף איננו מחמיא [illegible] לגבי תערוכת הצלמים הישראליים הצעירים [illegible] כולם, נקסמי המגזינים מחו"ל או בסגנונם.

[illegible] ושלא תיאורתי מצדיק ביקור במשכן האמנות [illegible] חורשים וחרובים.

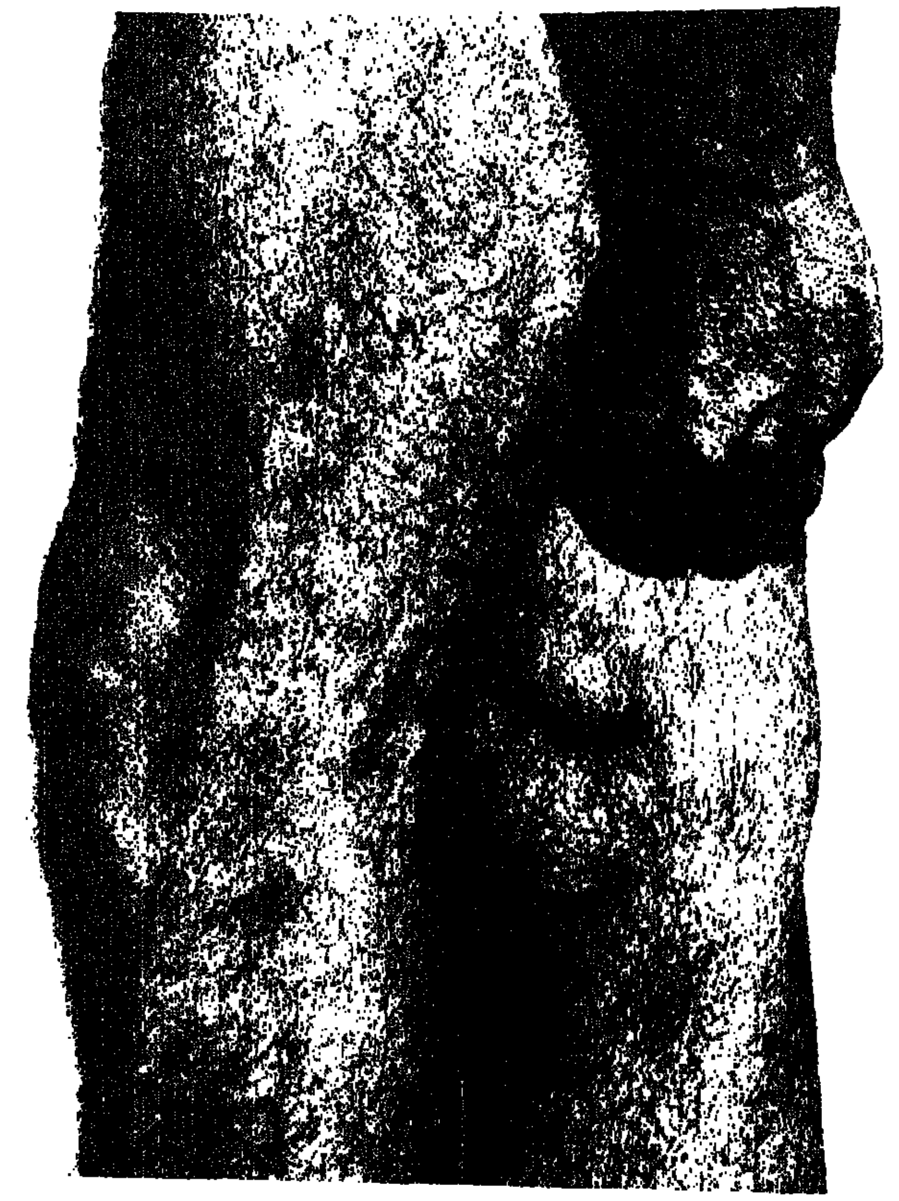

ג'ון קופלאנס, דיוקן עצמי – ידיים וישבן

יאן סאודק, ארבעה

מיכל אבני, ללא כותרת

יוצרים אמריקאים חדלו מלהתרפק על השיבה הנוסטלגית לשורשים, לחיי הטבע בכפר. גם אורח החיים העירוני אינו אהוד עליהם במיוחד. בסרטו „אנשים מבוישים", מציג הבמאי הרוסי הגולה אנדרי קונצ'לובסקי מפגש בין אֵם כפרית קשוחה ונבערת מביצות לואיזיאנה לקרובת משפחה שהיא עיתונאית מצליחה מניו־יורק. בעימות המסורתי בין עכברי העיר הלבנבנים ועכברי הכפר השורשיים, אין מנצחים. התרבות האנושית, לפי קונצ'לובסקי, רקובה מיסודה

מאת יעל ישראל

על מדרגות הבית בין ביצות לואיזיאנה, „אנשים מבוישים"

שני הבנים, טומי ופול. האם מושלת ביד קשה

עכברת הכפר ועכברת העיר

אין־ספור פעמים נבחן בקולנוע האמריקני העימות הניצחי בין הציוויליזציה לבין חיי הכפר הראשוניים עימות שסופו נתון לרוחות שבאופנה. בשנים בהן חזרו האמריקנים העירוניים להתרפק על רוח האמריקנה השורשית, מצאנו את גיבורי הסרטים עושים ברגליהם „חזרה לכפר", קונים חוות עתירות אקרים, חובצים את החמאה בעצמם ונלחמים בידיהם העדינות בפגעים אקולוגיים.

שלהי שנות השמונים מציירים את חיי הכפר בצורה הרבה פחות אידילית. שוב לא מתרפקים על האוויר הכשום, הנקי מערפיח, על הרביצה הרוגעת עלי חציר, ועל לגימת החלב הפושר היישר מעטיני הפרה — כשיא הקיום האנושי. הגוף הפראי, הבראשיתי, עלול לבלוע אותך — אומרים ליאפים מפונקים, ובכלל, מוטב שלא תפתח רעיונות־שווא סנטימנטליים כדבר חזרה לטבע. מי שבילה את רוב ימיו על פני אספלט קשות, שלא ינסה לכבוש את הביצות והאפרים. המפגש עם הטבע עלול להיות מסוכן, אומרים לנו כאחרים מהסרטים. כשדיאן קיטון נוטשת את חליפת העסקים הניו־יורקית שלה בסרט „תינוקת בירושה" לטובת חווה מושלגת, נטולת תרבות ופינוקים עירוניים — היא נכנסת מהר מאוד לדיכאון. מה לה ולרקיחת ריבות תפוחים ואפייה אינסופית של לחם שחור. איפה חלום הכפר, ואיפה המציאות האפורה. וכשהריסון פורד אורז את בני משפחתו הכנועים במטרה להחיות חלום ערטילאי וליישב מפרץ פראי קסום בסרט „מפרץ מוסקיטו", הוא גומר בתוך גופה על רפסודה באמצע האוקיינוס. בקיצור, אומרים לנו כיום בהוליווד, בלא מעט סרטים לעכברי העיר אין מה לחפש בין ערוגות החציר.

ומה בדבר העימות התרבותי הנצחי בין עכברי־עיר לבנבנים עם ווקמן, לבין עכברי־כפר קשיחים ושורשיים? אם לתומכם חשבתם שנושא זה נעלם מהקולנוע ההוליוודי, הבוחר כיום לעסוק בלקטים הקיומיים של מטנפי הקוקאין והאורבניים למהדרין, ובכל אותם המהומים המשפשפים בסולם הערכים של וול סטריט — בא הבמאי הרוסי הגולה אנדריי קונצ'לובסקי ונתן לאמריקנים (בהפקה ישראלית־הוליוודית של גולן־גלובוס, משנה לאו) הצצה תקופה גם בעיר, גם בכפר. ובמאבק התרבות שלו אין מנצחים. העיר מקוללת ורקובה, אך שורשי הכפר אינם נעלים ממנה. התרבות האנושית כולה — לפי קונצ'לובסקי — רקובה, מבולבלת, מיוסרת ובכלל מעורערת מן היסוד. חטאים קדמוניים, פשיטת רגל מוסרית והפניית עורף לאלוהים, הם שהביאו למצבה העגום של האנושות.

את המחיר משלמים הבנים

קונצ'לובסקי, פליט התרבות המזרח־אירופית, שנטמע לא רע בתרבות הקולנוע ההוליוודית — עשה את סרטו האמריקני החדש: „אנשים מבוישים" בהשראת המלודרמות האמריקניות הגדולות. התמוטטות ערכי המשפחה, התערערות הסדר החברתי, פער הדורות, ניהיליזם מחניק, שקיעה מוסרית — הם חלק מהנושאים הנבחנים בסרטו, כבאותן מלודרמות אמריקניות על משפחות דרומיות, פטריארכליות, שיצאו בשנות החמישים מידיהם של הבמאים דגלאס סירק, איליה קאזאן ואחרים. כמעין נבואת תוכחה הוא חותם את סרטו בפסוק אפוקליפטי מתוך ספר „ההתגלות", הוא חזון יוחנן שבברית החדשה. באותו פסוק מוכיח אלוהים את יציר כפיו העצל והנרפה: „ידעתי את מעשיך, כי לא קר ולא חם אתה, מי ייתן והיית חם או קר. כי עתה פושר אתה, על כן אקיאך מפי". ולשם כך הוא ממקם את סירטו בנוף בראשיתי, קדום, קשה ומלא הוד.

קדמת עדן שלו חיה וקיימת בין ביצות לואיזיאנה. שם, כמו בסרט „קדמת עדן" של קאזאן, חיה משפחה קשת־עורף, שאינה יודעת לנצל את הטוב שנותנת האדמה למי שיודע לאהוב אותה ולדרוש ממנה. הטוב שבא לאחר הכניעה, בתום מאבק איתנים עם תנאי הטבע. במסורת אותן מלודרמות יש בסרטו של קונצ'לובסקי שתי משפחות או, לפחות, מה שנשאר מהן. אך בראש המשפחות לא עומדים אבות פטריארכליים כי אם אמהות חזקות. מהגברים נותר רק זיכרון מר. האחת היא עירונית מתוחכמת ועיתונאית מצליחה מה„קוסמופוליטן" (ג'יל קלייבורג). היא גוררת את מזוודות הגוצ'י שלה ואת בתה המתבגרת לביקור אצל קרובי־משפחה רחוקים, רוצה לעשות עליהם כתבה, ובהזדמנות לחקור קצת את שורשיה. היא מגלה משפחה מוזרה ומבודדת, צאצאי שבט הקאז'ון, שעדיין גרים בפרימיטיביות מחפירה בביצות הבאיו. אם המשפחה, כפרית נבערת (ברברה הרשי, הוכתה בפרס המשחק בפסטיבל קאן 87') מושלת בבניה ביד קשה, ומשליטה חוקים מטורפים בנוקשות דתית פנטית. חיה בצל הבעל הנוקשה, שנעלם לפני חמש־עשרה שנים, ומאז סוגדת לו ולערכיו כמו לאלוהים קטן, ממשיכה בשמירה הדוקה על החיים הספרטניים, בלי חשמל, בלי טלוויזיה, בלי מים זורמים, בחשש איום ממפגש עם חטאי הציוויליזציה.

כאמור, אל המקום הזה, הנטוע בנוף קדמוני ויפהפה, מגיעה האשה העירונית הבטוחה בעצמה, ואיתה בתה המתגרה, פורקת־עול קטנה ומבולבלת, בחולצת טי של להקת „ראשים מדברים", עם ... בקבוקון מלא קוקאין ווק־מן שמשמיע, לאוזניה בלבד, את אלוויס קוסטלו.

... של המפגש בעוינות הדדית, העוברת לרחרוח הדדי, אך ... כאווירת פיוס. קונצ'לובסקי — הרי אמרנו, נביא זעם — אינו מתפתה לאווירת הסנטימנטליזציה המזויפת של אחווה ... וערכי־כפר שורשיים. האם הטיראנית מתגלה כאשה ... שדעתה השתבשה עליה מאז נישאה לבעלה כשהיתה בת ... הוא זקן קשוח, מאצ'ו מקומי שבוחן את גבריותו בציד, ... עם גברים אחרים ובהתאכזרות חייתית לאשתו. מאז נעלם, ... את מקומו בבית, גם את כס השלטון, ממשיכה את ... כך שהיא מחזיקה את בניה קצר. עכברת־העיר ... המזועזעת מהסיפורים המשפחתיים שגילתה זה עתה, ... היא מגדלת בגפה את בתה, אך זו מתרחקת ממנה, ... את נסיונות ההתקרבות הקושרים של האם הנבוכה, ... מדי את הפער ההולך וגדל בינה לבין בתה היחידה. ... הנשים איבדו את ילדיהן מזמן, אך עדיין מחזיקות ... בת הקאז'ון הכפרית כולאת את בניה במחסן, ומכה ... אך בכך רק טוענת את שנאתם כלפיה. ... העירונית מנסה לתמרן בבתה ולמנוע ממנה מפגשים ... בן ארבעים, שגם היא בילתה פעם במיטתו. שתי ... במלאכת ההורות, אחת קשה מדי והשנייה רכרוכית.

... בין גרייס מהעיר וטומי בן הכפר

אנדרי קונצ'לובסקי. סרט על מצבה העגום של האנושות

את המחיר משלמים הבנים. דור רופס וחסר חוט שדרה שנסחף למערבולת של התמוטטות ערכים מוסרית. וכמעט מתבקש לומר כאן: חוסך שבטו שונא בנו. אבל גם זה עוד יבוא, ממש לקראת סיום הסרט, בתום מפגש מסוכן ואלים בין בת הציוויליזציה לבני הכפר, מפגש בו הבן האלים (הכפר) מנסה לאנוס את הבת המתגרה (העיר) והאמהות, שמגלות זאת מאוחר מדי, מנסות לאחות את הקרע, זו תופסת חסות על בתה הזקוקה לחום ואהבה, וזו מרפה קצת את החבל הקושר אליה את בניה המדוכאים.

המערב הרופס המזרח הנוקשה

כאן יש צורך דחוף להסביר את הרובד הנוסף של הסרט. „אנשים מבויישים" הוא בעצם משל ליחסי מזרח ומערב. סמל לנסיונות המפגש הכושלים. סמל לשתי התרבויות שהצמיחו עשבים שוטים. מכאן המערב הקפיטליסטי, ברוך היוזמה החופשית ועתיר הטכנולוגיה, אך הרופס וחסר האידיאולוגיה. ומכאן הגוש הקומוניסטי הנוקשה, המסורף, המחזיק קצר את נתיניו, שיש לו בן מקולל שהעז לבגוד וערק (הבן הגדול שיצא לעיר החטאים), ויש לו כבשה שחורה וחלשה, כלואה בערבות סיביר הקפואה (הבן המורד שהאם כלאה במחסן), יש לו בן מעריץ, שיעשה כדבריו (הבן הנאמן, שעוזר לאם וממשיך את דרכו של האב). ואם למישהו זה לא מספיק, מחזק קונצ'לובסקי את הסמל בעזרת תמונתו של אב המשפחה, מעוטרת בשפם סטליניסטי מובהק — התלויה על הכותל הכי מכובד בבית, לראות ולהעריץ מתוך יראת כבוד דתית.

אין ספק שבשביל קונצ'לובסקי — שגלה מברה"מ בראשית שנות השמונים (לאחר שעשה שם את „סיביריאדה", אפוס רוסי על 60 שנות ההיסטוריה הסובייטית דרך סיפור חייהן של שתי משפחות כפריות בסיביר) — סרטו החדש הוא מחאה על תרבות הדיכוי הסובייטית ועל חוסר הנחת שלו מהתרבות המערבית בה נטה את אהלו. את המשל שלו ליחסי מזרח מערב הוא מבטא בעזרת נושאי כיסוי שקל יהיה לחבבו על האמריקנים. הסיפור הבסיסי, מפגש בין אם כפרית נוקשה לעיתונית רופסת — נכתב כבר לפני עשר שנים, בעת צילומי „סיביריאדה". במקור יועדו התפקידים לשחקניות ליב אולמן ומלינה מרקורי. רק באמריקה קיבל התסריט את צביונו האמריקני, העלילה הועברה לביצות לואיזיאנה, והגיבורים קיבלו את האופי הקאז'וני.

קונצ'לובסקי אולי אינו מרוצה לגמרי מאמריקה, אותה הפך לביתו, אך הוא מצליח לעשות בה מלודרמות שישאו חן בעיני האמריקנים. כל סרטיו האמריקניים, עד כה, נעשו בהפקת גולן־גלובוס, „מאהביה של מריה", „רכבת אל החופש", „המאבק לחיים" וגם „אנשים מבוישים" — כולם עשויים במשיכות רגש עזות ובשיאים דרמטיים רגשניים. את השניות ביחסו למזרח ולמערב מבטא סרטו החדש. ארצו החדשה מגדילה את חשבון הבנק שלו ומקנה לו כבוד ויקר, אך היא שטחית, ריקנית ומדודה, והוא בטח מתגעגע לארצו הישנה, שם חי ועובד עד היום אחיו הצעיר, הבמאי ניקיטה מיכלקוב, זה שעשה את „עיניים שחורות". קונצ'לובסקי מביע בסרט את אכזבתו משתי התרבויות ומהקיום האנושי בכלל. אצלו, בסופו של דבר, מגרשים מקדמת עדן. ■

החיים בביצות

הוליווד אוהבת לגלות, ואחר כך לכבוש ולביית — את אמריקה הפראית, שחיה לה בצד תרבות הצריכה והקוקה קולה, ומתעקשת לשמור על ייחודה. ב„העד" למדנו על כת ה„אמיש" החיים להם עד היום כמו אבות אבותיהם שהגיעו מגרמניה לעולם החדש. ב„ליבו של אנג'ל" קיבלנו קורס מזורז בחיי המולאטים, תושבי המיסיסיפי, צאצאי דם שחור ואינדיאני שהתערבב בדם צרפתי.

בני הקאז'ון, בסרטו של קונצ'לובסקי, הם רק עילה לחיזוק ההבדלים הערכיים בין חיי התרבות לחיי הכפר, ובין המערב למזרח. הוא גם כמעט אינו מתעמק בפולקלור ובאורח החיים המיוחד של בני שבט הקאז'ון, החיים עד היום בין ביצות לואיזיאנה. ובכל זאת חוץ מ„גברים במבחן" שהזכיר בחטף את בני הקאז'ון ומנהגיהם המשונים — זהו הסרט הראשון שממש עוסק בהם. ואחרי הכל הקאז'ונים חיים באמריקה כבר כשלוש־מאות שנים. דבקים במסורת הקדומה ובאמונות התפלות, באגדות ובסיפורים שעוברים מדור לדור. משמרים את האזוטריות התרבותית בכך שהם נישאים ביניהם, וממעטים בקשרים עם העולם החיצון.

לפי האגדה הם נוקשים, קשי־עורף, עצמאיים, חסרי רחמים, חייהם הצמיחו הרבה אגדות ומיתוסים, נכונים או לא, איש לא ידע. גם כל מיני סיפורים מבעיתים על בני קאז'ון גברתניים שחוטפים נשים לבנות וכולאים אותן בבקתה מבודדת ביער. ייתכן שאגדות אלו נוצרו בעיקר בגלל הבורות והפחד מפניהם. הקאז'ונים הם אנשים מסוגרים, מתפרנסים מציד ודיג בביצות הבאיו, חיים בתוך עצמם, קנאים לתרבותם ומתעקשים לדבר צרפתית מתבדלת. הם חיים על־פי חוקים שבטיים של נאמנות, גבריות ושתקנות. הגברים יוצאים לציד ונבחנים באומץ ליבם, הנשים אינן מרחיקות מן הבקתה המשפחתית.

מיליון בני קאז'ון חיים באמריקה. רובם בלואיזיאנה, שבמאות ה־17 וה־18 ... [illegible]

כל יום

14.10.88 – 20.10.88
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

14.10.88

08.00 עד כאן רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות. קשת וענן גשם מענן (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי) הסנדלר, העני והמלך (כ).
09.00 מוסיקה (ר' ר'ג): מי בחלילית.
09.20 לשון ותקשורת הילדים משכונת חיים: עיקר וטפל 1 (כ).
09.45 טיול בספרי אגדות: 1. שלושה ידידים קטנים. 2. שירים שענת אוהבת.
10.15 חשבון ו' ורכון לעשרוני.
10.40 מדעי הטבע (יסודי) סרטן החולות.
11.00 חברה ותרבות (יסודי) פגישה עם יהואש ביבר (כ).
12.00 חברה ותרבות (על יסודי) על הבריולים: הופ התבגרתי.
12.30 מוסיקה (על יסודי).
13.15 אוניברסיטה פתוחה: מוסיקה (פרקי באורוק גלגולו של ניגון.
13.45 עד כאן רצף דפי הטלטקסט.
13.50 זהו זה שידור חוזר (כ)
14.40 היהלום שבכתר פרק 12.
15.30 מפגשי בראשית: פרשת נח שיחתו של הפרופ' יונה פרנקל.
16.00 ערב חדש, המוסף לשבת: דן מרגלית.

מיאה פארו, בסרט הקולנוע „תינוקה של רוזמארי" (22.15)

16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 „הפעלולן" שם הפרק: נכון, אנחנו רשעים
17.20 לקט שירים.
17.30 סרט ערבי.
19.20 „על המרקע" (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „שבת שלום" עם אלעזר שטרום.
20.15 „יומן".
21.15 גבי גזית מארח: תכנית בידור ואירוח דו־שבועית חדשה.
22.15 סרט קולנוע „תינוקה של רוזמארי" (ראה הפנייה).
00.35 פסוקים לשבת
חדשות.

ערוץ 2

18.35 אוסף להיטים של בלינדה קרלייל.
19.00 „סטינג" „הביאו את הלילה". סרט תעודי המתעד את ההורות לקראת המופע המרכזי בסיור ההופעות העולמי של סטינג, שהתקיים בפריס ב־1985.
20.45 אוסף להיטים של טינה טרנר.
21.05 שירים של דריל הול, סירה גאוטס.
21.35 אוסף להיטים: רוברט פאלמר, ג'ורג' מייקל וברוס ספרינגסטין.

סרט קולנוע: „תינוקה של רוזמארי" (1968). סרטו של פולאנסקי המספר על זוג שזה עתה התחתן, ועובר לגור בדירה בניו־יורק. השכנים עוזרים לזוג, אלא שבהדרגה מתגלה מימד מוזר ומאיים בהתנהגותם, הקורה בהריונה של האשה. הם שייכים לכת של מאמינים בשטן, והבטוחים כי האשה עתידה להביא לעולם את משיחם החדש. פולאנסקי מצביע בו על הצד האפל של המין האנושי, המסתתר מאחורי התנהגותם היום־יומית. משתתפים: מיאה פארו, ג'ון קאסאבטס, סידני בלקמאר, מוריס אוונס, ראלף בלאמי, רות גורדון.
שעה — 22.15

שבת טלוויזיה

15.10.88

16.00 „הרפתקאות מעולם הצמחים" בסדרה סקירה על עולמם המופלא של הצמחים. הפרק השמיני: „הממלכה השלישית".
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 „החוקר קמלאון". „קן צרעות". קמלאון חוקר אדם הנחשד בהנחת פצצה בביתה של אשתו, החיה בנפרד ממנו.
18.00 „ערב טוב" תכנית המארחת אמנים מן הארץ ומחוץ־לארץ. והפעם: להקת השגרירים, הצמד רנין וואליד, הזמר היווני יאניס, מאנר עואם והרקדנית אמירה והזמרת מירי אלוני. כמו כן יופיעו להקת הריקוד באליהו וגרנד סנטינו.
18.30 „שבועון הטלוויזיה". תכנית העוסקת במגוון אירועים מן העולם (ערבית).
19.00 „המסעדה הגדולה" „מיליון דולר". צוות המסעדה מגלה מזוודה מלאה בדולרים. אנשי הצוות מדמיינים כיצד יבזבזו את הכסף, עד שפקיד מס ההכנסה מגיע. הוא מביא את הצוות לידי נסיונות נואשים ומשעשעים להחביא את הכסף. שחקנים: ג'ק כהן, נסאם זועמות, ח'ליל ח'אלדי, עסאן עבאס, נעים חכים, אביבה פז, אברהם סלקטר.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „צירופים". תכנית אירוח דו־שבועית. חיים זיסוביץ מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל.
20.25 ספורט — משחק השבת.
21.00 „רואים עולם". יומן החוץ של הטלוויזיה הישראלית.
21.40 שידורי המפלגות ערב הבחירות, לכנסת הי"ב.
22.20 סרט טלוויזיה

דוד ויצטום, מגיש יומן החוץ „רואים עולם" (21.00)

„חקירתו של ג'ון". (ראה הפנייה).
23.50 „אגדה של מקום" (ראה הפנייה). חדשות.

ערוץ 2

18.35 עולם החי: על הביצות בצפון אמריקה.
19.05 מאחורי הקלעים: מת לחיות.
19.40 סרט תעודה — גינאה.
20.10 סרגת הסופרים: כתבת המגזין NEW YORKER.
20.40 פרשת ביידרבק. פרק שני: כל אחד יכול להצטרף.
21.30 דרמת טלוויזיה ישראלית — מסע בארץ ישראל.

סרט טלוויזיה: „חקירתו של ג'ון". מותחן פסיכולוגי על רצח משפחה שלמה בלא כל סיבה נראית לעין. צעיר מוזר, המובא לתחנת המשטרה בערב בו התרחש הרצח, מסרב לומר דבר על עצמו או על מעשיו. האם יש קשר בינו לבין הרצח? הסרט עוסק במתחים הפסיכולוגיים בהם נתונים חוקרי המשטרה והעומדים לחקירה. משתתפים: מייקל מוריארטי, דניס קוויליי וביל פקסטון. התסריט: מלקולם מקאי, הבמאי: ניק רנטון.
שעה — 22.20

ראשון טלוויזיה

16.10.88

08.00 עד־כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 תלמוד, שניים אוחזין: פשיטא 1 (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי) משפט הירושה (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו, משירי מרים ילן שטקליס (כ).
10.30 אנגלית ז'.
11.00 חשבון ה', שברים שקולים.
11.15 צרפתית.
11.35 גיאוגרפיה (ה' ו') יפו: מפעל.
12.00 אנגלית י'.
13.00 אנגלית ט'.
13.30 הסטוריה כללית. קרל הגדול: מאחד אירופה.
14.00 עד־כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: מדינות באפריקה, אלג'יריה צרפתית.
15.00 הי בינבה.
15.10 רחוב סומסום.
15.40 שעת כושר.
16.00 הקוסם מארץ עוץ.
16.20 כך היו חיינו.
17.00 ערב חדש, מנחה: דן מרגלית.
17.30 „קח סיכון" — שעשועון חידונים, משימות „בלתי אפשרויות" ומסלול מכשולים מטורף, בעזרתם של ילדים מכל רחבי הארץ, בהנחיית אבי קושניר.
18.00 „כוח המתח": „רוחות רפאים בטירה".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „רוצה פתרון" (ערבית).
18.45 „חידושים והמצאות", מטוס קל זעיר וחלק א') (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „אלף", קייט נותנת לאלף שיעורים באורחות, ואח"כ סובלת מסיוט.
20.30 „להיט בראש", מצעד להיטים עבריים, עפ"י מצעד הפזמונים של רשת ג'.

אבי קושניר, מנחה את התכנית „קח סיכון" (17.30)

21.00 מבט לחדשות.
21.35 שידורי המפלגות ערב הבחירות לכנסת הי"ב.
22.15 „לקראת שידור".
22.30 „שושלת", פרק 103: קריסטל נכנסת לעסקים בקנייה של סוס ערבי: ג'ף וניקי מתחתנים בבוליביה: בלייק פוגש נציגים מסין, ומעלה בכך את חמתה של אלקסיס.
23.20 מותחן בריטי — „מים שקטים" (ראה הפנייה).
23.50 פסוקו של יום.
חדשות הלילה ומוסף ספורט שער ראשון.

ערוץ 2

18.35 „הברווזון המכוער".
18.48 „רגע לפני..." שמירה על כושר ופיתוח שרירי הרגליים.
19.00 „התיבה מפליגה". פרק שישי: „אי במצוקה".
19.27 „רגע לפני..." על שחקן הסרט האילם, פרנק פוסט.
19.30 „חטיפה". פרק חמישי: „רצח".
19.55 פינת המתכונים: אירות.
20.05 „נקודת זינוק": כדורסל בין קבוצת „נוטר־דם" האירית לבין קבוצת „דה פול" מאילינוי, ארה"ב.
21.08 להיטים של אלטון ג'ון, ג'וני קאש ודייויד לינג'ונס.
21.30 „קלוז־אפ": „ליידי איב".
21.40 „קליפ מי יודע?".
21.45 אוסף להיטים של פול יאנג.

מותחן בריטי: „מים שקטים". סידרת מתח בשישה פרקים, המתרחשת בין כותלי מנזר לנשים. הסידרה מבוססת על רומן של אנטוניה פרייזר. פרק ראשון: נזירה מתה מהרעבה עצמית במגדל הכנסייה. ג'מיימה שור, לשעבר תלמידה במנזר, וכעת מראיינת בטלוויזיה, באה לחקור את הפרשה. משתתפות: מרידה אייטקן והנה אשרסון.
שעה — 23.20

שני טלוויזיה

17.10.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
09.05 שעת כושר.
08.15 תולדות הישוב, ארץ מולדת: בפתח תקופה (כ).
08.40 כלי סורות, ביניים 1.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 אנגלית ז'.
10.30 רגע עם דודלי, השכונה שלנו וכו.
11.00 ערבית מדוברת, ג'ארכ קריבב: כיף חאלכ?
11.15 אנגלית ו'.
11.30 חשבון פשוט ד', מדוע אסור לחלק באפס? (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.30 אנגלית ח'.
13.00 תלמוד. שניים אוחזין: מאי טעמא (כ).
13.25 גיאוגרפיה (ז' ט') שני מדבריות: סהרה וסונורה.
13.45 צרפתית.
14.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 תיבה 2.
14.30 בארץ הקטקטים.
15.00 קשר משפחתי. יוסי אדרי המגדל את בנו שלומי נפגש עם אחי יותם בפעם השניה. יוסי ואחי יותם משוחחים על השינויים שחלו במשפחה מאז פגישתם הראשונה.
15.40 סידרה חדשה — זיעת השמש דמעות הירח (ראה הפניה).
16.40 שביל באמצע שביל בצד: נחל אל־על והמפל הלבן.
17.00 ערב חדש, מנחה: רפי רשף.
17.30 „חבובוטוף": „חבובות מוסיקליות".
17.55 סרט הנפשה — „קטנטן".
18.10 דרמה — „הרגל מגונה".
18.25 „פסוקו של מקום": מבט אל עזמות המוזכרות במקרא.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.

דרן רדמיני, הוא ג'ראלד דארל הצעיר (20.02)

20.02 „משפחתי וחיות אחרות". פרק שלישי: המשפחה יוצאת לפיקניק על החוף. ג'רי פוגש את ידידו האיכר הזקן יאני, המעניק לו עקרב בצנצנת. ג'רי ואת תיאודור סטפנידס, ביולוג נלהב.
20.30 „משהו מהסרטים", תכנית דו־שבועית בענייני קולנוע. מגישה: שירה גרא, בהשתתפות שאול שירדן.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 שידורי המפלגות ערב הבחירות לכנסת הי"ב.
22.15 „המופע של גארי שנדלינג" אליין, אהבת ילדות של גארי, מגיעה לביקור אצל אמה, והאהבה פורחת מן הבת וגם מן האם...
22.45 „זה הזמן", תכנית אירוח בשידור ישיר. מנחה: רם עברון.
23.25 „ראמפול" הפרק השני, השופט גרייבס מקשה על חייו של ראמפול בבית המשפט. וחייו נעשים נעימים עוד פחות, כשמגיע לביקור חבר ותיק של הילדה אשתו.
24.15 פסוקו של יום.
חדשות הלילה ומוסף הספורט חצי פינה.

ערוץ 2

18.35 להיטים חדשים — "T'PAU ודייויד סילביאן".
19.00 אוסף להיטים: „משום ארום", טיפאני וג'ורג' הריסון".
19.30 שירים של קיילי מינג, מגדי סמית וסטוק ווטרמן.
20.05 שירים עבריים: עפרה חזה, שלמה ארצי, רבקה זהר ואדם.
21.05 פופ צרפתי: רישאר גוטנייה, דורותי ואסטין דהיאן.
21.35 ג'ולי מגינס בהופעה.

„זיעת השמש, דמעות הירח". בסידרה בת 8 פרקים מצייר ג'ק פיזר, פרופיל רחב ידיעה של יבשת אמריקה הדרומית, על בעיותיה והבחנותיה הכלכליות פוליטיות־תרבותיות. פרק ראשון: המשטרים. מדוע רב כל־כך מספר הדודנים ביבשת?
שעה — 15.40

שלישי טלוויזיה

18.10.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 כלי סורות, ל'.
08.40 פרפר נחמד, שומעים באוזניים (כ).
09.10 חשבון פשוט ד', מדוע אסור לחלק באפס? (כ).
10.30 אנגלית ז'.
11.00 אנגלית (יא' יב') DEMOCRACY HELLO — IN ISRAEL ISRAEL.
11.15 חשבון ה', שברים שקולים.
12.00 חשבון פשוט, ראשוניים ופריקים (בתרגום לערבית).
12.25 אנגלית ח'.
13.00 ספרות (על־יסודי) — אדיפוס: דמותו של אדיפוס (כ).
13.30 מדעי הטבע, הקוקיה.
14.00 עד־כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 סרט קולנוע: „כוכבה של פאוליף". סיפור חייה של פרל ווייט גיבורת סרטי הרפתקאות בתקופת הסרט האילם.
15.40 שעת כושר.
16.00 פרפר נחמד: קולות וצלילים.
16.25 ערי הזהב הנסתרות.
17.00 ערב חדש, מנחה: רפי רשף.
17.30 „זנב לחרשון".
18.00 „דגרסי" פרק ב': אביה של וולה מסרב לתת לה להשתתף במסיבת הכיתה שלה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „נתיב חדש להורד". הפרק הרביעי: סוכני חרש מוסיפים לרדוף אחר גיבור הסדרה באיטליה. טום ומרסיאל מצליחים למצוא ספינה המפליגה לאלכסנדריה, אולם כל אויביהם מפליגים בעקבותיהם.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „1. יותר מדי", סדרת שעשועונים. מנחה: חנן גולדבלט.
20.30 „בלבוטק" — מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.

מנחם תלמי, עיתונאי וסופר ב„מסך אישי" (23.10)

21.35 שידורי המפלגות ערב הבחירות לכנסת הי"ב.
22.15 „מרגל מושלם" (ראה הפניה).
23.10 „מסך אישי", אהוד מנור מארח הפעם את העיתונאי והסופר מנחם תלמי.
23.45 „פסוקו של מקום": מבט אל תמנע. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.35 „גמדי עץ האלון"
18.46 „רגע לפני..." על האמן בונה הגיטרות מגניוני פאול סטרו.
19.00 „טסים נמוך", פרק 12.
19.26 „רגע לפני..." על תערוכת יופי.
19.56 „רגע לפני..." על כמות הכולסטרול בדם.
21.00 „דיוקן באמנות": הפסל מקס ליברמן.
21.27 „רגע לפני..." על „פלאטון", סרטו המפורסם של אוליבר סטון.
21.35 „זינוק שבועי", פינת הספורט.

„המרגל המושלם". פרק שישי: פים ואשתו נמצאים בחופשה בקורפו, כשמארי מתחילה לחשוד כי לפים עניינים נוספים. שם מלבד החופשה. הם נוסעים לוינה. משם נוסע פים ללונדון, ללוויתו של אביו שנפטר אך מאחר להגיע...
שעה — 22.15

רביעי טלוויזיה

19.10.88

[illegible] עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
[illegible] שעת כושר.
[illegible] גיאוגרפיה של א"י. פני הארץ: שלוש [illegible] (כ).
[illegible] אנגלית ו'.
[illegible] מדעי הטבע (יסודי) תגובות בבעלי־ [illegible].
[illegible] רחוב סומסום, אלברט מאמץ אבא.
[illegible] מדעי הטבע (ה' ו') נוף הארם: הנשימה [illegible]
[illegible] יהדות — קשת וענן: גשם מענן (כ).
[illegible] אנגלית ו'.
[illegible] מושגי יסוד ביהדות: השב תשיבם (כ).
[illegible] אזרחות (על־יסודי) כללי המשחק: [illegible].
[illegible] צרפתית.
[illegible] אנגלית י'.
[illegible] מדעי הטבע (על־יסודי) האבולוציה 1: [illegible] העבר.
[illegible] עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
[illegible] אוניברסיטה פתוחה: 1. עידן [illegible], כריות פחם באחרים פתוחים. [illegible] בעידן הטכנולוגי, ה. סמית.
[illegible] הי בינבה.
[illegible] נלס הולגרסון.
[illegible] שעת כושר.
[illegible] שעשועון טלוויזיה.
[illegible] סומסום. קיבוץ: יצחק פרלמן [illegible] להטוטות האמריקאיות מה זה [illegible].
[illegible] ערב חדש, מנחה: גדעון רייכר.
[illegible] „היאכון", פסטיבל זמר ארצי לנוער. [illegible] של פסטיבל נוער, שהיה בראשון [illegible] 12 שירים, שבחרה ועדת שופטים [illegible] גיל אלדמע. את השירים כתבו [illegible] והם אף מבצעים אותם. במאי: [illegible]. מנחים: מאיר סויסה, אפי בן [illegible] יאסאן.
[illegible] קיצור החדשות (ערבית).
[illegible] „על ספרות ותרבות" (ערבית).
[illegible] „בריאות ויופי" (פרק ו') (ערבית).

[illegible] דיקסון, לצידו של רייגן [illegible] „הרוצחים" (22.15)

[illegible] חדשות (ערבית).
[illegible] כותרות מבט.
[illegible] „בחזור לדור". השחקן זאב רווח ואחיו [illegible] אורי רווח נפגשים עם הוריהם [illegible] על המורשת שהונחלה [illegible] ועל הזיקה לאמנות. מנחה: [illegible].
[illegible] „תצפית": 1. חיפושי זהב בנגב. 2. [illegible] של המכון הלאומי לחקר ימים [illegible] כנושא רביית דגים. [illegible] יעל דן.
[illegible] מבט לחדשות.
[illegible] שידורי המפלגות ערב הבחירות.
[illegible] סרט קולנוע „הרוצחים" (ראה הפניה).
[illegible] פסוקו של יום.
[illegible] חדשות הלילה.

ערוץ 2

[illegible] „ברקתיר": האדם הביוני.
[illegible] „רגע לפני..." על ילדים אוטיסטים.
[illegible] שלושים דקות של הווידאו־קליפים [illegible] של ערוץ 2.
[illegible] „קרן אחר" — סדרה דרמטית [illegible], המביאה את סיפורם של שני [illegible] בני עוני מליברפול, [illegible] לברוח למחוזות אחרים.
[illegible] „אדם וכלכלה": „תוכנית הסוכר [illegible]".
[illegible] אוסף להיטים של „יו־2".
[illegible] נשוך מהר.
[illegible] „קול ברנט מארחת".

סרט קולנוע: „הרוצחים" (1964) שני רוצחים [illegible] שנשכרו לרצוח [illegible] לעיוורים, יורים [illegible] שמים לב כי הוא [illegible] אף שידע מי [illegible] הלך לקראתם. הם [illegible] היה מעורב בשוד [illegible] קודם לכן... [illegible] של ארנסט [illegible]. משתתפים: לי מרווין, [illegible] ורונאלד רייגן.
[illegible] 22.15

חמישי טלוויזיה

20.10.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות. קשת וענן: גשם מענן (כ).
08.40 כלי סורות, ביניים 1.
09.00 אנגלית ו'.
09.15 פרפר נחמד, שומעים באוזניים וכו.
10.30 גיאוגרפיה של א"י. פני הארץ: עיר קטנה גדולה (כ).
11.00 אנגלית ה'.
11.20 ערבית מדוברת. ג'ארכ קריבכ: כיף חאלכ?
11.35 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע (על־יסודי) זרימת המטענים במעגל החשמלי.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 תולדות ישראל, קהילות יהודיות בימי הביניים.
13.30 מוסיקה — צורות מוסיקליות: הקנון.
14.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 מושגי יסוד ביהדות: השב תשיבם. המשדר מעלה מספר עקרונות הלכתיים על מנת ללמד מושגים בנושא השבת אבידה (כ).
14.30 קשר משפחתי, שידור חוזר מיום ב' ה־17.10.88 (כ).
15.10 רחוב סומסום.
15.40 שעת כושר.
16.00 זהו־זה, שידור חי.
17.00 ערב חדש, מנחה: אילנה דיין.
17.30 „ריין־רץ". תכנית המבוססת על רעיונות ויצירות של ילדים. נושא התכנית „סוד".
18.00 „פומיקי": „ביצי הפסחא".
18.25 „הגיע זמן לשון". אבשלום קור על: „רק לא בית חם".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „מגזין לאמנות (ערבית).
19.00 „מפגש". תכנית דיון שבועית בענייני השעה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).

סנדרה גינגטן, מתארחת בתכנית „רחוב סומסום" (15.10)

20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
20.50 „הגיע זמן לשון". אבשלום קור על: „חופשי חופשי בבוקר בבוקר".
21.00 מבט לחדשות.
21.35 שידורי המפלגות ערב הבחירות לכנסת הי"ב.
22.15 „בלוז לכחולי המדים"
23.00 סרט תעודה — „פיסה של ראיה" הסרט מספר על עבודתה של המעבדה המשפטית של הסקוטלנד יארד.
23.50 „ווילד משחוללי" הפרק הרביעי: מאקס מומין את באבט וידיד שלו העוסק ב„עסקי שעשועים" לשמוע את אופרת הרוק שהוא עובד עליה כבר 27 שנים.
23.55 חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.35 דרמת טלוויזיה — הסוד הנורא.
19.21 בקצב מזרחי: סמיר שוקרי.
19.45 בקרוב בערוץ 2.
20.00 תוכנית תחקירים: האדמה רועדת במרכז אמריקה.
21.00 תוכנית מיוחדת עם הזמרת ג'אנט ג'קסון.
21.35 למות מצחוק. פרק שביעי: אבא בילי.

תכניות טלוויזיה ליום שישי 21.10.88

בשעה 21.15 „סיבה למסיבה". מנחה: רבקה מיכאלי.

בשעה 22.15 סרט קולנוע „יוצאי הדופן" (1961) רוזלין מגיעה לנבאדה כדי להתגרש. גאי הוא מאחרוני האינדיבידואליסטים, החי בשולי החברה ועושה כ„קאובוי" למחייתו. השניים נפגשים בבאר, מוצאים מיד שפה משותפת ונעשים ידידים, אולם העימות ביניהם אינו מאחר לבוא. משתתפים: קלארק גייבל, מרלין מונרו ומונטגומרי קליפט.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 14.10.88

12.10 מסע בעולם המצויר. 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 זינה וסדרה ערבית. 14.30 סופר־בוק (מצויר). 15.00 שוכני הסלעים (לילדים). 15.30 סרט „נער הג'יישה" עם ג'רי לואיס. 17.00 אלברט השמן (מצויר). 17.30 קשרי משפחה (קומי). 18.00 חדשות בערבית. 18.30 חדשות באנגלית. 19.00 „כ'. ג'. סטרנוק" וסידרה. 20.00 סרט (ערבית). 21.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שבת 15.10.88

12.30 סרטים מצויירים. 13.00 ימי העמק האבודים (מערבון). 13.30 משפחת סלוריאן (סדרה). 14.00 מלך השחקים (לילדים). 14.30 עולם החי. 15.00 בייסבול. 17.00 אירועי ספורט בעולם. 18.00 ספורט ומרוץ סירות. 19.00 האבקות. 20.00 סרט „רוכבים נכוה" עם בינג קרוסבי. 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים.

יום ראשון 17.10.88

12.30 חיים אחרים. 13.00 מועדון 700. 13.30 מעשיות משפחות (ערבית). 14.00 מלך השחקים (לילדים). 14.30 הבית המעופף (מצוייר). 15.00 סרט (ערבית). 17.00 משפחת וילטון. 18.00 שישים דקות (מגזין אקטואליה). 19.00 שנה בחיים (סדרה דרמטית). 20.00 סרט „גנן לי מיסטר" עם קלינט איסטווד. 21.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שני 17.10.88

12.30 חיים אחרים. 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 האזור הדולייני (סידרה). 14.30 סופר־בוק (מצויר). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט „בדרכו שלו" עם מיקי רוני. 17.00 „הבחירה" (סידרה ערבית). 17.30 לורן ושירלי (סדרה קומית). 18.00 חדשות בערבית. 18.30 חדשות באנגלית. 19.00 מגנום ובלשו. 20.00 בייסבול. 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים.

יום שלישי 18.10.88

12.30 חיים אחרים. 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 האזור הדולייני (סידרה). 14.30 הבית המעופף (מצוייר). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט „בת החוואי" עם לורטה יאנג. 17.00 נסיעה בחלל (דמיוני). 18.00 חדשות בערבית. 18.30 חדשות באנגלית. 19.00 צוות לעניין (פעולה). 20.00 מקגייבר (סוכן חשאי). 21.00 מרפאת היער השחור (סידרה דרמטית). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים.

יום רביעי 18.10.88

12.30 חיים אחרים. 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 האזור הדולייני. 14.30 סופר בוק (מצויר). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט „חותם הזהב" עם מייקל כק. 17.00 חץ וקשת (סדרה). 17.30 משפחת קמבל (סדרה). 18.00 חדשות בערבית. 18.30 חדשות באנגלית. 19.00 רצח במסיבת קוקטייל. 20.00 החוק והארי מקגרו (סידרה). 21.00 משחקי דמא (דרמה ערבית). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים.

יום חמישי 20.10.88

12.30 חיים אחרים. 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 האזור הדולייני (סידרה). 14.30 הבית המעופף (מצוייר). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט „סירה תעופה" עם ברט לנקסטר. 16.30 גיידהארט (קומי). 18.00 חדשות בערבית. 18.30 חדשות באנגלית. 19.00 סקרקרו וגברת קינג (בלשי). 20.00 הדרך לשמים (דרמה). 21.00 „קציר הרשע" (סדרה ערבית). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 14.10.88

כל שעות הבוקר תוכניות לכל המשפחה. 15.00 מחר אבל נכון (ערוץ 1). 15.30 סרט באורך מלא (ערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי בצרפתית. 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 חידושים והמצאות (צרפתית). 18.30 חדשות בעברית. 18.45 סרטון דוקומנטרי. 19.30 הצגתו של מול רניאלס. 20.10 האני (סידרה אנגלית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 פלקון קרסט. 22.10 שלושה בדירה.

יום שבת 15.10.88

15.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 תעודה עתונאית (צרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 לקט שירים בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 18.45 עולם המדע 19.30 התנגדות (קומדיה אמריקאית). 20.00 סעיות אנוש (דוקומנטרי). 20.30 בידור מה"ל. 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 16.10.88

15.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1) 16.00 ספורט. 17.00 שירים בצרפתית. 17.30 רחוב קרנו. 17.35 אלף (ערוץ 1). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 לקט שירים בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 טרוב (קומדיה אמריקאית). 20.10 דרך המשי (דוקומנטרי). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 מאגנום (סידרת מתח אמריקנית). 22.10 הבן של אמא (קומדיה אנגלית).

יום שני 17.10.88

15.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.00 עולם החיות (אנגלית, ערוץ 1). 16.30 מחוץ לעולם הזה (אנגלית, ערוץ 1). 17.00 סידרה דוקומנטרית (צרפתית). 17.30 רחוב קרנו (צרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.30 זרים להלוטין (קומדיה אמריקאית). 20.10 איירוולף (סידרה אנגלית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 מחוות.

יום שלישי 18.10.88

15.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.00 רוצאים מעופפים (סידרה אוסטרלית). 17.00 בידור בצרפתית. 18.00 חדשות בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 מי הבוס (קומדיה אמריקאית). 20.10 הרפתקנים (סידרה אמריקאית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 האמנט (מתח). 22.10 תוכניות על אמנים.

יום רביעי 19.10.88

15.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.40 ילדה הפלא (אנגלית, ערוץ 1). 17.00 נסיונות והצלחות (צרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 לקט שירים בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 קייט ואלי (קומדיה אמריקאית). 20.00 מלחמות קוראה (דוקומנטרי). 20.30 בין הרפתוסים (מתח). 21.00 האכזבה הנפשית (סדרה בריטית, ערוץ 1). 21.10 בעצמכם ונכלים (סידרה אמריקאית). 21.00 חדשות באנגלית. 22.10 נשואים עם ילדים (קומדיה אמריקאית).

יום חמישי 20.10.88

15.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.00 צמח ארשי (אנגלית, ערוץ 1). 17.00 סרטים מצויירים (צרפתית). 17.30 רחוב קרנו. 18.00 חדשות בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 הצגתו של ביל קוסבי. 20.10 חופה והחיה (סידרה אמריקאית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

14.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור
06.02 שעון מוסיקלי.
07.09 בהאזנה נינוחה — ק.פ.ע. באך: אנדנטה ורונדו לחלילית באס, צ'מבלו וויולה (א. מרכוס/ר. ישראל/ש. פיינגולד); בוקריני: שלישיה מס' 3, בלה מג'ור, לשני כנורות וצ'לו; אלבינוני: קונצ'רטו בדו מג'ור, אופוס 7 מס' 5 לשני אבובים וכלי קשת (פ. פיירלו/פ. בורגונוכו/סולני ונטו/ק. שימונה); היידן: סימפוניה מס' 101, ברה מג'ור, „השעון" (אקדמית סנט מרטין/נ. מרינר); שוברט: אנדנטה בלה, (נ. שוכטרא; ברליוז: סימפוניה פנטסטית, (הסימפוניה מבוסטון/ס. אוזאווה)
09.00 מאוצר התקליטיה — פורה: מיסה קטנה ו„טנטום ארגו" לקולות נשים ועוגב (להקה קולית אוארטיה נובה ז'אן סוריס/מ.ק.אן;עוגב), ברוך. קונצ'רטו ל־2 פסנתרים ותז. אופוס 88 א' (ג. כוויינג ומ. ברקובסקי/התז. הסימפ. של לונדון/דוראטי); פולנק: „לגביה השחורה" למקהלת נשים ועוגב; אלן: „טנטום ארגו" ל־2 קולות ועוגב.
10.00 קונצרט בוקר — בליקירב: פתיחה על נושאים רוסיים: ברליוז: „צייר מלכותי" ו„טערה" מתוך „הטרויאנים": בטהובן: קונצ'רטו מס' 2, בסי במול מג'ור, לפסנתר ותז.; ביזה: סימפוניה בדו מג'ור; ל. ברנשטיין: 4 קטעים לפסנתר (רוח מנזה אלבנים: וכרונות מסע); ברטוק: קונצ'רטו

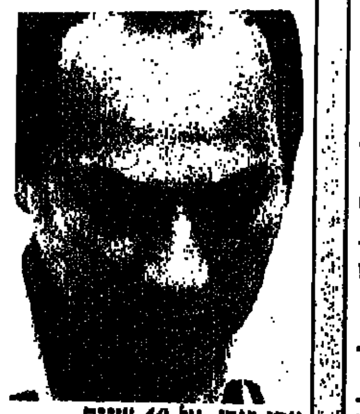
אבי קורן, על 40 שנות בידור באדין (גל"צ 15.05)

לתז.; צ'ייקובסקי: „עונות השנה", לפסנתר.
12.57 פינת השיר — משירי אהרון שבתאי מתוך ספרו „אהבה".
13.00 קלאסיקל.
14.06 מן הסרטיה — מוצרט: דיברטימנטו בסי־במול מג'ור לצ'מבלו כנור וצ'לו, ק. 253 (ב. ברמן/ו. ויירמן/י. הלפרין); בטהובן ומוצרט: אראנג'ו, מנואט וג'יג (בעיבוד רכטמן) (חמישית הנשיפה הישראלית); שוברט: רונדו בלה־מג'ור לכנור ופסנתר, אופוס 162 (ל. מורדקוביץ'/א. שטרנפילד).
15.00 צלילים מלוא ופניים — „הומור במוסיקה" (ש"ח).
16.00 לבקשתכם — מסריאן: „קטלוג הצפרים" (ו. נשריא וייטאן; קונצ'רטו מס' 4 לכנור ולתז.; סן־סנס: לקט מתוך האופרה „שמשון ודלילה".
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות: רביעיית בודפשט בשנות ה־30 (תכנית שניה); מנדלסון: רביעיה בסי במול מג'ור, אופוס 1; ברהמס: רביעייה מס' 3 בסול מג'ור, אופוס 67.
19.00 זוטות.
19.57 פינת השיר.
20.05 קונצרט ליל־השבת — הנדל: קונצ'רטו בסה מג'ור; (מ. פטרי/ אקדמית סנט־מרטין/א. בראון) (ת); היידן: רביעייה בפה מג'ור אופוס 74, מס' 2 (רביעיית טטראי) (ת); דבוראק: קונצ'רטו לצ'לו בסי מינור אופוס 104 (מ. רוסטרופוביץ'/התז. הסימפ. של בוסטון/ס. אוזווה (ת) שומאן: סימפוניה מס' 3, במי־במול מג'ור „הריינית", (תז. הקונצרטגבאו מאמסטרדם/ב. הייטינק) (ת) פרוקופייב: סונטה מס' 2, ברה מג'ור, אופוס 94 א' לכנור ולפסנתר (ל. מורדכוביץ/ג. אופיץ) (ת), ברטוק: „סויטת מחול" (התז. הסימפ. של שיקגו/ג. שולטי) (ת)
22.35 רצף מוסיקלי.
23.00 קשת של צלילים — שומאן: שירים; ברהמס: בלדות לפסנתר; הוגו וולף: אינטרמצי (מקה. קאמ. משטוטגרט/א. רובינשטיין/ רביעיית ג'וליארד).

רשת א'

08.05 מצעד הפזמונים הים־תיכוני.
10.05 וטהר לבנו לקט שירים ופיוטים לקראת שבת.
11.05 מפגשים מן הסוג השישי מגזין למסורת ופולקלור בטעם שישי.
12.05 מעורב יום ו מוסף יום ו של מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר מגזין לילדים ולבני נוער משולב בשירים כבקשתכם.
15.00 קבלת שבת: פרשת „נוח".
16.05 שירים מבית אבא.
17.05 שירים עבריים.
18.06 מוסף רדיו לספרות.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 כי טוב הזמר: הקלטות חדשות עם משה צדוק, בטי קליין וברטה שרם.
23.05 להיטים מפולפלים להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.05 הבוקר הזה.
08.05 כל צבעי הרשת יוסי גרבר.
12.05 שריקת פתיחה לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 בחצי היום חדשות ופזמונים.
14.06 שבת באוויר עם אלעזר שטרום.
16.05 בשמים לשבת עם יהורם גאון.
17.05 מאחורי הכותרות מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות.
18.06 יומן חוץ.
19.05 בן הארץ.
20.05 תפילה וזמר שירים ופיוטים לשבת — מאוצר עדות ישראל.
21.05 השושנה פורחת רומנסות ושירי־עם ספרדיים יהודיים.
22.05 ריח תפוח, אורם שני משירי חבורות הזמר.
23.05 בין שישי לשבת שיחה בשניים עם יצחק ליבני.
00.10 שיר אינו רק מנגינה שירים עבריים בנושא אחד.

גלי־צה"ל

06.05 צלילי בוקר שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין החדשות הראשונות.
07.07 תוספת בוקר צביקה ספירא ועיתוני סוף השבוע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 בילוי נעים עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא עם אלכס אנסקי.
12.05 סנדלים. דורי בן־זאב.
14.05 שירי משוררים.
15.05 7 על 40 — נקודת מבט אישית על 40 השנים בתחומי התרבות השונים. התכנית השניה: „מחדווה הקטנה ועד המשמר האזרחי" אבי קורן משוחח על 40 שנות בידור (חלק ב').
16.05 שיר בשקט בשקט.
16.52 זה מה שהיה אבשלום קור וסיפורי ראשונים.
18.05 שעה תמימה עם יצחק רועה.
19.05 על גבול הקיץ והסתיו — סדרת תכניות בהגשת המשורר נתן יונתן. פרק ראשון: „שבילי עפר".
20.05 לא על הלוף לבדו מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 עשן בעיניך שעתיים של מוסיקה עם גדי לבנה.
00.05 מוזיקה עם אורלי יניב.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.06 יום שישי חור.
08.05 משהו משהו פזמון לכל אחד.
10.05 אגן הים־התיכון.
12.05 בשינוי אדרת שירים שעלו ארצה.
13.05 צפיחית ברכש.
15.05 לפנות ערב שירים עבריים.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 זכר שכוח שירים עבריים.
20.05 צליל־יל שבת.
22.05 טיול לילי שירים עבריים.
23.05 איזה לילה מסיבת ריקודים.

שבת רדיו

15.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

07.10 „שחרית לשבת" באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 1; היידן: שלישיה בלה מג'ור, לפסנתר, כינור וצ'לו; דביסי: פינת הילדים; בוקריני: סימפוניה מס' 5; בריו: „שירי־עם" (סולנית: קתי ברבריאן); ברטוק: „תמונות־כפר".

09.00 "למי סידורה? — לה פסולי"

10.00 „מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש בניצוח של לוקס פוס: ברהמס: קונצ'רטו מס' 1 ברה מינור לפסנתר ולתזמורת (עמנואל אקס); שוסטקוביץ': סימפוניה מס' 5 אופוס 47.

11.57 „פינת השיר" משירי אהרון שבתאי מתוך ספרו „אהבה".

12.00 „מוסיקה קאמרית" דביוסי: „חגיגות" מתוך „שלושה נוקטורנים"; נילס גארה: 4 קטעי פנטסיה לקלרנית ופסנתר; ארנסקי: שלישיה ברה מינור לכינור, צ'לו ופסנתר; פולנק: מלנכוליה.

13.05 „קונצרט לצהרי שבת" אלגר: סרנדה לכלי קשת בסי מינור אופ' 20; וייטאן: קונצ'רטו מס' 7; מוצרט: אריה מתוך האופרה „הדגון מן הלב"; ובר: קטע קונצרטי לפסנתר ותזמורת; רחמנינוב: סונטה בסול מינור לצ'לו ולפסנתר אופ' 19; סן סנס: „הכישור של אומפאל" — פואמה סימפונית.

15.00 שירי עמים.

16.00 „אמנים באולפן" דניאל עדני: פסנתר מוסיקה לבני נוער: מארטינו: בובות, ספר שני; מארטינו: משלים: רגר: נישנות

מיקי גבריאלוב, מגיש שירים לטעמו (גל"צ 2, 10.50)

הנעורים, אופוס 17.

17.00 „הגאון והעולם" וולפגנג אמדיאוס מוצרט על עולם האופרה (תכנית שנייה).

18.00 „הקונצרט שלי" יעקב בן־אמיר.

20.05 „מן העבר הרחוק".

21.00 „שבוע טוב" מוצרט: אראנג'ה ופוגה בדו מינור ק. 546 (תז' פילהרמוניה א. קלמפרר); באך: וריאציות גולדברג (גלן גולד); בטהובן: רביעיית כלי קשת במי במול־מג'ור אופ' 127 (רביעיית לסאל); מאהלר: סימפוניה מס' 6 (הסימפוניה של שיקאגו/שולטי).

רשת א'

07.30 „ישן בעינייך" שירים ישנים.
08.05 „עוד פעם אחת" שיחות עם משוררים „הצימוקים הם ענבים עצובים" עם המשוררת שלומית כהן.
09.05 „עולם המדע".
09.30 „דעת־קול" תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 „מלים שמנסות לגעת" "בסביה" מתווה למשורר האיטלקי חתן פרס נובל לספרות יוג'ין מונטלה. משתתף המשורר אורי ברנשטיין קריאה: יוסי בנאי (ש"ח).
11.05 „מושגים" „מושגים על תנועת אדם, תנועת מכונה" עם ד"ר תמר פלש מן המחלקה למתמטיקה שימושית במכון וייצמן למדע ופרופ' אברהם וכמן על „כתב התנועה".
12.05 „שירים ים־תיכוניים".
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" פיוט, שירים וברכות בבקשתכם בשידור חי.
15.05 „שבת אחים" סדרת תכניות על הווי ופולקלור עם שושנה מרקוביץ.
16.00 „רדיו־דרמה" „הפגינה" מאת יגאל לב בימוי: נסים קמחי; משתתפים: אורי גבריאל, חנה רוט, גדעון שמר ונסים עזיקרי (ש"ח).
17.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה" „העולם כאוסף חפצים" עם המשורר ישראל קמחי „סיפורדיר": „לשחרר את הבן" מאת שלום עליכם: תרגום: גניה בן־שלום; מגישה: ליה קניג.
18.06 „מסביב לעולם בשעה קלה" עם יצחק נוי.
18.55 „פינת השיר".
19.00 שידורים לעולים.
22.10 „מלווה מלכה".
23.05 „דרכי אדם" עם רחל חלפי.

רשת ב'

07.09 „זמר זמר לך".
08.05 „מי ישן" אגדות, סיפורים ופינות הומור.
09.05 „שאלה של טעם" עם חיים קינן.
09.55 ע. אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 „שירים כבקשתך" — א. מנור.
12.05 „כל האמת" שעשועון רדיו מנחה: זאב ענר.
13.05 „שבת באוויר" עם אלעזר שטורם קטעים נבחרים מהמגזין השבועי.
14.06 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 „הבו ומר" שירים עבריים.
15.05 „שירים ושערים" דיווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל ופזמונים.
17.05 „תחת שמי מוסקבה" שירים רוסיים.
18.06 „חיילים יצאו לדרך" משירי הלהקות הצבאיות.
18.30 „שריקת סיום".
19.05 „הקול קולנוע".
20.05 „הוי ארצי מולדתי" שירים עבריים.
21.05 „יומן השבוע" בעריכת דליה יאירי (ש"ח).
22.05 „יומן חוץ" (ש"ח).
23.05 „צלצול שלישי" עם י. מסקין.

גלי צה"ל

07.05 יופי של שירים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה.
18.00 שישבת, תוכנית סוף השבוע עם מבזקי חדשות, דיווחי ספורט, עידכוני תנועה ומוסיקה.
00.05 ציפורי לילה מארחות, קובי מידן מארח את יריב בן־אליעזר — ד"ר לתקשורת.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

09.05 מקהלה עליזה, שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 טעם של פעם.
11.05 במצב הנוכחי.
12.05 על הבמה, להיטים בהופעות פומביות.
13.05 שאלות אישיות, יעקב אגמון משוחח עם נחום פונדק עורך העיתון הדני פוליטיקן.
14.05 הכל זורם.
16.05 סינמה שבת עם גידי אורשר.
17.05 ספרים רבותי ספרים. מגזין על ספרים סופרים וקוראים.
20.05 עושים מרינה עם רודו דיין.
21.05 לילה לא שקט, שירים ישראליים.
22.05 מסורת מסורת.
23.05 הולך בחוצות, יוסי עוזרד משוחח עם ירידים על דברים שבין לבין.

שידורי צה"ל 2

09.05 משירי דידי מנוסי.
10.05 אורחים עורכים, עם מיקי גבריאלוב.
12.05 להיט לתאכון, להיטים עכשוויים.
14.05 יופי של שירים ממיטב הזמר העברי.
16.05 פייסטה מקומית, שירים.
20.05 שבוע טוב, מוסף מוסיקלי אישי עם יואב קוטנר.
22.05 קלאסי כאן, מגאזין על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית והפעם עם המוסיקאי מרק קופיטמן המנתח את יצירתו תרוזים פזורים יצירה למקהלה ולתזמורת, השמעת בכורה בגלי צה"ל.
23.05 תו על תק, תקליטורים חדשים במוסיקה הקלאסית.

רשת ג'

07.09 „צלילים למוכרת".
08.05 „דרך ארץ" שירים עבריים.
10.05 „על בטוח" להיטי כל הזמנים.
12.05 „להיטים להוטים".
14.06 „כוכבים".
15.05 „עונג שבת" שירים עבריים.
17.05 „שיר בין־ערביים".
19.05 „זמר שכוח" שירים עבריים.
20.05 „מזמנו ומנך".
22.05 „טיול לילי" שירים עבריים.
23.05 „רדיוסקי" פזמונים בשפת־קצב.

ראשון רדיו

16.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 שעון מוסיקלי.

07.09 בהאונה נינוחה. אלבינוני: קונצ'רטו בסול מינור לאבוב, כלי־קשת וקונטינואו. מוצרט: דיברטימנטו ק. 137. בטהובן: סונטה מס. 3, אופ. 69, לצ'לו ופסנתר. ביזה: סוויטה כרמן.

09.00 שעה עם אמן. הפסנתרן ארתורו בנדטי מקלאנג'לי.

10.00 קונצרט בוקר. שפוהר: סימפוניה מס. 9 העונות. גריג: פר גינט (ת). ברהמס: חמישיה בפה מינור לפסנתר וכלי־קשת אופ. 39 (ת). נילסן: סוויטה קטנה אופ. 1.

12.57 פינת השיר. משירי הגרון הפורח, אנתולוגיה של שירה גרמנית מודרנית בתרגומו של שמעון זנדבנק.

13.00 קלאסיקל.

14.06 אמנים באולפן. לור שוסטר: כנור, אברהם לבנטל: ויולה. מוצרט: דואו בסול מג'ור, ק. 423. מארטינו: 3 מדריגלים. היידן: וריאציות בפה מינור (א. נוימרק).

15.00 אנתולוגיה בצליל. מוסיקה דתית מן הרנסנס והברוק. מונטוורדי וקפרן.

16.00 מוסיקה ליום ראשון. מונטוורדי: תפילה למריה (להקת פיפוניה/אנג'לו אפרופין). באך: קנטטה מס' 82 (פיליפ הוטנלוכר/קונצנטוס מוזיקוס/הרנונקורט).

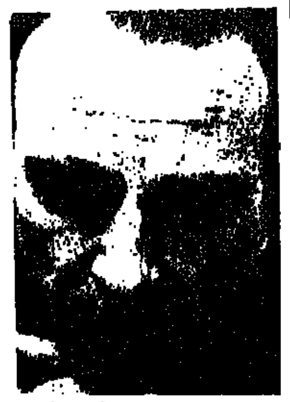

ארטורו בנדטי מיכלאנג'לי, שעה עם האמן (09.00)

ובר: מיסה סולמנוס מס' 2 (סולנים, מקהלה ותזמורת סנט מיכאל ממינכן/צ'ייקובסקי: הליתורגיה של כריזוסטומוס הקדוש ארנסט אהרט).

18.00 קונצרט קאמרי. וורדי: רביעיית כלי קשת במי מינור (הרביעייה הישראלית). אנסקו: חמישייה בלה מינור לפסנתר ורביעיית כלי קשת אופוס 29. (ו. גאורגסקו/רביעיית בוקרסט). מוצרט: רביעיית כלי קשת בסול מג'ור ק. 387 (רביעיית אסטרהאזי). שומאן: שלישיית פסנתר בסול מינור אופוס 110 (שלישיית בוזארי).

20.05 פריומה עכשווית חואקין רודריגו: 2 סונטות לפסנתר.

20.27 פינת השיר.

20.30 מאולמי הקונצרטים בארץ. התזמורת הקאמרית הישראלית מנצח: ו. פרנסואפאייאר/יאנוש שטרקר: צ'לו. ראמו: סוויטה מתוך „איי הודו האציליים". צ'ייקובסקי: וריאציות רוקוקו לצ'לו ותזמורת. רוסלי: סינפונייטה. מוצרט: דיברטימנטו ק. 251.

23.00 למי סידורה — לה מה סול (ש"ח).

רשת א'

07.30 ישן בעינייך שירים ישנים.
08.05 חגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
11.05 ירוק ירוק, שירים עבריים.
12.05 מעורב ים תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה, אפריקה בתקופה הקולוניאלית: המפגש בין הנצרות ובין התרבויות האפריקניות, ד"ר סטיב קפלן.
16.05 רדיו־עשרה, מגזין נוער.
17.05 צבעי הקשת: ממזרח, ממערב וגם משלנו.
18.06 מינחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ, תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם. עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 אלף אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ, שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 ראשון ראשון, סיכום השבת בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עם ישראל, מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 שלום לבן דודי, פיוט וברכה בשידור חי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שלום לבן דודי (המשך).
22.05 להאחז בחלום, מחרוזות שירים.
23.05 בינינו לבין עצמנו, שיחות עם מאזינים בשידור חי מנחה: אלכס טלמור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. מגמות יסוד בשירה המודרנית, בודלייר וממשלת הדימיון. מרצה: פרופ' שמעון זנדבנק.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דודה יומי.
14.05 פסק זמן מוסיקלי.
15.05 שירים לחג.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה משוחחות, עם דודו טופז.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי חג.

שידורי צה"ל 1

19.05 עושים מרינה.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 שירי להקות צבאיות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. מגמות יסוד בשירה המודרנית, בודלייר וממשלת הדימיון. מרצה: פרופ' שמעון זנדבנק.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק, שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 צר"8 עם תמיר קמחי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר, ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חדש, חריש ומחודש.
16.05 פופ 89.
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.05 אדום עתיק.
23.05 הלילה הוא שירים.

שני רדיו

17.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 שעון מוסיקלי.

07.09 בהאונה נינוחה. מוצרט: דיברטימנטו מס' 2 ברה מג'ור ק. 131 (תז. קליבלנד/ג'. סל). פגניני: קונצ'רטו מס' 2 בסי מינור לכנור ותז. אופוס 7 לה קמפנלה (ס. אקרדו/התז. הפילה. של רומא/ א. בונקומפני). שוברט: פנטסיה בפה מינור לפסנתר בארבע ידיים אופוס 103 (מ. פראייה+ר. לופו). צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 2 בדו־מינור אופוס 17 הרוסית הקטנה (תז. פילהרמ' החדשה/ק. אבדו).

09.00 שעה עם יוצר. עם ליאוש יאנאצ'ק.

10.00 קונצרט בוקר. אלגר: מבוא ואלגרו לתז. כלי קשת אופוס 47 (התז. הקמרית האנגלית/ב. בריטן). הומל: קונצ'רטו בפה מג'ור לבסון ותז. ג. יאנוטה (ת). היידן: רביעיית כלי קשת ברו מג'ור אופוס 54 מס' 2 (רביעיית לינזי) (ת). שומאן: קונצ'רטו בלה מינור לצ'לו ולתז. (מ. מייסקי/התז. הפילה. הוינאית/ל. ברנשטיין) (ת). ס. פרנק: סונטה בלה מג'ור לכנור ופסנתר (א. סטרן וא. זקין). פולנק: גלוריה (ג'. בלגן/מקהלת וסטמינסטר/תז. הפילה. של ניו־יורק/ל. ברנשטיין). סן־סנס: סימפוניה מס' 3 סימפונית העוגב. (ג. ליטון/התז. הסימפ. של שיקגו/ ד. ברנבוים).

12.57 פינת השיר. משירי הגרון הפורח אנתולוגיה של שירה גרמנית מודרנית בתרגומו של

א. ישראלי, בתכנית הכדורסל „צעד וחצי" (גל"צ 2, 20.05)

שמעון זנדבנק.

13.00 קלאסיקל.

14.06 מן הסרטיה. באך: סונטה מס' 1 בסי־מינור לחליל ופסנתר (א. שוהם/ח. גרינפלד), היידן: רביעיית כלי־קשת בסי במול מג'ור, אופוס 103 (הרביעייה הישראלית החדשה). דביסי: סונטה לחליל, ויולה ופסנתר, (א. שוהם/ דניאל בנימיני/י. ליברו).

15.00 אנתולוגיה מוסיקה קולית מן הרנסנס והברוק טברנר וטלמן.

16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם. התז. הסימפונית של רדיו שוויץ האיטלקית/אורי סגל. מוצרט: סימפוניה מס' 34. סן־סנס: קונצ'רטו מס' 3 בסי מינור (ר. אולג). בטהובן: סימפוניה מס' 2.

18.00 מחזורי יצירות. בטהובן: הקונצ'רטו המשולש. מאהלר: סימפוניה מס' 7 במי מינור שירת הלילה.

20.05 פריומה: ויקטוריה: חשכו עיני. הנדל: טריו סונטה לחלילית, כנור וקונטינואו.

20.27 פינת השיר.

20.30 הקונצרט הקאמרי, חמישית כלי הנשיפה הישראלית. באך: פרלוד ופוגה 41 מבואות כוראליים (עבוד: מרדכי רכטמן). בטהובן: חמישייה בסי במול מג'ור, אופוס 4. סטרוצ'בסקי: 4 פרקים לחמישית כלי נשיפה. איבר: 3 קטעים קצרים. פולנק: חמישייה לפסנתר ולכלי נשיפה (חברי החמישייה הישראלית עם אילן רכטמן: פסנתר).

22.00 מוסיקה רוויה.

23.00 קלאסיקל.

רשת א'

07.30 ישן בעינייך, שירים ישנים.
08.05 חגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה. המעבר מתקופת השופטים לתקופת המלוכה: תפיסת ההיסטוריה במקרא (חלק שני) פרופ' יהודה אליצור.
16.05 בן הארץ (ש"ח).
17.05 צבעי הקשת: שירי עמים.
18.06 מינחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב, עם האסטרולוג אילן פקר: מזל מאזניים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת.
12.05 אלף־אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ, שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 שעה חפשית, מגזין שבועי לעניני חינוך.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 שירים וסלים, הליגה הלאומית.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירים וסלים (המשך).
23.05 קפה ראשון, חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם ש. רוזן.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת: הגנטיקה החדשה ותורשת האדם, מחלות ומכנה החומר התורשתי. מרצה: ד"ר יוסי שילה.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דודה יומי.
14.05 פסק זמן מוסיקלי.
15.05 שירים לחג.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 אחרי עשרים שנה. עשרים שנה למותו של אל"מ אריק רגב ז"ל.
18.45 משהו עולמי, מגאזין לענייני חוץ.
00.05 ציפורי לילה, עם גל אוחובסקי.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 שירים מכאן.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 משירי יעקב גלעד.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. הגנטיקה החדשה ותורשת האדם מחלות ומכנה החומר האנושי. מרצה: ד"ר יוסי שילה.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק, תוכנית מיוחדת מהאולפנוע בקיבוץ מעוז חיים.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 צעד וחצי, תוכנית הכדורסל עם אלי ישראלי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר, ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חדש, חריש ומחודש.
16.05 פופ 89.
18.06 היה היו.
20.05 קו ההתחלה, תקליטי שירים.
21.05 קצת אחרת.
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו

18.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 צלילי בוקר.

07.09 בהאונה נינוחה — קורלי: קונצ'רטו גרוסו בסול מינור אופוס 6 מס' 8 (סטוקובסקי/ איגור קיפניס); פטר ראסין פריקר: סונטה לקרן ופסנתר אופוס 24 (אייפור [illegible] / ניון מק קייב); י. ס. באך: סינפוניה מתוך אורטורית חג המולד (סטוקובסקי ותזמורתו); מוריס בלאכר: פנטסיה תזמורתית (תז. לואיוויל / רוברט ויטני); רודריגו: קונצ'רטו לשתי גיטרות (פרסי / לגויה / תז. פרו ארטה [illegible] / קורט ריצלג); אנדריסן [illegible]: רפסודיה לתזמורת (תז. לואיוויל/ ר. ויטני); סטראוינסקי: מיסה על נושאים מאת פרגולזי (הקאמרית האנגלית / שארל דיטואה).

09.00 נין חברים — מיצירותיו של מוריס ראבל.

10.00 קונצרט בוקר — סמטנה: סימפוניה חגיגית (הפילה. הצ'כית/ ק. סיינה); דבוז'אק: קונצ'רטו בלה מינור אופוס 53 לכנור ולתזמורת (י. פרלמן/ ז. מהטה/הפילה. הישראלית); יאנצ'ק: המיסה הגלגוליתית (ר. קווליק/א. ליר/ה. רוסל מאיירן/ ג. [illegible]/פ. קראס/תז. רדיו באווריה); סוק: סרנדה אופוס 6 לכלי קשת (התז. הקאמרית [illegible]/מינשינגר); מרטינו: סימפוניה מס' 1 (הפילה. הצ'כית/ ו. נוימן).

ראובן שקד, על סופרי המלחמה (א' 15.30)

12.57 „פינת השיר" משירי הגרון הפורח. אנתולוגיה של שירה גרמנית מודרנית בתרגומו של שמעון זנדבנק.

13.00 „קלאסיקל".

14.06 „אמנים באולפן" יעקב שילה: פסנתר באך: פרלוד ופוגה בסול מינור; הכברג: 4 סונטות קצרות [illegible]: סונטה; מוצרט: רביעייה ברה מג'ור, ק. 285 (רביעיית החליל הישראלית).

15.00 „אנתולוגיה בצליל" מוסיקה מנטיפית מן הרנסנס והברוק [illegible] וקאריסימי.

16.00 „קונצרט קאמרי" אליזבט חלוף: עוגב. תוכנית מיצירות [illegible].

[illegible] „גש על הביצוע".

[illegible] „קונצרט שלי" עם ג'נט בייקר

[illegible] פריומה — מונטוורדי: קינת אריאנה. ג'ואלדו: 3 קטעים [illegible].

[illegible] פינת השיר.

[illegible] קונצרט התזמורת הסימפונית [illegible] שרונה תל־אורן: חליל [illegible] נבל / סרג'יו [illegible] שומאן: סימפוניה מס' [illegible] מוצרט: קונצ'רטו לחליל נבל, ותז. אנתולוגיה קטנה לשירה — שירה בתערוכה. עם המשורר אשר רייך. צ'ייקובסקי: [illegible]

רשת א'

07.30 ישן בעינייך, שירים ישנים.
08.05 חגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע מאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגישו גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק — שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה — קריאת המלחמה בספרות, בקולנוע ובכלי התקשורת, יום עיון בשיתוף עם אוניברסיטת תל־אביב, הפקולטה לאמנויות, החוג לקולנוע וטלוויזיה: שמיר, שחם, מוסינזון (חלק ראשון) פרופ' גרשון שקד.
16.05 מועדון שעון הזהב, מעולמו של האדם המבוגר.
17.05 צבעי הקשת: שירים ממזרח אירופה.
18.06 מינחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד, עורך ומנחה: יובב כץ: התמודדות עם שאלות החינוך המיני, עם ד"ר עמי שקר והיועצת רחל ארהרד.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 אלף־אלף בבית עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 העברת משחק כדורגל בינארצי ראשון בין נבחרת ישראל לבין נבחרת מלטה (שידור ישיר).
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 אצבע על הדופק, שבועון בעני־ני בריאות ורפואה עם א. מרון.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 פרקי חזנות כבקשתך.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 פרקי חזנות כבקשתך (המשך).
22.05 ג'אז ועוד, עם לאה ליאור.
23.05 שוטטות, עם רני אלדר.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. המיתולוגיה של הרוע, האופי החברתי. מרצה: פרופ' ש. גיורא שהם.
06.30 פוקחים עין, החדשות.
07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דודה יומי.
14.05 פסק זמן מוסיקלי.
15.05 מקומון, מגזין צה"ל 3 מבקעת בית־שאן. שידור חי מהאולפנוע בקיבוץ מעוז־חיים.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מלולי. פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 „15 קטנות".
00.05 ציפורי לילה, עם אביהו מדינה.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 אחרי עשרים שנה. 20 שנה למותו של אל"מ אריק רגב ז"ל. (ש"ח).
19.50 פינה חמה לליב"י.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 ניחוחי חציר, שירי חבורות הזמר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. המיתולוגיה של הרוע, האופי החברתי. מרצה: פרופ' ש. גיורא שהם.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 צר"8 עם תמיר קמחי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר, ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חדש, חריש ומחודש.
16.05 פופ 89.
18.06 מקום בצמרת, מצעד הפזמונים.
21.05 אדום עתיק.
23.05 הלילה הוא שירים.

רביעי רדיו

19.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 שעון מוסיקלי.

07.09 בהאונה נינוחה — באך: הפרטיטה השניה לכנור יחיד (יהודי מנוחין). סרסטה: הקונצ'רטו השני לפסנתר (ר. בראילן/תז. באמברג/ר. בנציא). אופנבאך: עליצות פריזית, מוסיקה לבלט (ל. ברנשטיין/התז. הפילה. הניו־יורקית). ברהמס: הסימפוניה מס' 4 (ג'. לוין/התז. הסימפ. משיקאגו).

09.00 שעה עם אנסמבל. אנסמבל התזמורת מפאריס עם נגן החצוצרה מוריס אנדרה ביצירות מאת: הומל, טלמן, ונרודה.

10.00 קונצרט בוקר — מוצרט: סרנדת הפגר (פ. צוקרמן/התז. הקאמרית האנגלית). רוסיני: הסונטה השלישית לכלי־קשת (להקת אי מוזיצ'י). שומאן: אהבת המשורר. קובץ שירים (ד.פ. דיסקאו/י. הורוביץ). ברהמס: הסונטה השלישית לפסנתר אופוס 5 בפה מינור (גאריק אולסון). דבוז'אק: הסימפוניה השמינית בסול מג'ור (ג'. סל/תז. קליבלנד).

12.57 פינת השיר — משירי הגרון הפורח. האנתולוגיה של שירה גרמנית מודרנית בתרגומו של שמעון זנדבנק.

13.00 קלאסיקל.

14.06 מן הסרטיה — מיצירות צ'ייקובסקי שלושה שירים (א. בושקין. בס י. אלוטין: פסנתר)

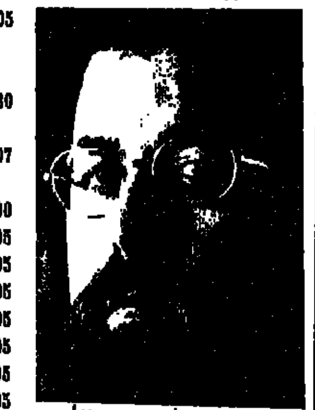

ג'וזפה סינופולי, מנצח על הפיל' הישראלית (מ' 16.00)

שלישייה בלה מינור, אופוס 50 (שלישיית יובל).

15.00 אנתולוגיה בצליל — מוסיקה דתית וחילונית מן הרנסנס והברוק רוסקו דהיפרה ולואיג'י ורוסי.

16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו — התז. הפילהרמונית הישראלית. מנצח: ג'ופה סינפולי ואלטורד מאייר: מצו־סופרן ג'ון מקרס: טנור; שוברט: סימפוניה מס' 4. מאהלר: השיר על הארץ.

18.00 ממדף התקליטיה.

19.00 אמנים באולפן — חיה ליבני: כנור; תרות ישראלי: פסנתר: קורלי: סונטה מס' 8 במי מינור; ו. שלונסקי: סונטה מס' 2; י. אורון: מצבי רוח; ש. פיינן: תפילה; שוברט: סונטה (דואו) בלה מג'ור.

20.05 כבקשתך — מוצרט. קונצ'רטו ברה־מג'ור לפסנתר ולתז. ק. 175 (דניאל ברנבוים). ברגמילר: לה פרי, מוסיקה לבלט.

20.57 פינת השיר.

21.00 אופרה — ובר: אוברון.

רשת א'

07.30 ישן בעינייך, שירים ישנים.
08.05 חגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק, שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה — שיטות מחקר בעידן החברה; מחקר באנתרופולוגיה. דר' יורם בילו. [illegible]
16.05 מושגים: על תנועת אדם, תנועת מכונה, עם ד"ר תמר פלש מן המחלקה למתמטיקה שימושית במכון וייצמן למדע ופרופ' אברהם וכמן על כתב התנועה (ש"ח).
17.05 צבעי הקשת — שירי עמים.
18.06 מינחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 חבר מאותו כוכב, תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם חיים קינן.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 אלף־אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ, שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 יש שאלות, עורך ומנחה: איתן אלמוג.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 צמוקים ושקדים, מבחר שירים ביידיש: שירים על הנושא געגועים לאתמול.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 צמוקים ושקדים (המשך).
22.05 להאחז בחלום, מחרוזות שירים.
23.05 מחפשים את המטמון.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. רפואה ואתיקה, נקמת הרפואה. מרצה. ד"ר דוד הר.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר — שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 דודה יומי.
14.05 פסק זמן מוסיקלי.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 יער משורר, מגאזין לענייני צבא ובטחון.
18.45 משהו עולמי, מגאזין לענייני חוץ.
00.05 ציפורי לילה, עם רפי קינן.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 שירים מכאן.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 שירים בנושא אחד: גשם.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. רפואה ואתיקה, נקמת הרפואה. מרצה. ד"ר דוד הר.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים הממוחשב.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חדש, חריש ומחודש.
16.05 פופ 89.
18.06 הצעקה האחרונה.
20.05 מטוב באוזניכם, הפינה לשיטוטכם.
21.05 פניני ג'אז.
23.05 הלילה הוא שירים.

חמישי רדיו

20.10.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 „שעון מוסיקלי".

07.09 „בהאונה נינוחה" ביזה: „הנערה מארל", 2 סויטות ותז. לאומית של צרפת/ ס. אוזאווה) רוסיני: מבוא נושא ווריאציות (ג. דפלי י. תלמי) מנדלסון: „מלוזינה היפה" פתיחה (הסימפ. של מונטריאול/ש. דיטואה) מנדלסון: „חלום ליל קיץ" (ג' בלגן/פ. קוויבר/מקה. ותז. שיקאגו/ג'. לווין).

09.00 „צלילי צ'כוסלובקיה" מוסיקה מאת סמטנה, סוק, נובאק, דבוז'אק.

10.00 „קונצרט בוקר" ליסט: הקולות האשמעים בהרים (הסימפ. של לונדון/י. באטו) דה פאייה: „לילות בגני ספרד" (א. דה לרוצ'ה/ הפילה. של לונדון/ר. פריבק דה בורגוס) סינפוניטה אופוס 32/2 (תז. האקרמיה של ברה"מ/ו. ורביצקי) (ת) מאהלר: 5 שירי ריקרט (ו. ואן נס/תז. חלדרס/י. תלמי) צ'ייקובסקי: „הסערה/פינה חמה", (תז. של לונדון/ י. באטו) (ת) סן־סנס: קטע קונצרטי אופוס 154 (נ. קבאלטה/תז. לאומית של צרפת/ ז'אן מרטינון) דיליוס: שירי הגבעות הרמות (מ. מירג'לי/ ו. מירג'לי/זמרים אמברוזיים/תז. הפילה. המלכותית/ א. פינלי).

12.57 „פינת השיר" משירי הגרון הפורח אנתולוגיה של שירה גרמנית מודרנית בתרגומו של שמעון זנדבנק.

13.00 „קלאסיקל".

14.06 „מן הסרטייה" ארתור גלברון:

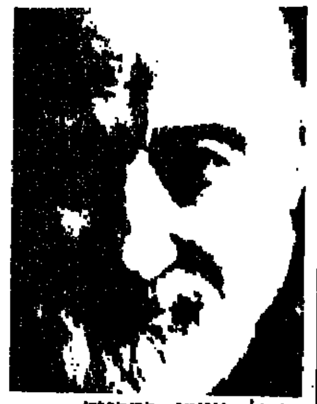

צ'ארלס אייבז, בתכנית „יום הולדת" (מ' 17.30)

חמש בשורות לפסנתר שוברט: „הטוחנת היפה" — מס. 11־1.

15.00 „מפגשים" שיחות, ראיונות, ריונים.

16.00 „אתנחתא" (שידור חי) אירית רוק: מוצרט: סונטה בלה מג'ור, ק. 310 ר. סרוסי: מסקארדה 1984 (שידור בכורה) שוברט: 4 אמפרומפטי, אופוס 142.

17.30 „יום הולדת" צ'ארלס אייבז.

18.00 „אנתולוגיה" בני באך

19.00 „רסיטל" עם החלילן ז'אן פייר רמפל באך: סונטה בלה מינור לחליל יחיד מוצרט: רביעייה בלה מג'ור לחליל וכלי־קשת ק. 298 שוברט: מבוא וואריאציות על נושא מתוך „הטוחנת היפה" לחליל ופסנתר היידן: שלישיית לונדון מס' 3 בסול מג'ור לחליל כנור וצ'לו.

20.05 „פריומה מימים עברו".

20.27 „פינת השיר".

20.30 „מאולמי הקונצרטים בעולם" תז. שוייץ המערבית ארמין ז'ורדן; שוסטקוביץ': סימפוניה מס' 5 ראבל: קונצ'רטו בסול לפסנתר ותז. (מרתה ארחריץ') סטרווינסקי „צפור האש".

22.00 „צלילי הזמן" וילהלם טל (תכנית ראשונה) ד"ר מיכאל הר וזהר חן.

23.00 „דור הזהב. אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות" רביעיית בודפשט בשנות ה־30 מנדלסון: רביעייה במי־במול מג'ור, אופוס 12 רביעייה מס' 3, בסי במול מג'ור, אופוס 67.

רשת א'

07.30 „ישן בעינייך" שירים ישנים.
08.05 „חגה" עם בני הגדל.
09.05 „טלרדיו" שירות מידע למאזינים.
10.05 „פניני בוקר" מגישו גדעון הוד.
11.05 „ירוק ירוק" שירים עבריים.
12.05 „מעורב ים־תיכוני".
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" מגזין יומי.
15.30 „האוניברסיטה הפתוחה" „פתרונות לסכסוכים בינלאומיים": „ממלחמה לשלום" הראשוניות שבהסכם השלום הישראלי־מצרי". ד"ר יעקב בר־סימן־טוב.
16.05 „ארץ לא נודעת".
17.05 „צבעי הקשת": „שירי ערות".
18.06 „מינחת ערב".
19.00 שידורים לעולים.
22.05 „יש לי חלום" עורך ומנחה: יובב כץ: עם הפסיכולוגיות גליה רבינוביץ ומיכל דביר.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „סעו לשלום" עם גדעון הוד.
09.05 „ביקור בית" עם חיים קינן.
10.05 „כל צבעי הרשת".
12.05 „אלף אלף „בית" עם אהוד מנור
13.05 „בחצי היום", חדשות ופזמונים.
14.06 „בת צחוק" הווי והומור.
15.05 „שירים ושעורים".
16.05 „תוצרת הארץ" שירים עבריים.
17.05 „רגעי קסם".
17.55 „קראתי ספר" קוראים ממליצים.
18.06 שירים עבריים
19.00 „היום הזה".
19.35 שירים עבריים.
20.05 „שורשים" שבועון לעניני פולקלור ועדות.
21.00 „מבט לחדשות".
21.30 „שורשים" (המשך).
22.05 „ג'אז ועוד".
23.05 „משחקי לילה" עם משה טימור וזאב ענר.

גל"צ

06.05 אוניברסיטה משודרת. סגנונות בפרשנות המקרא בימה"ב המעבר לימי הביניים. מרצה: פרופ' עמוס פונקנשטיין.
06.30 „פוקחים עין" החדשות.
07.07 „שבע אפס שבע" עם א. אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „אילה בוקר" עם אלי ישראלי.
10.05 „עשר" שירים עבריים.
11.05 „נכון לעכשיו" עם רפי רשף.
13.05 „דודה יומי".
14.05 „פסק זמן מוסיקלי".
15.05 „שירים לחג" עם ארז טל.
16.05 „ארבע אחר הצהריים".
16.54 „באופן מילולי" פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל".
18.05 „שעה קלה על כלכלה".
18.45 „חמש עשרה קטנות".
00.05 ציפורי לילה" עם יואב קוטנר.
02.00 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 „יער משורר" מגאזין לענייני צבא ובטחון (ש"ח).
19.50 הודעות לחיילים.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 שירי משוררים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת סגנונות בפרשנות המקרא בימה"ב המעבר לימי־הביניים. מרצה: פרופ' עמוס פונקנשטיין.
22.05 „על הדבש ועל הכיפאק".
23.05 „עשרים וארבע היום שהיה".

שידורי צה"ל 2

19.05 „יומיום מוסיקה".
20.05 „צר"8".
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 „הפסקת עשר" עם מיכל ניב.
23.05 „קול הג'אז הזה".

רשת ג'

06.04 „בחורה לאושר" ותיקים וטובים.
07.07 „שיר בבוקר בבוקר".
09.05 „מה, כבר תשע?"
10.05 „דברים טובים".
11.05 מלאכי חוקיה „על הקו".
12.05 „אהבה יומיומית".
13.05 „רק בימי חול".
14.06 „לי ולך" שיר וברכה.
15.05 „חדש, חריש ומחודש".
16.05 „פופ 89".
18.06 „קוליבר" שבועון פופ.
20.05 „צליל מכוון".
21.05 „מופע רוק".
23.05 „הלילה הוא שירים".

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

המחבר הצ'כי ליביש הוא פנים חדשות במדורנו. בבעיתו מפתח טוב ומטים מוכרים (5542). סקוטי טוען שבבעיתו שלושה שניים, אולם שניים מהם הם רק במסע המט (5543).

5542. זדאנאק ליביש — Z.LIBIS
צ'כוסלובקיה — C.S.S.R.
מקורית — ORIGINL

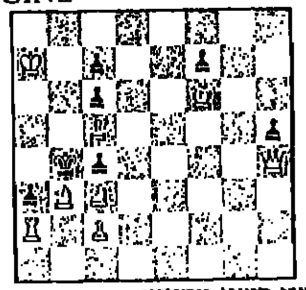

8+7 מט בשני מסעים

5543. לואי סקוטי — LOUIS SCOTTI
צרפת — FRANCE
מקורית — ORIGINAL

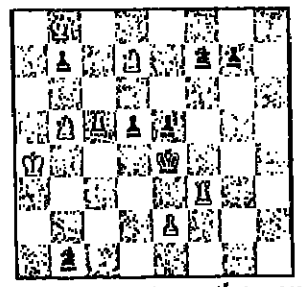

7+7 מט בשלושה מסעים

פתרונים אל העורך, רח' רמת־הגולן, 43, ירושלים 97703.

ויסקי בבודפסט

מדי שנה מתרחבת הפעילות בקונגרס הפרובלמאים ומוכרזות תחרויות תמאטיות נוספות. לפני מספר שנים הכריזו הבריטים על "תחרות הויסקי" לבעיות מט־עזר בשניים, ויוזמה ברוכה זו הפכה למסורת. יחודה של תחרות הוא שבניגוד לתחרויות אחרות הדגש הוא בעיקר הקושי שבפתרון, ובהתאם לכך השופטים הם שלושה: שני פותרים מובהקים (דוד פרידגוד וגראהם לי) ומחבר ידוע (נורמן מקלאוד). השנה נדרשו בעיות עם שני פתרונים, כאשר מציאת פתרון אחד אינה מסייעת לגלוי הפתרון השני. הצגה שיהיה קשר בין הפתרונים, אולם הוא חייב להיות רופף ביותר.

חברינו עופר ופז חיברו לתחרות זו בעיה יפה וקשה במיוחד. מאחר וערכה של הבעיה הוא בקושי לגלות את הפתרונים, אני חורג ממנהגי וכולל גם בעיה זו בתחרות הפתרונים — לתשומת לב הפותרים.

5545. עופר קומאי ופז [illegible] עינת
תחרות הויסקי, בודפסט 1988
פרס שני

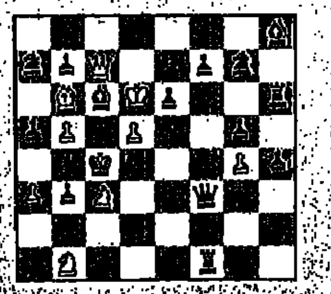

15+9 מט־עזר בשני מסעים. שני פתרונים

תחרות הפתרונים יולי 1988

[illegible]

קרבות ותחרויות

פיין ניצח ברמת השרון

האמן הבינלאומי מלקולם פיין מאנגליה, שהוריו עלו אשתקד ארצה, זכה במקום הראשון בתחרות הבינלאומית שנערכה בנוה־מגן שברמת־השרון. פיין צבר 8 נקודות ב־11 משחקים בהקדימו את יאיר קריידמן 7.5, יאן תומס מאנגליה ואליהו שווילדר 7 כל אחד, רונן לב 6.5, יצחק בן־מנחם ופיטר וולס מאנגליה 5.5 כל אחד, יוחנן אפק 5, נילס מיכלסון ממערב־גרמניה 4.5, ידעאל סטפק 4, דני ברש 3, יוסף סבי 2.5.

בתחרות הבינלאומית לנוער, שנערכה אף היא בנוה־מגן, ניצח יעקב סטיסים מחיפה שצבר 7.5 נקודות בהקדימו את ארתור קוגן מחולון וריצ'ארד טוזר מאנגליה 7 כל אחד. דן זולר, אודי ויסבוך, יונן בוים ודובי צפרוני בן ה־12 — 6.5 כל אחד, אנדרו וובסטר מאנגליה 6 ועוד.

התחרויות נערכו במסגרת פסטיבל השחמט ע"ש נעם סופר, שאורגן על ידי שלמה קודלשיין.

נצחון לחברת־החשמל

נבחרת חברת־החשמל דרום, עם רב־האמן ולאדימיר ליברזון ליד הלוח הראשון, זכתה במקום הראשון בספורטיאדה שנערכה באילת. במסגרת פעולות הספורט של מקומות עבודה זכאי לשחק בקבוצה שחקן אחד בלבד שלו למעלה מ־2070 נקודות במד־הכושר.

15 קבוצות התמודדו לפי השיטה השוויצרית בחמישה סיבובים. חברת־חשמל דרום צברה 15 נקודות בהקדימה את תעשיה־אוירית א' 14, תעשיה־אוירית ב' 12, קופת־חולים, משטרת־ישראל ובתי־הזיקוק חיפה 11 נקודות כל קבוצה. ליד הלוח הראשון הצטיין המועמד לאמן שמואל בראל מנבחרת הועד הפועל, שצבר 3.5 נקודות בארבעה משחקים. הוא ניצח את אלוף ישראל אשתקד נתן בירנבוים („הסנה") ואת האמן אברהם מלאכי („דיסקונט א'). בתחרות הבזק הקבוצתית ניצחה תעשיה־אוירית א' בהקדימה את תע"ש: ליד הלוח הראשון הצטיין נתן בירנבוים שניצח בכל 12 משחקיו. בירנבוים הצטיין גם בתחרות בזק אישית לשחמטאים להם יותר מ־2000 נקודות מד־כושר, בצוברו 12.5 נקודות ב־13 משחקים. ניהלו: אהרון איסרס, ישראל גלפר וולדי ויסמן.

קצר ולעניין

ויקטור קורצ'נוי זכה בבכורה בתחרות שנערכה ברויאן שבצרפת (7 מ־9), בהקדימו בנקודה את ז'ון'ה פולגאר שסיימה את התחרות ללא הפסד ואת הישראלי יעקב מוריי. אחריהם הלמוט פליינר ממערב־גרמניה והצרפתי אוליבר רנה, (עם ציון לדרגת רב־אמן) 5.5 כל אחד. הישגה של ז'ו'ה זיכה אותה בציון לדרגת רב־אמן. לפנינו ניצחונו הנאה של קורצ'נוי על רנה, בתחרות זו. רנה ניצח בשבוע שעבר בתחרות אוסטנד שבבלגיה בהקדימו 173 מתחרים בהם שש רבי אמנים.

פתיחה אנגלית

לבן: קורצ'נוי שחור: רנה

1.ג4, ה5; 2.פ־ג3, פ־ו6; 3.ר־ג2, ו6; 4.ד4, ה:ד4; 5.מ:ד4, פ־ג6; 6.מ־ד1, ר־ה7; 7.מ:ג4, ר־ח6; 8.מה־א4, ר־ה7; 9.פ־ג3, מה־ג8; (על 9... פב־ד7; בא 10. פ־ד4) 10.ס־ס, ר־ח3 (מוטב להקדים 10... ס־ס) 11.ר:ח3 מה:ח3; 12. מה־ב3, מה־ג8; הלבן איים 13. מה: ב7; וגם 13. צ־ג7; מה:ק7; 14. פ־ג5+) 13. ה4; פ־א6; 14.פ־ד4, ו6 (כדי למנוע פ־ב5) 15.ה5, פ־ב5; 16. מה־ג4, פ־ח5; 17. ר־ח6, מה־ו4; 18. צא־ד1, צ־ד8; (מסע לא מועלת. אך לאחר מסע אחר, למשל 18... צ־ב8, בא 19. מ־ג4, וזאיום 20.ג5, אינו נעים לשחור. נראה שהפרש־ה אבוד בכל מקרה) 19. מ־ב5!!

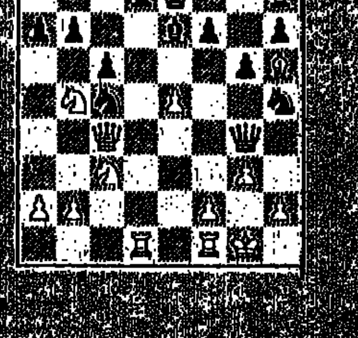

תשבצים

תשבץ 256

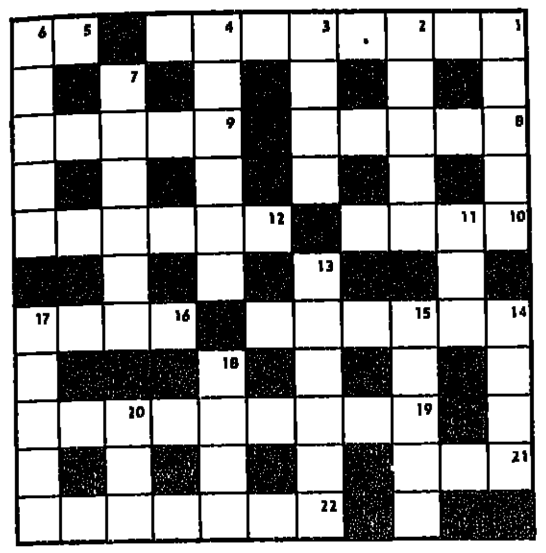

אפקי: 1. צורת שלטון. 5. מערכת בלע"ז. 8. עדיין מצפים שיקבע דעה. 9. מטוס תקיפה וותיק. 10. זיק אור. 12. מין מאכל מקובל בארץ על בסיס ביצים. 14. מאבות אבותינו שקדם להומו־ספיינס. 16. מדינה שהודיעה על פתוח טיול מצרה. 19. מו"מ. 21. (עם 22 אפקי) כינוי לירח הראשון. 22. ראה 21 אפקי.

אנכי: 1. הפלשתינית שרסנה את שמשון. 2. נהר ברוסיה. 3. ציר (כ"מ). 4. ביטוי להתאמת עמדות לפי אחרים. 6. בירת אלבניה. 7. ביטוי לזינוק מהיר לפסגה. 11. פתיתי קרח היורדים מן השמים. 13. מין עוגה שטוחה מרוקאית שנוהגים לטבול בדבש. 14. בלטה. 15. כינוי למקום שמעשנים בו סמים. 17. קיצוניים באמונתם. 18. שאין מגלים אותו ברבים. 20. דרגת קצונה.

אגוזן 256

אפקי: 1. בשבתו, דחף את המזון שעל השלחן בראש השנה (4, 4) (עפ"י שוש קוריאט). 5. שייך לצעיף (2). 8. לעוות מיד בשלילה למי שמחפש? אפשר גם אחרתו (5). 9. סופר הזוועות הוציא ממנו את קרביו (5). 10. (עם 18 אנכי) ערכה נוהל בצורה גבוית (4, 4). 12. נשאר מנותק מחבריו ועם שרוכים פרומים (3, 3). 14. הועבר מתפקידו עפ"י הוראה הכרחית כיום (2, 4). 16. הם אינם הולכים בגילוי ראש אבל בגילוי לב (4). 19. כשמקבלים משהו שנראה כמו תפוחי אדמה מעוכים במנה הראשית, מאבדים את האמונה במה שמתבשל מאחורי הקלעים (5, 4). 21. לא יודע איך הוא חוזר ווכה בבחירות (3) (כ"מ). 22. תבע שעור שיתקיים בזמן (3, 4).

אנכי: 1. בימים הנוראים תשכיל לעשות אם תלך לים (5) (עפ"י שוש קוריאט). 2. לא כל כך נוזלי (5). 3. מדרבן לצחוק (4). 4. מה יש בכנר שנותנים לאהוב ברצון (4, 2). 6. מצע מינימום רחמנא ליצלן? לא, להיפך! (5). 7. בעל מוח נקי לא היה מבטל את הצבע בטלויזיה (6). 11. ניוטון לא מרשה לנין שלו לצאת (אולי מחשש שתפוח בדבש יפול על ראשו) (3). 13. תלמים הנוצרים מדלות (6). 14. פורץ שאינו יודע לעבוד בשקט (4). 15. מפרטי המבוה שלי נמצאים אצל אלוף במיל' (5). 17. כתרנגול על ערימת האשפה – קורא ומעיר (5). 18. ראה 10 אפקי. 20. צריך להשגיח על רופא הבהמות (3).

תשבץ 255

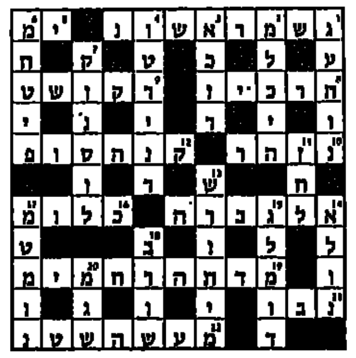

אגוזן 255

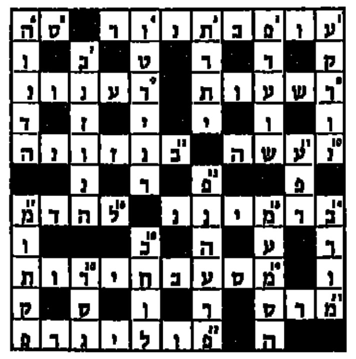

אמיר בן אור ©.

ברידג'

התאפקות

כושר התאפקות זו מעלה שלא תסולא בפז. כל הרזים והיפים, הם כאלו שניחונו בכושר זה. בן אדם רגיל רואה שוקולד (עוגות, סוכריות, גלידה), מושיט את ידו, לוקח ואוכל. אולם „המתאפקים" עוברים ליד הממתקים ומתעלמים מהם. באמת, כושר הראוי להערכה (אולם, בעצם, מה עם ההנאה?)

גם בברידג', זוכים „המתאפקים" לתמורה נאותה, שימו לב למשחקו של מערב ביד הבאה:

♠ 7 6 3
♥ A K 5
♦ A K Q
♣ 8 5 4 2

♠ K 9 4 — ♠ 10 2
♥ J 10 9 6 3 — ♥ 8 7 4 2
♦ 8 4 3 2 — ♦ 10 7 6 5
♣ 7 — ♣ K 10 9

♠ A Q J 8 5
♥ Q
♦ J 9
♣ A Q J 6 3

מחלק: מערב
פגיעים: כולם
ההכרזה:

מערב	צפון	מזרח	דרום
—	1 כלי קליס	—	3 ספייד
—	4 ספייד	—	6 ספייד
—	—	—	

ברב השולחנות, ביצע הכרוז עקיפה בספייד. מערב זכה בלקיחה, וחזר בדיאמונד. הכרוז ביצע עקיפה בקלאב שהצליחה, חזר לדומם וביצע עקיפה נוספת, והחוזה בוצע. בשולחן שלנו, הוביל מערב בנסיך הארט.

הכרוז זכה עם המלך בדומם, והמשיך בספייד, כשהוא משחק את הנסיך מידו, וזוכה בלקיחה (מערב שיחק את ה־4 ספייד). הכרוז יודע שמספיק שעקיפה אחת מתוך שתיים (ספייד או קלאב) תצליח כדי שהחוזה יבוצע, ומכיוון שהוא בטוח שהמלך ספייד יושב במקום המתאים, חזר לדומם בדיאמונד וביצע עקיפה נוספת בספייד. להפתעתו זכה מערב בלקיחה ושיחק דיאמונד נוסף, כשהמצב כזה:

♠ 7
♥ A 5
♦ A k
♣ 8 5 4 2

♠ 9 — ♠ –
♥ 10 9 6 3 — ♥ 8 7 2
♦ 8 3 2 — ♦ 10 7 5
♣ 7 — ♣ K 10 9

♠ A 8 5
♥ —
♦ J
♣ A Q J 6 3

הכרוז זכה עם האלוף בדומם, השליך קלאב על האלוף הארט, והמשיך בקלאב כשהוא מבצע עקיפה על מזרח. העקיפה הצליחה, אולם הכרוז בידו, ואינו יכול לחזור לדומם כדי לבצע עקיפה נוספת על מזרח (הוא בזבז שתי כניסות כדי לעקוף בספייד), ונאלץ למסור לקיחה נוספת בקלאב. ולהכשל בביצוע החוזה. למדרכם ש„התאפקות" משתלמת.

ארנונה שפאן

מתבחות הקולנוע

סטיבן סיגל בסרט „ניקו"

אנשים מבויישים

טוב

קריירסטית ניו־יורקית (עיתונאית בקוסמו־פוליטן, אלא מהז) גוררת את בתה המתבגרת (שלא שוכחת להביא את הקוקאין), לביקור אצל בני משפחה רחוקים שגרים בביצות לואיזיאנה. קרובי המשפחה מתגלים כאנשים פרימיטיביים שחיים מבדידות זעופה וללא חשמל, תחת פיקוחה הנוקשה של אם פנאטית ומטורפת. הבמאי הרוסי הגולה **אנדרי קונצ'לובסקי** שואב מרוח המולודרמות האמריקאיות ועוסק בהתמוטטות ערכי המשפחה, ובמאבק הנצחי בין הציוויליזציה לבין הטבע הפראי. **ג'יל קלייבורג**, ההיא שהיתה בשנות ה־70 "אשה לא נשואה", מגלמת את דמות הגרושה העירונית המגונדרת. מולה **ברברה הרשי** בתפקיד כפרית דתית נבערת מדעת וקשת־יום המושלת ביד קשה בארבעת בניה המפוחדים. התפקיד הזה זיכה אותה בשנת 87' בפרס השחקנית בפסטיבל קאן. קונצ'לובסקי אינו נגרר לסנטימנטליזציה של ערכי הכפר המזויפים, והוא מציג עולם מתמוטט, מבולבל, מיוסר ואלים, חסר תקווה ותקשורת, וחותם אותו בפסוק מתוך חזון יוחנן האפוקליפטי. זהו סרטו המערבי הטוב ביותר של קונצ'לובסקי מאז גלה לאמריקה, בה עשה את סרטיו: "מאהביה של מאריה", "רכבת אל החופש" ו"המאבק לחיים" המגוחך – כולם הופקו בחסות גולן גלובוס.

את התסריט כתב התסריטאי הוותיק ג'ראד בראך, שעבד עם פולנסקי על מרבית סרטיו. צילם הצלם־במאי **כריס מנגס** שלאחרונה ראינו כאן את סרטו "עולם נפרד" "אודלי", ת"א.

צבעים

מספיק

דניס הופר חוזר לביים. הילד הנורא של הוליווד התמסד סופית. נגמרו התהיות וחיפושי הדרך של „אדם בעקבות גורלו", אך נשארה תפישת העולם המאצ'ואיסטית, המסתירה מאחוריה, איך לא, לב רגיש.

הוא לקח נושא שמטריד מאוד את בעלי ההון ההוליוודיים. מלחמת חבורות הרחוב (היספאנים ושחורים, אלא מהז), שמעזים להרוס רכוש קפיטליסטי. לא עלה בדעת הופר לנקוט צד שונה ממאות מותחני המשטרה שהוליווד מייצרת. נאמר, לבחור את נקודת המבט של אנשי חבורות הרחוב. לא, גם הוא בחר את נקודת המבט האדונית, של שוטרים לבנים ואנושיים (כמובן), שבאמת רוצים להביא שלום לאיזור (בוודאי). בין השוטר המבוגר (**רוברט דובל**) לבין השוטר הצעיר וחמום המוח (**שון פן**) מתפתחת מערכת יחסים שמוחזרה במאות, אם לא באלפי סרטי שיטור מסוג זה. ידידות נבדית על גבול האבהית. דובל מאלף את הורמוני המלחמה של פן ומלמד אותו מוסר ומתינות של שוטר הגון, מפוכח ומשופשף. אחרי הטירונות הזו מה פלא שדובל צריך למות, ושאת מקומו יתפוס פן הצעיר? אחרי הכל כמה מקוריות אפשר לדרוש מהופר?

וחוץ מזה הסרט מלא במינוחים שוביניסטיים ואלחים, פוסט „אדם בעקבות גורלו" – כאילו שהנשים עדיין יושבות מאחורי הסירים והמחבתות.

את נציגת המין היפה והחלש (לא בעיני, בעיני הופר) מגלמת **מריה קונציטה אלונזו**, בתפקיד סטראוטיפי מתחנחן של היספאנית עסיסית שאת תמוקיה חומד פן לעצמו. „טיילת", „לימור", ת"א

קוברה וורדה

מספיק

וורנר הרצוג, בנעליים טבטוניות, משריש את יתרונו של הגזע הלבן בספקטקל תמוה, משעמם ולא אמין. **קלאוס קינסקי**, דובר אנגלית, הוא בנדיט ברזילאי תכול מבט ופרוע שיער, המסולק מאפריקה לאחר שהכניס להריון את שלושת בנותיו של מעבידו.

הוא מצטווה להביא משם הרבה עבדים לשדות הסוכר של האדונים הלבנים, כאילו שכלום לא השתנה במעמד השחורים בעולם מאז "אוהל הדוד תום" הדביק והמלא בהתחסדות נוצרית.

סרט של מגלומן שיצא מדעתו. חמש דקות החסד האחרונות של הסרט לא מצילות אותו משעה ומחצה של שעמום טרחני, יומרני וריקני. רק למזוכיסטים, חובבי תורת הגזע ומשוגעים על אקסוטיקה. "לב", ת"א.

מת לחיות

איך הרסו לנו את הציפיות. איך ניערו מדמותו הקומית של **ברוס וויליס**, המותק שלנו מ„מונלייטינג", את כל המיץ והפלפל. איך הכניסו אותו לדמותו הסטלונית של נוריס שווארצנגר ושות'. איך גמרו לנו את הסרט.

לוויליס, קומיקאי שרמנטי בנוסח קרי גרנט יש, אמנם, שרירים לא רעים להתאורת בהם בתפקיד שוטר סטלונאי מצוי – אבל לא ברור מדוע גנבו ממנו את כל הבדיחות, העוויות והשטיקים המטושפים והחמודים שעשו אותו בסדרת הטלוויזיה „מונליטינג" (זאת שזכתה לשם העברי: „בלשים בלילה"). כאן הוא גוש שרירים מטומטם שמתעקש לדחוס את גופו במאורות אוורור של בניין רב־קומות בלוס אנג'לס, בעיצומה של פלישת טרור. אשתו גם היא בין החטופים, וויליס נשבע להוציא משם את כל הנוכחים בשלום. בנוסח המגדל הלוהט, ועוד כמה שטויות שהוליווד ידעה לעשות – עשוי גם סרט זה. מספרים שוויליס רצה להפגין קצת מאצ'ו ועשה את כל קטעי הפעולה לבדו, בלי כפילים.

בדיחה נוספת היא הופעתו של הרקדן־כוכב **אלכסנדר גודונוב** הרוסי, בתור אחד הטרוריסטים, שמבצע רצח בתנועות פירואט מתוזמנות. עוד משתתפים: **בוני בדליה** („סגליות כחולות" ו„הנער שידע לעוף"), ואלן בריקמן. על הבדיחה אחראי במאי סרטי הפעולה **ג'והן מקטיירנאן**, מי שביים את שווארצנגר ב„הטורף". „רב חן", ת"א.

המעקלים

סוף סוף הגיע להקרנה. מסחרית סרטו הראשון של הבמאי האמריקני **אלכס קוקס**, שהתפרסם בעקבות סגנונו המיוחד בסרטו: "סיד וננסי". סגנון זה, פורק כל עול ומשמעת "הליוודית" קונוונציונלית. חומס את כל הסדרים העלילתיים. "המעקלים" ("רפו מן") הפך לפני ארבע שנים לסרט פולחן אצל צעירי אמריקה בגלל שהוא כל כך "זרוק", משונה, פרוע.

"רפו מן" הוא שמם של מעקלים בשכר, שעושים הכל כדי להרוויח את הירוקים שלהם. **הארי דין סטנטון**, שהתפרסם בתפקידים של תמהוניים אמריקניים (כמו: "פריז,טקסס") הוא מעקל מבוגר, הוא ועמיתו שלוקח תחת חסותו פאנקיסט צעיר ואריש (**אמיליו אסטבז**, בנו של מרטין שין, והאח של צ'ארלי) ומלמד אותו את העבודה. בזה בערך מסתיימת העלילה. ההמשך הוא תערובת פרועה של מרדפים ומדע בדיוני מתובלת בהומור שחור. קל להגיד על הסרט שהוא היסטריה אנרכיסטית, חוץ מזה הוא גם מתאים רק למי שחושב שהוא אוהב את ההומור המוזר, שלא מתחבר לשום דבר.

"דיזנגוף", ת"א.

[illegible] בסרטו של קופולה „טאקר, האיש והחלום"

טאקר

קשה לראות בממציא המכוניות האמריקני, פרסטון טאקר, שבשנות הארבעים ננגח בידי הממסד – את **פרנסיס פ. קופולה** עצמו. גאון המקיים בהרבה את תעשיית הקולנוע האמריקנית. החלוץ שהלך תמיד לפני המחנה בעשיית חזון קולנועי. הרי גם קופולה, כמו גיבור סרטו, כמעט נזלל חי כשלא הצליח להשתיל את אולפני זאוטרופ לסרטים נסיוניים עתיקים בשנות השבעים. וגם הוא, כמו טאקר, הוא לעתים גאון לא מובן, לעיתים אפילו הפסד.

קופולה עשה את סרטו „טאקר, האיש והחלום" ברוח הסרטים ההוליוודיים של שנות הארבעים, שהירבו לעסוק בגיבור העם האמריקני הלוחם בממסד ויכול לו. הרוח היא אותה רוח, רק קצת יותר צינית. אך העשייה הקולנועית מבטיחה ברק, רעננות והרבה אפקטים מבתעים בין שוט לשוט, כמו שרק קופולה יודע.

נכון הכל סרט מהנה, גם אם לא מפסגות יצירתו, בו הוא בוחן את שרידי החלום האמריקאי. טאקר בונה דגם למכונית מודרנית, יפה ואמינה, שתדהר שנים על הכבישים הסלולים. דרכים, חברות המכוניות הגדולות מתחלחלות מהרעיון הנלוז שינגוס בפרנסתן הכנסותיהן אם יופעל, וממהרות לחסלו כשהוא עוד קטן.

ג'ף בריג'ס, כוכב עם נוכחות וגם הרבה ניסיון, שהתבזבז בסרטים כמו „נאדין" או „המשחק האחרון" – הוא טאקר אלגנטי ומשכנע. גיבור עם כמו רובין הוד. לצידו מרטין לנדאו, מושלם, וחוזר לנדאו הוותיק בהופעה אמשישה בלתי אפשרית"ו), דין סטוקוול והשחקן הענק לויד ברידג'ס, המופיע לאחרונה ב„תאיגאנה" כבר ג'ף. הבמאי־מפיק ג'ורג' לוקאס, שהתחבר אל קופולה להרבה חזונות נאצלים אחד על החקקה, והפליא לצלם ויטוריו סטורארו, הנודע וזוכה פרס האוסקר על „הקיסר האחרון" וקופולה. הקיסר והקיסר האחרון, המהירויות והיקוליפסה עכשיו" ו„הקיסר האחרון". היא משל ג'ין ג'קסון.

ניקו

ברוזומה שח **סטיבן סיגל**, השחקן הראשי ושותף לכתיבת הסרט „ניקו" – מופיעה אחר כבוד העובדה שהוא מאסטר באמנויות לחימה יפניות ושיש לו חגורה שחורה, דן 6 באיקידו – אם זה מעניין מישהו.

סיגל מופיע בסרט בתפקיד ניקו טוסקאני מי כבר זוכר את ד"ר ניק טוסקאני, השרינק של ליידי קריסטל), שוטר נונקונפורמיסט, סוכן לשעבר בסי.אי.איי ובעל עבר קרבי בווייטנאם, כיום עובד כבלש במטרת שיקאגו ותפקידו בעולם לבער את הפשע מהשכונה. מדמותו בסרט עולה איש ערכים אמיתי, אב משפחה נאה, וכל שאר הזבל הפטריוטי. אני נשברתי ברגע בו אשתו הקטנה מתחילה להתייפח והוא מציע לה כתף חסונה.

לצידו של סיגל במותחן נטול מוח זה: פאם גריר, חנרי סילווה ושרון סטון, ביים: אנדרו דייוס שעבודת בימוי אחרת שלו זכתה לשם: „קוד השתיקה". „אסתר", ת"א.

פולטרגייסט 3

ספורי האימה חוזרים לביתה של הילדה קרול אן. מפגשים עם זומבים איומים, הזוחלים מחקרקע, ועוד ארועים מעוררי פלצות כגון אלה, כיכבו גם בשני הסרטים הראשונים בסידרה.

הפעם משתתפים בצוות השחקנים: טום סקריט ("אהבה בשחקים"), נאנסי אלן ("לבוש לרצח") וזלדה רובינשטיין, ביים ג'רי שרמן. "הוד", ת"א.

איכות

ארנבנו כל כך – לב, ת"א
בגלל המלחמה ההיא – מוזיאון ת"א
בוג – דקל, ת"א
החגיגה של באבט – גורדון, ת"א
הקומיסרית – תכלת, ת"א
המעשה בכפר – טיוון, ת"א
כפר קטן שלי – דיזנגוף ת"א
לילי אייב – פריז, ת"א
מלאכים בשמי ברלין – לב, ת"א
עיניים שחורות – מוזיאון ת"א
פקון בלון – דיזנגוף ת"א
שק המשחק – שילה ת"א

[illegible] בסרט „מת לחיות"

יעל ישראל